

**დისკრიმინაციისგან დაცვის
უფლების განხორციელება
სხვადასხვა ჯგუფისთვის
საქართველოში**

2019 წლის ანგარიში

კოალიცია თანასწორობისთვის

**დისკრიმინაციისგან დაცვის
უფლების განხორციელება
სხვადასხვა ჯგუფისთვის
საქართველოში**

2019 წლის ანგარიში

კოალიცია თანასწორობისთვის

„კოალიცია თანასწორობისთვის“ არაფორმალური გაერთიანებაა, რომელიც 2014 წელს საქართველოს ღია საზოგადოების ფონდის ხელშეწყობით შეიქმნა და თერთმეტ არასამთავრობო ორგანიზაციას აერთიანებს. კოალიციის წევრები არიან: საქართველოს ღია საზოგადოების ფონდი, ადამიანის უფლებათა სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), კონსტიტუციის 42-ე მუხლი, კავშირი „საფარი“, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია (GYLA), ქალთა ინიციატივების მხარდაჭერი ჯგუფი (WISG), პარტნიორობა ადამიანის უფლებებისთვის (PHR), საქართველოს დემოკრატიული ინიციატივა (GDI), ტოლერანტობისა და მრავალფეროვნების ინსტიტუტი (TDI), ადამიანის უფლებათა ცენტრი (HRIDC) და თანასწორობის მოძრაობა. კოალიციის მიზანი ანტიდისკრიმინაციული მექანიზმების მანდატის გაძლიერება და დისკრიმინაციასთან ეფექტიანი ბრძოლის ხელშეწყობაა. 2015 წელს, ახლადდაფუძნებულმა „კოალიციამ თანასწორობისთვის“ და საქართველოს სახალხო დამცველმა ხელი მოაწერეს დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმს.

გამოცემულია საქართველოს ღია საზოგადოების ფონდის მხარდაჭერით. ავტორის/ავტორების მიერ საინფორმაციო მასალაში გამოთქმული მოსაზრება შესაძლოა, არ გამოხატავდეს ფონდის პოზიციას. შესაბამისად, ფონდი არ არის პასუხისმგებელი მასალის შინაარსზე.

სარჩევი

შესავალი	7
მეთოდოლოგია	9
ძირითადი მიგნებები	10
ბავშვები	15
ბავშვთა მიმართ ძალადობა	17
ბავშვთა სიღარიბე და ბავშვთა შრომა	18
ბავშვთა სახლები და დეინსტიტუციონალიზაცია	19
ზრუნვის ალტერნატიული ფორმები	20
არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება	21
რეკომენდაციები	22
შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები	25
შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის კონვენციის იმპლემენტაცია	27
ფსიქიკური ჯანმრთელობა და დეინსტიტუციონალიზაცია	29
დასაქმება	30
განათლება	31
მისაწვდომობა	31
რეკომენდაციები	32
ქალები	35
ადრეული ქორწინება	37
სექსუალური ძალადობა	38
ქალთა ეკონომიკური გაძლიერება	39
პოლიტიკური მონაწილეობა	41
რეკომენდაციები	41
ღობაძი ადამიანები	43
სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის (სოგის) ნიშნით ძალადობისა და დისკრიმინაციისგან დაცვის თაობაზე გაეროს დამოუკიდებელი ექსპერტის ანგარიში	45
შეკრების, მანიფესტაციის და გამოხატვის თავისუფლება	47
სიძულვილის ენა	49
საკონსტიტუციო სასამართლოს განჩინება და ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმა	50
რეკომენდაციები	50
არადომინანტი რელიგიური გაერთიანებები	53
რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტოს მანდატი და პოლიტიკა	55
დისკრიმინაციული ნორმები და რელიგიის თავისუფლების შემზღუდავი საკანონმდებლო ინიციატივები	56

სარჩევი

რელიგიური გაერთიანებების საკუთრებასთან დაკავშირებული პრობლემა.	59
რელიგიური შეუწყნარებლობით მოტივირებული დანაშაულები	60
რეკომენდაციები	61
ეთნიკური უმცირესობები	63
ინტეგრაციის სუსტი პოლიტიკა და დისკრიმინაციული პოლიტიკური განწყობები	65
დაბალი პოლიტიკური მონაწილეობა	66
სოციო-ეკონომიკური და კულტურული პრობლემები.	68
სიცოცხლის უფლების ხელყოფა და ექსტრადაცია.	70
რეკომენდაციები	70
უცხოელები: რასიზმი და ქსენოფობია	73
თავშესაფრის მაძიებლის მიერ განაცხადის გამომხმობის სამართლებრივი შედეგი	75
შეფერხება ანკეტირების დაგეგმვასა და საიდენტიფიკაციო მონუმბის გაცემის პროცედურაში	76
ბინადრობის ნებართვის გაცემისას უცხო ქვეყნის მოქალაქეების სავარაუდო დისკრიმინაციული მოპყრობა	77
სახელმწიფო საზღვრის კვეთისას შექმნილი დაბრკოლებები	77
უცხოელი სტუდენტების სამართლებრივი მდგომარეობა	78
სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის შესყიდვა უცხოელების მიერ	79
რეკომენდაციები	80
კონფლიქტით დაზარალებული მოსახლეობა	83
უკანონო ბორდერიზაცია	86
საზღვრების ჩაკეტვა და ჰუმანიტარული კრიზისი	87
რეკომენდაციები	88
უფლებადამცველები და აქტივისტები	91
ლაგბტ უფლებადამცველების მდგომარეობა.	94
20-21 ივნისის მოვლენები	95
2019 წლის ნოემბერ-დეკემბრის აქციები	96
სამოქალაქო საზოგადოების დისკრედიტაციის მცდელობები	97
რეკომენდაციები	100
მედია	103
საკანონმდებლო ბაზა და არსებული გამოწვევები.	105
მედიის წარმომადგენლებისთვის პროფესიული საქმიანობის განხორციელებაში უკანონოდ ხელშემლის და ძალის გადამეტების ფაქტები	106
მედიის მიმართ პრობლემური მიდგომები.	107
რეკომენდაციები	110

შესავალი

2 014 წლის 2 მაისს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“, რომლის მიზანია დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრა და ნებისმიერი პირისათვის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი უფლებებით თანასწორად სარგებლობის უზრუნველყოფა. კანონის მიღების შემდგომ, „კოალიცია თანასწორობისთვის“ ყოველწლიურად შეისწავლის ადამიანების ცალკეულ ჯგუფთა თანასწორობის უფლების თვალსაზრისით არსებულ მდგომარეობას და ამზადებს შესაბამის ანგარიშებს.

წარმოდგენილი ანგარიში რიგით მეოთხეა და აფასებს 2019 წელს საქართველოში ცალკეულ ჯგუფთა თანასწორობის უფლების რეალიზებისა და დისკრიმინაციასთან ბრძოლის კუთხით არსებულ მდგომარეობას. ანგარიშში გაანალიზებულია 2019 წლის ტენდენციები, რომლებმაც გავლენა იქონია ცალკეულ ჯგუფთა უფლებრივ მდგომარეობაზე. კერძოდ, აქ ნაჩვენებია ის წინგადადგმული ნაბიჯები და არსებული გამოწვევები, რომლებიც უკავშირდება სახელმწიფოს ანტიდისკრიმინაციულ პოლიტიკას, ანტიდისკრიმინაციულ კანონმდებლობას, პრაქტიკას და მონყვლადი ჯგუფების ყოველდღიურ ყოფას.

„კოალიცია თანასწორობისთვის“ იმედს გამოთქვამს, რომ ანგარიში დაეხმარება შესაბამის სახელმწიფო უწყებებს დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად ქმედითი ღონისძიებების გატარებაში და ნებისმიერი პირისათვის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი უფლებებით თანასწორად სარგებლობის უზრუნველყოფაში.

მეთოდოლოგია

წინამდებარე ანგარიში მოიცავს პერიოდს 2019 წლის 1 იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით. მასში გაანალიზებულია ათი მონყვლადი ჯგუფის უფლებრივი მდგომარეობა: ბავშვები, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, ქალები, ლგბტ+ პირები, არადომინანტი რელიგიური გაერთიანებები, ეთნიკური უმცირესობები, უცხო ქვეყნის მოქალაქეები, კონფლიქტით დაზარალებული მოსახლეობა, უფლებადამცველები, აქტივისტები და მედია საშუალებები/წარმომადგენლები. ეს უკანასკნელი სიახლეა და პირველად არის წარმოდგენილი წლიურ ანგარიშში.

„კოალიცია თანასწორობისთვის“ წევრი ორგანიზაციები აქტიურად სწავლობდნენ აღნიშნული ჯგუფების უფლებლებრივ მდგომარეობას 2019 წლის განმავლობაში. შესაბამისად, ანგარიშშიც მხოლოდ ამ ჯგუფებთან

შესავალი

დაკავშირებით არსებული სიტუაციის შეფასებაა მოცემული, რაც არ გამო-
რიცხავს სხვა, წინამდებარე ანგარიშში არაიდენტიფიცირებული ჯგუფების
მიმართ დისკრიმინაციული მოპყრობის არსებობას.

ანგარიშში მოცემული ჯგუფების უფლებრივი მდგომარეობა შეფასებულია
ეროვნული სტანდარტების, პრაქტიკისა და საუკეთესო საერთაშორისო გა-
მოცდილების ერთობლივი ანალიზის გზით. თითოეულ ჯგუფთან მიმართე-
ბით, კოალიცია ასევე წარმოადგენს რეკომენდაციებს სახელმწიფოს მიერ
დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად კონკრეტული მიმართულებების შექ-
მნის, გაძლიერებისა და გაუმჯობესების მიზნით.

ანგარიშში წარმოდგენილი მსჯელობა ეფუძნება შემდეგი წყაროებიდან მი-
ღებულ ინფორმაციას:

- საჯარო ინფორმაცია – კოალიციის წევრმა ორგანიზაციებმა სხვა-
დასხვა უწყებიდან გამოითხოვეს საჯარო ინფორმაცია, რომლის ანა-
ლიზიც აისახა ანგარიშში;
- სამართალწარმოება – ანგარიშში მოცემული შეფასებები ასევე ეყრდნო-
ბა კოალიციის წევრი ორგანიზაციების წარმოებაში არსებული საქმეების
მასალებს და სამართალწარმოებისას გამოკვეთილ ხარვეზებს;
- კანონმდებლობისა და რეგულაციური საერთაშორისო სტანდარტე-
ბის ანალიზი – ანგარიში ცალკეულ ჯგუფთა თანასწორობის უფლე-
ბას აფასებს საქართველოს კანონმდებლობისა და საერთაშორისო
სტანდარტების მიმოხილვის საფუძველზე.

ანგარიში ასევე ეფუძნება საქართველოს სახალხო დამცველისა და სხვა
ავტორიტეტული ორგანიზაციების ანგარიშებს/კვლევებს/რეკომენდაციებს.

ძირითადი მიგნებები

2019 წელს, დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის თვალსაზრისით,
მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ცვლილებები განხორციელდა. სამოქალაქო
საპროცესო კოდექსში შეტანილი ცვლილებების შემდეგ, სავარაუდო
დისკრიმინაციის ფაქტზე სასამართლოსათვის სარჩელით მიმართვის ვა-
და 3 თვიდან 1 წლამდე გაიზარდა¹. „საქართველოს სახალხო დამცველის

1. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 3632.(2). ცვლილებების
სანახავად იხ. საქართველოს 2019 წლის 3 მაისის კანონი №4551. ხელმისაწვდომია:
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4548238?publication=0#DOCUMENT:1;>

შესახებ“ ორგანული კანონში შეტანილი ცვლილებების შედეგად, საჯარო პირების მსგავსად, ფიზიკურ და კერძო სამართლის იურიდიულ პირებს დაეკისრათ ვალდებულება, სახალხო დამცველს მიაწოდონ სავარაუდო დისკრიმინაციის ფაქტის შესასწავლად საჭირო ინფორმაცია. სახალხო დამცველს კი ასევე მიენიჭა უფლებამოსილება, მისი რეკომენდაციის შესრულების მოთხოვნით მიმართოს სასამართლოს არა მხოლოდ საჯარო უწყებების წინააღმდეგ, არამედ კერძო სამართლის იურიდიულ პირთა და პირთა გაერთიანების წინააღმდეგაც². ამასთან, შრომის კოდექსს დაემატა პუნქტი, რომელიც ავალდებულებს დამსაქმებელს, მიიღოს ზომები დასაქმებულთა მიმართ თანაბარი მოპყრობის პრინციპის დაცვის უზრუნველსაყოფად³.

აღნიშნულ საკანონმდებლო და სხვა, წინამდებარე ანგარიშში განხილული ცვლილებების მიუხედავად, დასახელებულ ცალკეულ ჯგუფთა მდგომარეობა არც 2019 წელს გაუმჯობესებულა არსებითად, პრაქტიკული თანასწორობის კუთხით. შესაბამისად, წინა წლებში გამოქვეყნებულ ანგარიშებში ასახული რეკომენდაციების უმრავლესობა არ კარგავს აქტუალობას.

ღგბტ+ პირები 2019 წელსაც აწყდებოდნენ არაერთ სისტემურ დაბრკოლებას, საზოგადოებაში მათ წინააღმდეგ არსებული სტერეოტიპებიდან და სტიგმიდან გამომდინარე, სახელმწიფო კი ვერ ასრულებდა თავის პოზიტიურ ვალდებულებებს. კვლავ ადგილი ჰქონდა სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულებს, რასაც თან ახლდა პოლიციელთა მხრიდან დისკრიმინაციული დამოკიდებულება. განსაკუთრებით პრობლემური იყო ღგბტკი ჯგუფისათვის შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების, ისევე როგორც გამოხატვის თავისუფლების, რეალიზება. ამ მიმართულებით, ბარიერებს ქმნიდნენ არა მხოლოდ ულტრაკონსერვატიული ჯგუფები, არამედ საქართველოს საპატრიარქოც. ადგილი ჰქონდა საპარლამენტო თუ აღმასრულებელი ხელისუფლების მხრიდან ჰომოფობიური და ტრანსფობიური სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევებსაც.

2. 'საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ' ორგანული კანონი, მუხლი 18(ბ) და მუხლი 141(2)(თ1) ცვლილებების სანახავად იხ. საქართველოს 2019 წლის 3 მაისის ორგანული კანონი №4550. ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4548256?publication=0>
3. საქართველოს შრომის კოდექსი, მუხლი 13(31). ცვლილებების სანახავად იხ. საქართველოს 2019 წლის 3 მაისის ორგანული კანონი №4549. ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4548377?publication=0#DOCUMENT:1>;

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები (შშპ პირები) კვლავ რჩებიან ერთ-ერთ ყველაზე დაუსველ ჯგუფად ქვეყანაში, რამდენადაც, მათი უფლებრივი მდგომარეობა არც 2019 წელს გაუმჯობესებულა არსებითად. ისინი სხვების თანასწორად ვერ სარგებლობენ თავიანთი კონსტიტუციური უფლებებით და დღემდე აწყდებიან სისტემურ დაბრკოლებებს საზოგადოებრივი ცხოვრების თითქმის ყველა სფეროში. მაგალითად, კვლავ პრობლემად რჩება შშპ პირებისათვის სტატუსის მინიჭება და ჯგუფის საჭიროებებზე მორგებული სერვისების არარსებობა. გამონწვევად რჩება მათი მისაწვდომობა საჯარო სივრცეებზე, ფსიქიკური ჯანმრთელობის სერვისებზე, დასაქმების ადგილებსა და განათლებაზე.

რაც შეეხება ქალთა თანასწორუფლებიანობას, მნიშვნელოვან გამონწვევად რჩება ადრეული ქორწინება, სექსუალური ძალადობა კი გენდერული ძალადობის კვლავ ერთ-ერთი ყველაზე მძიმე, დაფარული და დაუსველი ფორმაა. არ გატარებულა არსებითი ზომები ქალთა ეკონომიკური მონაწილეობის აღმოსაფხვრელად. უფრო მეტიც, პრობლემურია ამ მიმართულებით საჭირო სათანადო ხედვისა და ცნობიერების არარსებობა. ამასთან, საანგარიშო პერიოდში არ ყოფილა რაიმე პროგრესი ქალთა პოლიტიკური გაძლიერების მიმართულებით. ხელმძღვანელ და, შესაბამისად, გადაწყვეტილების მიმღებ პოზიციებზე, ძირითადად, კვლავ კაცები არიან დასაქმებულნი. ქალთა ჩართულობა დაბალია გადაწყვეტილების მიღების პროცესშიც.

სახელმწიფოს საანგარიშო პერიოდშიც არ გამოუხატავს ნება, აღმოეფხვრა ის დისკრიმინაციული კანონმდებლობა, რომელიც არადომინანტ რელიგიურ ორგანიზაციებს უთანასწორო მდგომარეობაში აყენებს. უფრო მეტიც, 2019 წელს აქტიურად განიხილებოდა საკანონმდებლო ინიციატივები, რომლებიც ქმნიდა რელიგიისა და რწმენის თავისუფლების გაუმართლებელი შეზღუდვის რისკს. ამასთან, კვლავ პრობლემურია რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტოს ბუნდოვანი და გაუმჭვირვალე მანდატი და თანასწორუფლებიანობის პრინციპს აცდენილი პოლიტიკა. ასევე, პრობლემად რჩება რელიგიური უმცირესობების საკუთრების უფლების რეალიზება. კვლავინდებურად პრობლემურია რელიგიური შეუწყნარებლობის მოტივირებული დანაშაულები და ამ კუთხით პროკურატურის მიერ დაზარალებულის სტატუსის, ასევე სავარაუდო სამართალდამრღვევთათვის ბრალდებულის სტატუსის მინიჭების საკითხი.

საანგარიშო პერიოდში მნიშვნელოვანი პოზიტიური ცვლილებები არ განხორციელებულა არც ეთნიკური უმცირესობების უფლებების დაცვისა და ინტეგრაცია

ციის მიმართულებით. მათი უფლებების დაცვის, თანასწორობისა და ინკლუზიის პრინციპის კუთხით არსებული სახელმწიფოს პოლიტიკის ფორმალური ხასიათი ვერ უზრუნველყოფს არსებითად თანასწორი პოლიტიკური, სოციალური და უფლებრივი გარემოს შექმნას. ამასთან, დაბალია უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობა როგორც ცენტრალურ, ისე ადგილობრივ დონეზე. სახელმწიფოს კვლავ არ გააჩნია ეფექტური მექანიზმები ეთნიკური უმცირესობების დასაქმების, განათლების, კულტურული და სოციალური პრობლემების აღმოსაფხვრელად. პასუხგაუცემელი დარჩა როგორც თემირლან მაჩალიკაშვილის სიცოცხლის ხელყოფის საქმეზე გამოძიების შეწყვეტასთან, ისე ეთნიკურად ჩეჩენი პირების რუსეთის ფედერაციაში ექსტრადირების რამდენიმე შემთხვევასთან დაკავშირებული კითხვები.

სოციალური დახმარებისა და ოჯახის მხარდამჭერი სერვისების არაეფექტურობისა და არასაკმარისი რაოდენობის გამო, უმთავრეს პრობლემად კვლავ რჩება ბავშვთა სიღარიბე და შრომა. ასევე, გამოწვევად რჩება ბავშვთა მიმართ ძალადობის, განსაკუთრებით სექსუალური ძალადობის, პრევენცია, გამოვლენა და მასზე დროული და ეფექტური რეაგირება. ამ დრომდე ვერ ხერხდება ბავშვების მიტოვებისა და მათი არალიცენზირებულ, დაუცველ დაწესებულებებში განთავსების პრევენცია. პრობლემურია ბავშვზე ზრუნვის ალტერნატიული ფორმების ეფექტურობა და ხარისხი, და ბავშვების ოჯახურ გარემოსთან მიახლოებულ მომსახურებებში განთავსების საკითხიც. აგრეთვე, სახელმწიფო ზრუნვიდან არასრულწლოვანების გასვლა და მათი ბიოლოგიურ გარემოში რეინტეგრაცია. გარდა ამისა, მიღებული ბავშვის უფლებათა კოდექსი, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებასთან მიმართებით, წარმოშობს ინტერესთა კონფლიქტს, რომლის გადაჭრის გზებსაც არ აკონკრეტებს საპროცესო კანონმდებლობა.

რასიზმი, ქსენოფობია და უცხო ქვეყნის მოქალაქეების დისკრიმინაცია საჯარო სივრცეში კვლავ გამოწვევად რჩება. დღემდე არ არსებობს რასიზმთან ბრძოლის სპეციალური, თანმიმდევრული პოლიტიკა და სტრატეგია. თავშესაფრის მაძიებელის მიერ განაცხადის გამოხმობის შემთხვევაში, არსებული მოთხოვნები უფლებას უკარგავს განმცხადებელს, ხელახლა მიმართოს უწყებას იმავე საქმეზე. შეინიშნება უარყოფითი ტენდენცია თავშესაფრის მაძიებელთან ანკეტირების დაგვიანებით დაგვეგმვასა და დროებითი საიდენტიფიკაციო მონობის გაცემის შეჩერებასთან დაკავშირებით. ზედაპირული და გაჭიანურებულია თავშესაფრის საქმეების განხილვის პროცესი. ამასთან, დისკრიმინაციულია სახელმწიფოს პოლიტიკა უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისთვის ბინადრობის ნებართვის გაცემისას.

მზარდია საზღვრის კვეთაზე დაუსაბუთებელი უარის თქმის ტენდენციაც. სახელმწიფო საზღვრის კვეთის გარდა, უცხოელი სტუდენტები სირთულეებს აწყდებიან სასწავლო ვიზისა და ბინადრობის ნებართვის აღებისას. გამონკვევად რჩება უცხოელების მიერ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის შესყიდვის საკითხიც.

2019 წელი განსაკუთრებით მძიმე იყო საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე და მის მიმდებარედ, ადმინისტრაციულ საზღვართან მცხოვრები საქართველოს მოქალაქეებისთვის. გალში და ახალგორში მცხოვრებ ეთნიკურ ქართველებს შეზღუდული აქვთ საბაზისო სამოქალაქო, პოლიტიკური და სოციო-ეკონომიკური უფლებები. სოციალურ მდგომარეობას უფრო ამძიმებს უკანონო ბორდერიზაციის პროცესი. საანგარიშო პერიოდი განსაკუთრებით კრიტიკული იყო ე.წ. საზღვრების თვითნებური და პოლიტიკურად მოტივირებული ჩაკეტვის ფაქტების გამო, რამაც მძიმე ჰუმანიტარული კრიზისი გამოიწვია. პრობლემურია სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის დე ფაქტო ხელისუფლებების მიერ ეთნიკური ქართველების წინააღმდეგ წარმოებული ცალკეული საქმეებიც.

2019 წელი ასევე გამოირჩეოდა ადამიანის უფლებათა დამცველებისა და აქტივისტების მიმართ დისკრიმინაციული მოპყრობის, მუქარის, თავდასხმისა და დისკრედიტაციის ფაქტების მასშტაბურობით. არაერთგზის დაირღვა მათი შეკრების თავისუფლებაც. ყველაზე მონყვლად ჯგუფს კვლავ ლგბტქი და ქალი აქტივისტები წარმოადგენდნენ. განსაკუთრებით აღსანიშნავია 20-21 ივნისისა და ნოემბერ-დეკემბრის აქციების მსვლელობისას დაკავებულთა მდგომარეობა, რომელიც არაერთი მძიმე პროცედურული დარღვევის ფონზე მიმდინარეობდა. აქტიურად მიმდინარეობდა არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და მათი წარმომადგენლების წინააღმდეგ მიმართული კოორდინირებული, დასპონსორებულ კამპანიები. ადგილი ჰქონდა ხელისუფლების მაღალჩინოსნების მიერ სამოქალაქო საზოგადოების პირდაპირი დისკრედიტაციის მცდელობებსაც.

2019 წლის განმავლობაში, საქართველოში ხელისუფლების მხრიდან გარკვეული მედიასაშუალებების და მათი წარმომადგენლების მიმართ იგრძნობოდა დისკრიმინაციული, საქმიანობაში ხელისშემშლელი მიდგომა. აღნიშნული გამოიხატა საგადასახადო პოლიტიკაში, სარედაქციო პოლიტიკის შეცვლის მცდელობასა და სხვადასხვა ტიპის მედიის მიმართ განსხვავებულ მიდგომებში. გარკვეულწილად მაინც ხარვეზიანი რჩება აღნიშნულ ჯგუფთან მიმართებით საქართველოს კანონმდებლობაც.

ბავშვები

ბავშვის უფლებების დაცვის მიმართულებით, 2019 წელს მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადაიდგა ბავშვის უფლებათა კოდექსის მიღებით. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული კანონი ქმნის ჩარჩოს ქვეყანაში ბავშვის უფლებების დაცვის მიმართულებით, შესაბამისი ეფექტური აღსრულების მექანიზმების გარეშე, შეუძლებელი გახდება მისი დებულებების პრაქტიკაში შესრულება. სოციალური დაცვის სისტემის, სოციალური მუშაობის სფეროში არსებული სისტემური გამოწვევებისა და ბავშვის უფლებების დარღვევების რეაგირებაზე პასუხისმგებელი სახელმწიფო უწყებების ხშირად არაეფექტური მუშაობის პირობებში, პრობლემად რჩება ბავშვის მიმართ ძალადობა, ბავშვთა სიღარიბე და ბავშვთა შრომა. ბავშვზე ზრუნვის სისტემის მთავარ გამოწვევას კვლავ წარმოადგენს ზრუნვის ალტერნატიული ფორმების სათანადო განვითარება და ბავშვთა ცხოვრება დიდი ზომის რეზიდენტულ დაწესებულებებში.

ბავშვთა მიმართ ძალადობა

ბავშვთა მიმართ ძალადობა, არაეფექტური პრევენციული ღონისძიებები და მასზე არადროული და არაეფექტური რეაგირება განსაკუთრებულ პრობლემას წარმოადგენს ქვეყანაში. სექსუალური ძალადობა, რომელიც ბავშვებისათვის ძალადობის განსაკუთრებით დამაზიანებელი ფორმაა, გამოვლენის დროული და ეფექტური მექანიზმების არარსებობის პირობებში, გადაუჭრელ გამოწვევად რჩება. შესაბამისი სერვისის არარსებობის პირობებში, კიდევ უფრო მძიმე მდგომარეობაა სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი ბავშვების ფსიქოლოგიური რეაბილიტაციის მიმართულებით.

ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში ძალადობის შემთხვევების დროული გამოვლენისა და რეაგირების კუთხით, უმთავრეს გამოწვევად რჩება ბავშვებთან მომუშავე პროფესიონალების კვალიფიკაციის საკითხი. მიუხედავად იმისა, რომ ბავშვების ფიზიკური დასჯის აკრძალვა განისაზღვრა ბავშვის უფლებათა კოდექსით, შესაბამისი ეფექტური ადმინისტრაციული და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის განმსაზღვრელი ზომების არარსებობის პირობებში, მასზე სათანადო რეაგირება კვლავ პრობლემად რჩება. ბულინგის შემთხვევაში სკოლებში არსებული გარემო არ არის ორიენტირებული მსხვერპლისა და არასრულწლოვანი მოძალადის საუკეთესო ინტერესების დაცვაზე⁴.

4. საქართველოს სახალხო დამცველის საპარლამენტო ანგარიში, 2019, გვ. 335-336, <http://www.ombudsman.ge/res/docs/2020040215365449134.pdf>

ბავშვთა სიღარიბე და ბავშვთა შრომა

ბავშვთა სიღარიბე ბავშვზე ბრუნვის სისტემის უმთავრესი გამოწვევაა. ამის მთავარი მიზეზი არის სოციალური დახმარებისა და ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურებების არაეფექტურობა და არასაკმარისი რაოდენობა. ოჯახებში, რომლებიც უმეტესად მხოლოდ სოციალურ დახმარებაზე არიან დამოკიდებული, ბავშვების მინიმალური საჭიროებებიც კი არ არის დაკმაყოფილებული. ბავშვთა სიღარიბის ყველაზე მწვავე პრობლემად რჩება ქუჩაში მცხოვრები და მომუშავე ბავშვების უფლებრივი მდგომარეობა. საქართველოს მხოლოდ სამ ქალაქში არსებული დღის ცენტრები ვერ უზრუნველყოფენ მათ სათანადო მხარდაჭერას და ვერ ფარავენ ყველა ბავშვს, რომელსაც აღნიშნული მომსახურების საჭიროება აქვს. ქუჩაში მცხოვრები და მომუშავე ბავშვების იმ მცირე ნაწილის შემთხვევაშიც კი, რომლებიც ჩართულები არიან მიუსაფარ ბავშვთა ქვეპროგრამაში, პროგრამა ვერ უზრუნველყოფს მათი კვლავ ქუჩაში გასვლის პრევენციას⁵. ხშირად, ქუჩაში მცხოვრები და მომუშავე ბავშვები არიან შრომითი ექსპლუატაციის მსხვერპლები და იძულებულები არიან, გამომუშავებული ფული მიუტანონ ზრდასრულს, რომელიც მათ აკონტროლებს.

მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გამო, ბავშვები იძულებულნი არიან, ჩაერთონ ასაკისათვის შეუსაბამო შრომაში. აღნიშნული პრობლემა განსაკუთრებით მწვავეა საკურორტო ადგილებში, სადაც ბავშვები სემონურად ასრულებენ მათი ჯანმრთელობისა და განვითარებისათვის საშიშ სამუშაოებს. პრობლემა განსაკუთრებით აქტუალურია იქედან გამომდინარე, რომ სუსტია და ხშირად არაეფექტური სახელმწიფოს მიერ გადადგმული ნაბიჯები, კერძოდ, სოციალური მუშაკებისა და პოლიციის მონაწილეობის არსებული ფორმები პრობლემის მოსაგვარებლად შედეგს ვერ იძლევა.

5. საქართველოს სახალხო დამცველის საპარლამენტო ანგარიში, 2019, გვ. 333-334, <http://www.ombudsman.ge/res/docs/2020040215365449134.pdf>

ბავშვთა სახლები და დეინსტიტუციონალიზაცია

სოციალური დაცვის სისტემის გაუმართაობის⁶ და ბავშვზე ზრუნვის სისტემის კრიზისის პირობებში, სახელმწიფო კვლავ ვერ უზრუნველყოფს ბავშვების მითვებისა და მათი დიდი ზომის, ხშირად არალიცენზირებულ დაწესებულებებში განთავსების პრევენციას. 2019 წელს ძალაში შევიდა ახალი რეგულაცია აღნიშნული დაწესებულებების ლიცენზირებასთან დაკავშირებით, მაგრამ ის არ სრულდება ყველა შემთხვევაში და ბავშვები განაგრძობენ ცხოვრებას მართლმადიდებელი ეკლესიის საპატრიარქოსთან, მუსლიმური კონფესიის დაქვემდებარებაში მყოფ და მუნიციპალიტეტების დაქვემდებარებაში არსებულ არალიცენზირებულ სკოლა-პანსიონატებში (900 ბავშვზე მეტი ცხოვრობს არალიცენზირებულ დაწესებულებებში).⁷ არალიცენზირებული დაწესებულებების გარდა ქვეყანაში მოქმედებს 3 ლიცენზირებული დაწესებულება, რომელთაც აქვთ საგანმანათლებლო საქმიანობის განხორციელების უფლება და 2 შებლუდული შესაძლებლობების მქონე (შშმ) ბავშვთა სახლი. აღნიშნულ ორ დაწესებულებაში ცხოვრობს 80-მდე მრავლობითი დარღვევის მქონე ბავშვი.

განსაკუთრებით პრობლემურია ის ფაქტი, რომ პასუხისმგებელ უწყებებს არა აქვთ ინფორმაცია, ზუსტად რამდენი ბავშვია ჩართული არალიცენზირებული მომსახურების ფორმებში და რა მდგომარეობაში უწევთ ცხოვრება იქედან გამომდინარე, რომ სუსტია კონტროლისა და მონიტორინგის მე-

6. ბავშვების კვების სტატუსში მნიშვნელოვანი განსხვავებებია სხვადასხვა სოციალურ-ეკონომიკური ჯგუფების მიხედვით. ბავშვთა სიღარიბე კვლავ მაღალია ქვეყანაში - ყოველი მეხუთე ბავშვი ცხოვრობს ისეთ შინამურნეობაში, სადაც დაკმაყოფილებული არ არის მათი საბაზისო საჭიროებები. საქართველოში ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობის კვლევა, UNICEF საქართველო, 2018, <https://www.unicef.org/georgia/reports/wellbeing-children-and-their-families-georgia-fifth-stage-2017>
7. სააღმზრდელო საქმიანობის ლიცენზია აქვთ შემდეგ დაწესებულებებს: საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საპატრიარქოს, ააიპ ჯავახეთის ნინოწმინდის წმინდა ნინოს ობოლ, უპატრონო და მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა პანსიონს; საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საპატრიარქოს ააიპ სოფელ ფერისის წმინდა მატათა მოციქულის სახელობის ფონდის პანსიონს; საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საპატრიარქოს ბედიანის ბავშვთა და მოზარდთა სარეაბილიტაციო ცენტრს. ასევე, საქართველოში ფუნქციონირებს შშმ ბავშვთა ორი სახლი: კოჯორის შშმ ბავშვთა სახლი და თბილისის ჩვილ ბავშვთა სახლი.

ქანიზმი აღნიშნულ ინსტიტუციებში. შესაბამისად, იქ მცხოვრები ბავშვები არიან სრულად დაუცველები.⁸

ზრუნვის ალტერნატიული ფორმები

ბავშვის უფლებების დაცვის მიმართულებით, ქვეყანაში მწვავედ დგას ბავშვზე ზრუნვის ალტერნატიული ფორმების ეფექტურობის და ხარისხის, ასევე, ბავშვების ოჯახურ გარემოსთან მიახლოებულ მომსახურებებში განთავსების პრობლემა.

ბავშვთა ბიოლოგიური ოჯახებიდან გამოყვანა და მინდობით აღზრდის პროგრამაში ჩართვის ძირითადი მიზეზი, წინა წლების მსგავსად, კვლავ ბიოლოგიური ოჯახის მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა, სიღარიბე, ცხოვრების არასათანადო პირობები და უგულვებელყოფაა⁹. მინდობით აღზრდის პროგრამის შემთხვევაში, პრობლემად რჩება ძალადობის მსხვერპლი ბავშვების რეაბილიტაციის სერვისებში ჩაურთველობა, მინდობით აღზრდელი მშობლების ინფორმირებულობის დაბალი ხარისხი რთული ქცევის მართვისა და პრევენციის კუთხით და სოციალური მუშაკების არარეგულარული ურთიერთობა ბავშვებთან. ერთ-ერთ მთავარ პრობლემად რჩება ბავშვების პერსონალური მონაცემების დაუცველობის საკითხი და მიმღები ოჯახების შერჩევა ბავშვების ინტერესების გაუთვალისწინებლად. ამასთან, მიმღები ოჯახების სიმცირის გამო, ბავშვების ხშირად ბიოლოგიური ოჯახიდან მოშორებით ათავსებენ¹⁰.

8. რელიგიურ დანესებულებებში მცხოვრებ ბავშვებს არა აქვთ შესაძლებლობა, თავისუფლად გამოთქვან საკუთარი მოსაზრებები და შეხედულებები. დანესებულებებში არის აღზრდის მკაცრი მეთოდი - ბავშვზე ზრუნვის სისტემის მონიტორინგი - ალტერნატიული ზრუნვის ეფექტურობა, 2019, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი, <http://www.ombudsman.ge/eng/spetsialuri-angarishebi/bavshvze-zrunvis-sistemis-monitoringi-alternatiuli-zrunvis-efektianoba-spetsialuri-angarishi>
9. ბავშვების ბიოლოგიური ოჯახიდან გაყვანისა და სახელმწიფო ზრუნვაში განთავსების ძირითადი საფუძველი იყო მძიმე სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობა (44.4%), საცხოვრებლის არქონა (13.3 %), უგულვებელყოფა (6.7 %) და ძალადობა (4.4%) - ბავშვზე ზრუნვის სისტემის მონიტორინგი - ალტერნატიული ზრუნვის ეფექტურობა, 2019, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი, <http://www.ombudsman.ge/eng/spetsialuri-angarishebi/bavshvze-zrunvis-sistemis-monitoringi-alternatiuli-zrunvis-efektianoba-spetsialuri-angarishi>
10. ბავშვზე ზრუნვის სისტემის მონიტორინგი - ალტერნატიული ზრუნვის ეფექტურობა, 2019, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი, <http://www.ombudsman.ge/eng/spetsialuri-angarishebi/bavshvze-zrunvis-sistemis-monitoringi-alternatiuli-zrunvis-efektianoba-spetsialuri-angarishi>

სახელმწიფო ბრუნვიდან არასრულწლოვანთა გასვლა ერთ-ერთი უმწვავესი პრობლემაა. ბავშვები არ ფლობენ დამოუკიდებელი ცხოვრების უნარებს, არ არიან დასაქმებულები, არა აქვთ საცხოვრებელი, არ ფლობენ სათანადო განათლებას და ა.შ.

რეინტეგრაციის პროგრამა, რომელიც უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტს წარმოადგენს ბავშვების ბიოლოგიურ გარემოში გაბრუნებისა და გაზრდის მიზნით, სერიოზული გამოწვევების წინაშეა ქვეყანაში. აღნიშნულ ოჯახებში პრობლემად რჩება ბავშვების საჭიროებების დაკმაყოფილება და მათთვის მინიმალური საყოფაცხოვრებო პირობების შექმნა.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება

2019 წელს მიღებული ბავშვის უფლებათა კოდექსი ძალაში სრულად 2020 წლის 1 ივნისს შევა. აღნიშნული კანონი უზრუნველყოფს სამართლებრივ გარანტიებს ყველა ბავშვისთვის, რომ დამოუკიდებლად ისარგებლონ და დაიცვან საკუთარი უფლებები¹¹. კოდექსში არსებული აღნიშნული ჩანაწერის აღსრულება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში შესაბამისი ცვლილებების განხორციელების გარეშე, პრაქტიკაში, შესაძლებელია ვერ მოხდეს. მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობა არ აკონკრეტებს ინტერესთა კონფლიქტს და მისი გადაჭრის გზებს. ინტერესთა კონფლიქტი შეიძლება წარმოიშვას მშობლებთან და ასევე, მეურვეებისა და მზრუნველობის ორგანოს შემთხვევაში¹². მოქმედი კანონმდებლობით, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ახდენს ბავშვის ინდივიდუალურ შეფასებას და ასევე არის მისი საპროცესო წარმომადგენელი, რომელიც უკვე წარმოშობს ინტერესთა კონფლიქტს. აღნიშნული პრობლემა განსაკუთრებით სახეზეა, როდესაც ბავშვი არის სახელმწიფო მზრუნველობაში და მისი უფლებების შესაძლო დამრღვევი არის სახელმწიფო. დამატებითი პრობლემა წარმოიშობა იქედან გამომდინარე, რომ საქართველოს კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს

11. ბავშვის უფლებათა კონვენციისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სტანდარტით, ბავშვს უნდა ჰყავდეს დამოუკიდებელი წარმომადგენელი, როდესაც საქმე მიმდინარეობს მისი კანონიერი წარმომადგენლის წინააღმდეგ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადანყვეტილება, 2016, ნ.წ. და სხვები
12. საქართველოს სახალხო დამცველის მიერ გამოცემული რეკომენდაცია ასაკის ნიშნით დისკრიმინაციის დადგენის შესახებ, პარტნიორობა ადამიანის უფლებებისთვის მიმართვის საფუძველზე, 2018, <http://ombudsman.ge/res/docs/2019040914333582577.pdf>

მკაფიოდ დამოუკიდებელი ადვოკატის როლს, რის გამოც, პრაქტიკაში შეუძლებელი გახდება, ბავშვებმა საკუთარი უფლებები დაიცვან დამოუკიდებელი ადვოკატის საშუალებით¹³.

რეკომენდაციები

საქართველოს პარლამენტს

- სამოქალაქო კოდექსში განსაზღვროს სოციალური მუშაკის სტატუსი, როგორც ბავშვის ინდივიდუალური შემფასებლის, და გაიმძღვროს ის საპროცესო წარმომადგენლის სტატუსისგან;
- განსაზღვროს ინტერესთა კონფლიქტის შემთხვევები ბავშვის კანონიერი წარმომადგენლების, მათ შორის მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შემთხვევაში;
- განსაზღვროს ბავშვის ადვოკატის როლი და უფლებამოსილება და გამიჯნოს ის საპროცესო წარმომადგენლისგან.

საქართველოს მთავრობას

- შეიმუშაოს და განავითაროს ოჯახების მხარდამჭერი ეფექტიანი პროგრამები;
- შეიქმნას სახელმწიფო მზრუნველობიდან გასული ბავშვების დამოუკიდებელი ცხოვრების ხელშემწყობი პროგრამა;
- 2020 წლისთვის მოხდეს იმ დაწესებულებების ლიცენზირება, რომლებიც აკმაყოფილებენ სალიცენზიო მოთხოვნებს, ხოლო იმ დაწესებულებებიდან, რომლებიც ვერ დააკმაყოფილებენ პირობებს, დაუყოვნებლივ განხორციელდეს ბავშვების გაყვანა მომსახურებიდან;
- 2022 წლისთვის დაიხუროს ყველა ლიცენზირებული დაწესებულება, მათ შორის შშმ ბავშვთა სახლები და ბავშვები განთავსდნენ ოჯახურ გარემოსთან მიახლოებულ მომსახურებებში;

13. ბავშვის უფლებათა კოდექსის შეფასება და მოსაზრებები, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, 2019
<https://gyla.ge/ge/post/saiam-parlaments-bavshvis-uflebata-kodeqstan-dakavshirebit-shenishvnebi-da-mosazrebebi-tsarudgina?fbclid=IwAR2vPQdbhxg u0DkZ9xs77pD-nMQv3pWAJLPexFzMAUMvc1PskGOB84xp5ro#sthash.Wk1nKvcc. Q9yFZf6A.dpbs>

- გაიზარდოს მიუსაფარ ბავშვთა თავშესაფრით უზრუნველყოფის პროგრამით მოსარგებლე ბავშვების რაოდენობა;
- შეიქმნას ძალადობის მსხვერპლი და/ან მონმე ბავშვების ფსიქოლოგიური რეაბილიტაციის ცენტრები, გეოგრაფიული მისაწვდომობის გათვალისწინებით.

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს

- უზრუნველყოს სოციალური მუშაკებისთვის სამუშაო პირობების იმგვარი გაუმჯობესება, რომ მათ ეფექტურად შეძლონ დაკისრებული ვალდებულებების შესრულება;
- გაზარდოს მინდობით აღმზრდელი ოჯახების ცოდნა და კომპეტენცია ბავშვების რთული ქცევის მართვისა და პერსონალური მონაცემების დაცვის მიმართულებით;
- გადაიხედოს რეინტეგრაციის ქვეპროგრამით გათვალისწინებული ოჯახების მხარდამჭერი პროგრამა, რათა შესაძლებელი იყოს ბავშვების ინტერესების დაცვა და მათი საჭიროებების დაკმაყოფილება;
- გაიზარდოს მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში დასაქმებული პერსონალის კვალიფიკაცია ბავშვების რთული და აგრესიული ქცევის მართვასთან დაკავშირებით.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს

- მოახდინოს ბავშვთა შრომითი ექსპლუატაციის შემთხვევების დროული და ეფექტური გამოძიება.

შეზღუდული
შესაძლებლობის
მქონე პირები

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები (შშპ პირები) კვლავ რჩებიან ერთ-ერთ ყველაზე დაუცველ ჯგუფად ქვეყანაში. ისინი სხვების თანასწორად ვერ სარგებლობენ კონსტიტუციური უფლებებით. შშპ პირები დღემდე აწყდებიან სისტემურ დაბრკოლებებს საზოგადოებრივი ცხოვრების თითქმის ყველა სფეროში. პრაქტიკა აჩვენებს, რომ შშპ პირებისთვის აქტუალურ პრობლემებად რჩება მისაწვდომობა საჯარო სივრცეებზე, ფსიქიკური ჯანმრთელობის სერვისებზე, დასაქმების ადგილებსა და განათლებაზე. სახელმწიფოს დღემდე არ გადაუდგამს ნაბიჯი სტატუსის მინიჭების სოციალური მოდელის შემუშავებისა და დანერგვის მიმართულებით. შშპ პირთა დამოუკიდებელი ცხოვრების ხელშეწყობის მიმართულებით, მთავარ გამოწვევას წარმოადგენს თემზე დაფუძნებული სერვისების არარსებობა, მათ შორის საცხოვრისთან დაკავშირებული პრობლემები, რის გამოც შშპ პირები კვლავ განაგრძობენ ცხოვრებას დიდი ზომის რეზიდენტულ დანესებულებებში.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის კონვენციის იმპლემენტაცია

საქართველოში დღემდე არ მომხდარა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა კონვენციის ფაკულტატური ოქმის რატიფიცირება¹⁴ და არ შექმნილა კონვენციის იმპლემენტაციისა და კოორდინაციის მექანიზმი.

სახელმწიფოს მხრიდან არ გადადგმულა ქმედითი ნაბიჯი სოციალური მოდელის დანერგვის მიმართულებით და შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მინიჭება კვლავ მხოლოდ სამედიცინო მიდგომას ეფუძნება, რის გამოც შეუძლებელი ხდება შშპ პირების მიერ სხვების თანასწორად საზოგადოების ცხოვრებაში ჩართვა და სოციალური ინკლუზია. აღნიშნული მიზეზის გამო, სახელმწიფოს კვლავ არ გააჩნია სრული სტატისტიკური მონაცემები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა შესახებ.

14. 2019 წლის 5 ივნისს დაიწყო პროცესი, რომელიც შეეხება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა კონვენციის ფაკულტატური ოქმის რატიფიცირების პროცესის დაწყების თაობაზე რეკომენდაციის გაცემას (N07-2/442; 03.02.2020). აღნიშნული პროცესის ფარგლებში ჩატარდა საკომიტეტო განხილვები, რომლებზეც რეკომენდაციის გაცემაზე კომიტეტებმა დადებითი დასკვნები გამოსცეს, მაგრამ აღნიშნული საკითხის გადაწყვეტა დღემდე არ მომხდარა და პარლამენტს შესაბამისი დადგენილება არ მიუღია. აღსანიშნავია ისიც, რომ საქართველოს პარლამენტის დადგენილებას აქვს მხოლოდ სარეკომენდაციო ხასიათი და საერთაშორისო შეთანხმების რატიფიცირების შესახებ პროცესის ინიცირების უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს მთავრობას, რომელსაც ეს პროცესი დღემდე არ დაუწყია.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები

საქართველოს კანონმდებლობის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა კონვენციასთან პარამონიზაცია შშმ პირების უფლებების დაცვის მიმართულებით ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევად რჩება. კონვენციის ძირითადი პრინციპები კვლავ არ არის ან არასათანადოდ არის ასახული ეროვნულ კანონმდებლობაში.

2020 წლის 3 თებერვალს საქართველოს პარლამენტში დარეგისტრირებული კანონპროექტი „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ“¹⁵, რამდენიმე პოზიტიური ცვლილების გარდა, ვერ ცვლის შშმ პირთა უფლებრივ მდგომარეობას, ხოლო ცალკეულ შემთხვევებში, ეწინააღმდეგება კონვენციას და აუარესებს შშმ პირთა უფლებრივი მდგომარეობის დაცვის სტანდარტებს. აღსანიშნავია, რომ კანონპროექტის საბოლოო ვერსია ინიცირებამდე არ იყო გაზიარებული შშმ პირებთან და ამ თემაზე მომუშავე ორგანიზაციებთან. მის შექმნაში არ მონაწილეობდა შშმ თემის მნიშვნელოვანი ნაწილი და არ იყო უზრუნველყოფილი მათი ეფექტიანი ჩართულობა¹⁶. კანონპროექტში მოხდა ისეთი პრინციპების გაჩენა, როგორცაა გონივრული მისადაგება, უნივერსალური დიზაინი, მისაწვდომობა და ა.შ., თუმცა, ისინი კვლავ არ შეესაბამება კონვენციის მოთხოვნებს და კონვენციასთან შედარებით უფრო დაბალ სტანდარტს აწესებს.

წლების განმავლობაში მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩებოდა და კვლავ არაფერი შეცვლილა დისკრიმინაციულ მიდგომასთან დაკავშირებით საჯარო სექტორში დასაქმებულ (დასაქმების მსურველ) ზომიერ და მნიშვნელოვნად გამოხატულ შშმ პირთა მიმართ¹⁷. მოქმედი კანონმდებლობით,

15. კანონპროექტი „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ“ <https://info.parliament.ge/#law-drafting/19685>.
16. შშმ პირთა უფლებებზე მომუშავე ორგანიზაციები და აქტივისტები “შშმ პირთა უფლებების შესახებ” კანონპროექტს ეხმიანებიან. ხელშისაწვდომია: <https://gyla.ge/ge/post/shshm-pirta-uflebebis-momushave-organizaciebida-aqtivistebi-shshm-pirta-uflebebis-shesakheb-kanonproeqts-ekhmianebian#sthash.iJWH4LRa.dpbs>
17. მოქმედი კანონმდებლობით, აღნიშნული სტატუსის წარმომადგენლებს საჯარო საქმიანობის განხორციელების პერიოდში კანონით ეზღუდებათ სოციალური პაკეტით სარგებლობა, რითაც ისინი არათანაბარ მდგომარეობაში ექცევიან კერძო სექტორში დასაქმებულ სოციალური პაკეტის მიმღებ შშმ პირებთან შედარებით, ასევე, საჯარო სექტორში დასაქმებულ სოციალური პაკეტის მიმღებ მკვეთრად გამოხატულ შშმ და მხედველობის გამო მნიშვნელოვნად გამოხატულ შშმ პირებთან შედარებით. კვლავ არ მომხდარა კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზის გამოსწორება, რომელიც არჩევნებში, რეფერენდუმებსა და პლენისციტში მონაწილეობას უფლებას უზღუდავს სტაციონარულ სამედიცინო დანესებულებებში მყოფ მხარდაჭერის მიმღებ პირებს, განსხვავებით მხარდაჭერის არმქონე პირებისა. პარტნიორობა ადამიანის უფლებებისთვის, „ანტიდისკრიმინაციული კანონმდებლობის აღსრულება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა თანასწორობის უზრუნველსაყოფად“, ივლისი 2017-ივნისი 2018, გვ. 30-34.

უსინათლო და სმენადაქვეითებულ პირებს არ აქვთ შესაძლებლობა, დამოუკიდებლად დადონ გარიგება და ხელი მოაწერონ ოფიციალურ დოკუმენტებს.

ფსიქიკური ჯანმრთელობა და დეინსტიტუციონალიზაცია

ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროს განვითარება განსაკუთრებულ პრობლემად რჩება ქვეყანაში. არასაკმარისი თემზე დაფუძნებული მომსახურებების, რეაბილიტაციის ნაკლებობისა და დიდი ზომის რეზიდენტულ დაწესებულებებში ცხოვრების პირობებში, ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემის მქონე პირები კიდევ უფრო უთანასწორო პირობებში არიან, რაც საზოგადოების თითქმის ყველა სფეროდან მათ გარიყვას იწვევს.

ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროს უმთავრეს გამოწვევად რჩება დიდი ზომის დაწესებულებები, სადაც შშმ პირები წლობით ცხოვრობენ, რაც გამომწვეულია შესაბამისი, თემზე დაფუძნებული სერვისების არასათანადო განვითარებითა და საცხოვრისის პროგრამების არარსებობით. გარდა დიდი ზომის ფსიქიატრიული დაწესებულებებისა, შშმ პირთა უფლებების დაცვისა და სხვების თანასწორად კონვენციით დაცული უფლებებით სარგებლობის მიმართულებით, გამომწვევად რჩება შშმ პირთა პანსიონატების არსებობა. დიდი ზომის ფსიქიატრიულ დაწესებულებებსა და შშმ პირთა პანსიონატებში არსებული მდგომარეობა და უფლების დაცვის სტანდარტები სრულ შეუსაბამობაშია შშმ პირთა კონვენციის მოთხოვნებთან და ეროვნული კანონმდებლობით განსაზღვრული უფლების დამდგენ სტანდარტებთან¹⁸.

ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროს განვითარების მიმართულებით პრობლემურია ჰოსპიტალგარე სერვისების უწყვეტობა და დაფინანსება, ასევე სოციალურ ინტეგრაციაზე მიმართული მომსახურებების გეოგრაფიული მისაწვდომობა, ხარისხი და თემზე დაფუძნებული მომსახურებების უწყვეტობა¹⁹.

პრობლემად რჩება პირის არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატ-

18. სახალხო დამცველის საპარლამენტო ანგარიში, 2019, გვ. 369-362, <http://www.ombudsman.ge/res/docs/2020040215365449134.pdf>;

19. სახალხო დამცველის საპარლამენტო ანგარიში, 2019, გვ. 361, <http://www.ombudsman.ge/res/docs/2020040215365449134.pdf>;

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები

რიული მკურნალობის მოთავსების დღეს არსებული პრაქტიკა, რომელიც მოკლებულია ფაქტების დეტალურ გამოკვლევას, არ ითვალისწინებს ოჯახური კონფლიქტის/ძალადობის გარემოებებს²⁰ და არ შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს²¹.

დასაქმება

2018 წელს სახალხო დამცველის მიერ განხორციელებული მონიტორინგი²² ადასტურებს, რომ შშმ პირისთვის სამუშაოს დაწყება მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს. 2019 წლის განმავლობაში მდგომარეობა ამ მიმართულებით კვლავ უცვლელია და შშმ პირთა დასაქმება კვლავ ერთ-ერთ უმთავრეს გამოწვევად რჩება. პრობლემის ერთ-ერთი განმაპირობებელია ის, რომ განათლების სისტემა არ არის მორგებული შშმ პირებზე, აფერხებს საჯარო სამსახურში დასაქმებას²³, ხოლო საჯარო საქმიანობის განხორციელება სოციალური პაკეტის შეწყვეტის საფუძველია²⁴. ამასთანავე, დასაქმება, ძირითადად, ხდება ორგანიზაციების ცალკეული ინიციატივებით. სახელმწიფოს პროგრამით გათვალისწინებული მხარდაჭერის ამონურვის შემდეგ, შშმ პირთან შრომითი ურთიერთობა, უმეტესად, არ გრძელდება. გარემოს მისაწვდომობის პრობლემა მნიშვნელოვანი ბარიერია მათთვის სამსახურში მისვლის, სამუშაოს შესრულებისა და საზოგადოებასთან ინტეგრაციის პროცესში, ხოლო მოქმედი კანონმდებლობა გონივრულ მისადაგებაზე უარს დისკრიმინაციად არ განიხილავს.

20. პარტნიორობა ადამიანის უფლებებისთვის მიმდინარე საქმეები: 1. ი.მ. თბილისი N5 კლინიკური საავადმყოფოს წინააღმდეგ; 2. მ.კ. რუსთავის ფსიქიკური ჯანმრთელობის ცენტრის წინააღმდეგ;
21. სახალხო დამცველის საპარლამენტო ანგარიში, 2019, გვ. 360, <http://www.ombudsman.ge/res/docs/2020040215365449134.pdf>;
22. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დასაქმების ხელშემწყობი სახელმწიფო პროგრამები, მონიტორინგის ანგარიში, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი. თბილისი, 2017
23. „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 29-ე მუხლის მე-2 პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტი;
24. „სოციალური პაკეტის განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 23 ივლისის №279 დადგენილებით დამტკიცებული «სოციალური პაკეტის გაცემის წესი და პირობების» მე-12 მუხლის პირველი პუნქტის «ბ» ქვეპუნქტი.

განათლება

ბოლო წლების განმავლობაში, კანონმდებლობამ რამდენიმე პოზიტიური ცვლილება განიცადა²⁵, მაგრამ განათლების ხელმისაწვდომობა კვლავაც რჩება შშმ პირებისთვის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს გამოწვევად. შშმ და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე (სსსმ) ბავშვების ინკლუზია სკოლამდელ და ზოგად საგანმანათლებლო დაწესებულებებში არის ძალიან დაბალი. გამომწვევად რჩევა ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების ინფრასტრუქტურა, სასწავლო პროგრამები, აუდიო და ბრაილის შრიფტით დაბეჭდილი სახელმძღვანელოების მისაწვდომობა. პრობლემურია სპეციალური პედაგოგების რაოდენობა და კვალიფიკაცია. აგრეთვე, პროფესიული განათლების გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობაც.

ამასთან, კვლავ არ არსებობს სტატისტიკური მონაცემები ფორმალური განათლების მიღმა დარჩენილ შშმ ბავშვთა რაოდენობის და მათი საჭიროებების შესახებ²⁶, რაც ართულებს შესაბამისი ინტერვენციების დაგეგმვას და განხორციელებას.

რთული ვითარებაა უმაღლესი განათლების სფეროში საკანონმდებლო ჩარჩოს თვალსაზრისით. არსებული კანონმდებლობა სრულად არ უზრუნველყოფს ინკლუზიური განათლების უფლებას განათლების უმაღლეს საფეხურზე²⁷.

მისაწვდომობა

შშმ პირთა სრულფასოვანი ცხოვრების უზრუნველყოფისთვის, მისაწვდომობის უფლების რეალიზება უმნიშვნელოვანეს წინაპირობას წარმოად-

25. „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ (28 ნოემბერი 2014 წ. N2822-ს), რომლითაც დაიხვეწა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან დაკავშირებული რეგულაციები. ხელმისაწვდომია: [https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2601513?publication=0 {02.10.2020}](https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2601513?publication=0%7B02.10.2020%7D);
26. საქართველოს სახალხო დამცველის საპარლამენტო ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ. გვ. 354. თბილისი, 2019 წელი. <http://www.ombudsman.ge/res/docs/2020040215365449134.pdf>;
27. საია-ს კვლევა „გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციით (UNCRPD) დადგენილი სტანდარტები საქართველოს კანონმდებლობაში“ ავტორი: მარინა კობახიძე; 2020 წელი;

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები

გენს. ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა არის ის, რომ ეროვნულ დონეზე არ არის შესწავლილი მისაწვდომობასთან დაკავშირებით არსებული საჭიროებები. შშმ პირთათვის გამონწვევად რჩება სოციალური დანიშნულების ობიექტებით, მუნიციპალური ტრანსპორტითა თუ საგზაო ინფრასტრუქტურით სარგებლობა. შშმ პირთათვის სივრცის მოწყობის მარეგულირებელი სამშენებლო სტანდარტების ზედამხედველობა, უმეტეს შემთხვევაში, არ ხორციელდება²⁸. დღემდე არ შესრულებულა „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის სივრცის მოწყობისა და არქიტექტურული და გეგმარებითი ელემენტების ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის დადგენილებით განსაზღვრული მოთხოვნები²⁹.

რეკომენდაციები

საქართველოს პარლამენტს:

- მოახდინოს შშმ პირთა კონვენციის ფაკულტატური ოქმის რატიფიცირება;
- შშმ პირთა უფლებების დაცვის კანონპროექტში არსებული ხარვეზების აღმოფხვრის მიზნით, საპარლამენტო განხილვების პროცესში უზრუნველყოს შშმ პირთა და შშმ პირთა საკითხებზე მომუშავე ორგანიზაციების ეფექტური ჩართულობა;
- გონივრული მისადაგება, როგორც დისკრიმინაციის ერთ-ერთი ფორმა, ჩაიწეროს „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონში;

საქართველოს მთავრობას:

- დაუყოვნებლივ დაიწყოს შეფასების სოციალური მოდელის დანერგვა;

28. საქართველოს სახალხო დამცველის საპარლამენტო ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ. თბილისი, 2019, გვ. 356-357 წელი. <http://www.ombudsman.ge/res/docs/2020040215365449134.pdf>;

29. აღნიშნული პრობლემა სახელმწიფომ აღიარა და ამის აღმოსაფხვრელად პარლამენტს წარუდგინა კანონპროექტი (საქართველოს პარლამენტის წევრების - რატი იონათამიშვილის, დავით მათიკაშვილის, ანრი ოხანაშვილის, სოფიო კილაძის, ირაკლი ბერაიას და ვანო ზარდიაშვილის საკანონმდებლო ინიციატივა: N07-3/333; 01.05.2019); საკანონმდებლო ხარვეზებთან დაკავშირებით იხ. კანონპროექტის განმარტებითი ბარათი: <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/219828?>

- შეიმუშაოს ფიზიკური გარემოსა და ინფორმაციის მისაწვდომობის ეროვნული გეგმა, რომლითაც გაინერება კონკრეტული ღონისძიებები, მისი განხორციელების ვადები, პასუხისმგებელი ორგანო როგორც ცენტრალურ, ისე ადგილობრივ დონეზე.
- დაუყოვნებლივ შექმნას კონვენციის იმპლემენტაციისა და კოორდინაციის ეფექტური მექანიზმი;

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს:

- გადადგას ქმედითი ნაბიჯები დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის ხელშეწყობისა და საოჯახო და სათემო მომსახურების სერვისების დანერგვის მიმართულებით;
- დანერგოს შშმ პირთა დასაქმების ეფექტური მექანიზმები;
- უზრუნველყოს ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროს განვითარების მიზნით თემზე დაფუძნებული მომსახურებების განვითარება.

საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს:

- უზრუნველყოს ინკლუზიური განათლების მონიტორინგის სისტემის უფრო მაღალი სტანდარტი;
- აღრიცხოს განათლების მიღმა დარჩენილი შშმ და სსსმ ბავშვები და უზრუნველყოს მათი მაქსიმალური ჩართულობა ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემაში;
- ხარისხიანი ინკლუზიური პროფესიული და უმაღლესი განათლების დანერგვის მიზნით, დაადგინოს შესაბამისი მოთხოვნები და შეიმუშაოს მისი მონიტორინგის ეფექტური სისტემა.

ქაღები

ოენდერული ნიშნით დისკრიმინაცია, სახალხო დამცველისადმი მიმართვიანობის მიხედვით, დისკრიმინაციის ერთ-ერთ ყველაზე გარცელებული ფორმად რჩება³⁰. ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის გათვალსინინებით, გამოწვევად რჩება ქალთა ადრეული ქორწინება, სექსუალური ძალადობა და ქალთა დაბალი მონაწილეობა ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

ადრეული ქორწინება

ადრეული ქორწინება კვლავ გამოწვევად რჩება საქართველოში; 2019 წელს, 16-19 წლამდე რეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი გოგოების რაოდენობა (1933) ექვსჯერ აღემატებოდა რეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი ამავე ბიჭების რაოდენობას (294)³¹.

2019 წელს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ დაიწყო ცნობიერების ასამაღლებელი 18-დღიანი საინფორმაციო კამპანია ნაადრევი ქორწინების წინააღმდეგ - „ნუ წაართმევ ბავშვობას“. ამავე კამპანიის ფარგლებში, სახალხო დამცველის აპარატის დასავლეთ საქართველოს სამმართველოს ინიციატივით, იმერეთში გაიმართა საინფორმაციო შეხვედრები. ამასთან, როგორც სახალხო დამცველის ანგარიშიდან ირკვევა, 2019 წელს მკვეთრად გაიზარდა სოციალური სამსახურის მიერ ადრეულ ასაკში ქორწინების შემთხვევების შესწავლის რიცხვი. თუმცა, ადრეულ ასაკში ქორწინების პრევენცია და მართვა კვლავ გამოწვევად რჩება³².

ანგარიშის თანახმად, პრობლემურია შსს-ს, საგანმანათლებლო დაწესებულებასა და სოციალურ სამსახურს შორის კოორდინირებული მუშაობა. აგრეთვე, ადრეულ ქორწინებასთან დაკავშირებულ დანაშაულებზე დანაშავეთა მიმართ პასუხისმგებლობის დაკისრება, ხოლო ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელ გოგოების მიმართ ჩადენილ თავისუფლების

30. საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში „დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის, მისი თავიდან აცილებისა და თანასწორობის მდგომარეობის შესახებ“, 2019. ხელმისაწვდომია: <http://ombudsman.ge/res/docs/2020030416283364211.pdf>

31. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, „დაქორწინებულთა რიცხოვნობა ასაკისა და სქესის მიხედვით“. ხელმისაწვდომია: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/323/kortsineba> 1

32. საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში „საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ“, 2019, გვ. 203.

უკანონო აღკვეთისა და ქორწინების იძულების დანაშაულებზე - დროული და ეფექტიანი რეაგირება³³.

სექსუალური ძალადობა

2018 წლის მსგავსად, სექსუალური ძალადობა კვლავ რჩება გენდერული ძალადობის ერთ-ერთ ყველაზე მძიმე, დაფარულ და დაუსჯელ ფორმად. 2017 წელს, ევროპის საბჭოს კონვენციის („სტამბოლის კონვენცია“)³⁴ რატიფიცირების შემდგომ განხორციელებული მიღწევების მიუხედავად³⁵, გაუპატიურების დეფინიცია³⁶ კვლავ შეუსაბამობაშია კონვენციასა და ადამიანის უფლებების საერთაშორისო სტანდარტებთან. კერძოდ, ძალადობის გაუპატიურებად მიჩნევისთვის მუხლი მსხვერპლის თანხმობის არარსებობას ან მსხვერპლის ნების დამთრგუნველი გარემოებების ფართო სპექტრს კი არ ეყრდნობა, არამედ, მიიჩნევს ძალადობის გამოყენებას გაუპატიურების მაკვალიფიცირებელ და არა დამამძიმებელ გარემოებად. გარდა ამისა, ოჯახში გაუპატიურების შემთხვევები არც პირდაპირ არის კრიმინალიზებული და არც დამამძიმებელ გარემოებად არის მიჩნეული³⁷.

პოზიტიურ სიახლეს წარმოადგენს სექსუალური შევიწროების დისკრიმინაციის ფორმად განსაზღვრა კანონში „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“³⁸. სექსუალური შევიწროების შესახებ ჩანაწერი ასევე დაემატა შრომის კოდექსს³⁹, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რამ-

33. იქვე, გვ 203-205.

34. ევროპის საბჭოს კონვენცია, „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“

35. მაგალითად, საქართველოს 2017 წლის 4 მაისის კანონი #763 „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“. ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3664456?publication=0#DOCUMENT:1>

36. სსსკ-ის 137-ე მუხლი. ასევე მუხლი 138.

37. Recommendations for Combating Sexual Crimes in Georgia, Equality Now, 2019, see at: https://d3n8a8pro7vhnmx.cloudfront.net/equalitynow/pages/2039/attachments/original/1569415794/Recommendations_for_combating_impunity_for_sexual_violence_in_Georgia_.pdf?1569415794

38. მუხლი 2(32): სექსუალური შევიწროება არის სექსუალური ხასიათის ნებისმიერი არასასურველი სიტყვიერი, არასიტყვიერი ან ფიზიკური ქცევა, რომელიც მიზნად ისახავს ან იწვევს პირის ღირსების შელახვას ან მისთვის დამამინებელი, მტრული, დამამცირებელი, ღირსების შემლახველი ან შეურაცხმყოფელი გარემოს შექმნას.

39. მუხლი 2(4) და 2(41): სექსუალურ შევიწროებად მიიჩნევა პირის მიმართ არასასურველი სექსუალური ხასიათის ქცევა, რომელიც მიზნად ისახავს ან/და იწვევს მისი ღირსების შელახვას და ქმნის მისთვის დამამინებელ, მტრულ, დამამცირებელ, ღირსების შემლახველ ან შეურაცხმყოფელ გარემოს.

დენადაც სექსუალური შევიწროების ფაქტები განსაკუთრებული სიმწვავეით სწორედ სამუშაო ადგილებზე და შემავიწროებლის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ხდება⁴⁰. ამავე კანონით, დამსაქმებელს დაეკისრა შინაგანაწესსა და სხვა დოკუმენტებში დისკრიმინაციის ამკრძალავი დებულებების ასახვისა და მათი შესრულების ვალდებულება⁴¹. გარდა ამისა, საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსს დაემატა 166¹ მუხლი, რომელიც ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევად აცხადებს საზოგადოებრივ ადგილებში განხორციელებული სექსუალური შევიწროების ფაქტებს.

თუმცა, პრობლემურია შინაგან საქმეთა სამინისტროში საზოგადოებრივ ადგილებში სექსუალური შევიწროების ფაქტებთან დაკავშირებული მომართვიანობის და მათზე რეაგირების ხარისხის განსაზღვრა სათანადო სტატისტიკური მონაცემების არარსებობის გამო⁴². ასევე, როგორც პრაქტიკამ ცხადყო, გამონწვევად რჩება საზოგადოების დაბალი ცნობიერება როგორც სექსუალური შევიწროების არსზე, ისე შევიწროების წინააღმდეგ კანონმდებლობით გარანტირებულ მექანიზმებზე.

ქალთა ეკონომიკური გაძლიერება

გენდერული თანასწორობის საბჭომ, ეროვნულ დემოკრატიული ინსტიტუტის (NDI) მხარდაჭერით, 2019 წლის პირველ ნახევარში განახორციელა ორი თემატური მოკვლევა; მომზადდა შესაბამისი ანგარიშები: „პროფესიული განათლების ხელმისაწვდომობა ქალთა ეკონომიკური გაძლიერებისათვის“ და „სახელმწიფო ეკონომიკურ პროგრამებში ქალთა მონაწილეობა“. შესწავლილ იქნა სამთავრობო პოლიტიკა, რეგიონული განვითარების სტრატეგიები და ადგილობრივი პოლიტიკა პროფესიული განათლების ხელმისაწვდომობის კუთხით. აგრეთვე, გაანალიზდა ეკონომიკურ გაძლიერებაზე მიმართული სახელმწიფო პროგრამები გენდერულ ჭრილში. შედეგად, გაიცა რეკომენდაციები ქალთა ეკონომიკური გაძლიერების ხელშეწყობისთვის.

40. საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის, მისი თავიდან აცილებისა და თანასწორობის მდგომარეობის შესახებ, 2019, გვ. 8-9

41. შრომის კოდექსის მე-13(31) მუხლი.

42. საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური ანგარიში დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის, მისი თავიდან აცილებისა და თანასწორობის მდგომარეობის შესახებ, 2019, გვ. 9

თუმცა, ქალთა ეკონომიკური მოწყვლადობის აღმოსაფხვრელად, არსებითი ზომები არც 2019 წელს მიღებულა. უმნიშვნელოა მუნიციპალიტეტების მიერ ქალთა ეკონომიკური გაძლიერებისა და დამკვიდრებული სტერეოტიპების აღმოფხვრის მიზნით განხორციელებული პროგრამები. უფრო მეტიც: ქალთა ეკონომიკური გაძლიერებისაკენ მიმართული ღონისძიებების გასატარებლად, გენდერული საბჭოს წევრებს არ აქვთ სათანადო ხედვა და ცნობიერება⁴³.

მამაკაცებში ეკონომიკური აქტიურობისა და დასაქმების პროცენტული მაჩვენებლები კვლავ არსებითად მაღალია ქალთა მაჩვენებლებზე⁴⁴. საარსებო შემწეობის მიმღებ ქალთა რაოდენობა თორმეტივე თვის განმავლობაში აღემატებოდა ამავე შემწეობის მიმღებ კაცთა რაოდენობას⁴⁵. ქალებსა და მამაკაცებს შორის თვიური სახელფასო სხვაობა 37%-ს შეადგენს, გაეროს ქალთა ორგანიზაციის მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით კი, საათობრივი დაკორექტირებული სახელფასო სხვაობა 25%, დაუკორექტირებელი კი 18%⁴⁶. გენდერული სახელფასო სხვაობის გლობალური ანგარიშის თანახმად კი საქართველომ თანაბარი შრომის თანაბარი ანაზღაურებლის მაჩვენებლით 69-ე ადგილიდან 73-ეზე გადაინაცვლა⁴⁷. ქალთა ორგანიზაციებმა 2019 წელს პირველად აღნიშნეს სახელფასო სხვაობასთან ბრძოლის დღე საქართველოში⁴⁸.

-
43. საქართველოს სახალხო დამცველი, „ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების გენდერული პოლიტიკის შეფასება - სპეციალური აქცენტით ქალთა ეკონომიკურ გაძლიერებაზე“, 2020, გვ. 20-24
  44. 2019 წელს ეკონომიკურად აქტიური იყო ქალების 54.5%, მამაკაცების - 72.6%. დასაქმების მაჩვენებელი ქალებში იყო 49.0%, მამაკაცებში - 63.3%. საქსტატი, „მოსახლეობის განაწილება ეკონომიკური აქტიურობის და სქესის მიხედვით“. ხელმისაწვდომია: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/38/dasakmeba-da-umushevroba>
  45. სოციალური მომსახურების სააგენტო, სტატისტიკური მონაცემები საარსებო შემწეობის შესახებ, 2019 წელი: 5.4 საარსებო შემწეობის მიმღები პირების განაწილება სქესობრივ ჯგუფში. ხელმისაწვდომია: http://ssa.gov.ge/index.php?lang_id=&sec_id=1450
  46. გენდერული სახელფასო სხვაობა და უთანასწორობა საქართველოს შრომის ბაზარზე, UN Women, 2020, https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20georgia/attachments/publications/2020/gender%20pay%20gap_georgia_eng.pdf?la=ka&vs=702&fbclid=IwAR37xWpb0HD0TKhYbSdU_muRo2dd9aRGiQliCaHX9y1sQhAIYEv7_QAe70
  47. ხელმისაწვდომია: http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2020/dataexplorer/?doing_wp_cron=1579508553.7255020141601562500000#economy=GEO
  48. <https://netgazeti.ge/news/388254/>

პოლიტიკური მონაწილეობა

ქალები პარლამენტის წევრთა დაახლოებით 14%-ს შეადგენდნენ⁴⁹, ხოლო საჯარო სამსახურში ხელმძღვანელ პოზიციებზე დასაქმებულთა - 23%-ს⁵⁰. მუნიციპალიტეტებშიც ხელმძღვანელ და, შესაბამისად, გადანაცვეტილების მიმღებ პოზიციებზე ძირითადად კაცები არიან დასაქმებულები⁵¹. კვლავ დაბალია ქალთა მონაწილეობა და ჩართულობა გადანაცვეტილების მიღების პროცესში, განსაკუთრებით ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში⁵². თუმცა, არც 2019 წელს შეინიშნება რაიმე პროგრესი ამ მიმართულებით პრობლემის დასაძლევად⁵³.

2019 წლის მდგომარეობით, ყველა მუნიციპალიტეტში შექმნილი იყო გენდერის საბჭო და დანიშნული გენდერის მრჩეველი ან პასუხისმგებელი პირი გენდერული თანასწორობის საკითხებში. თუმცა, 64 მუნიციპალიტეტიდან ოთხს⁵⁴ ჯერ კიდევ არ აქვს შემუშავებული გენდერული სამოქმედო გეგმა და უკვე შექმნილ სამოქმედო გეგმებსაც ფორმალური ხასიათი აქვს⁵⁵. ამასთან, კვლავ დაბალია გენდერული საბჭოს წევრთა როგორც ცნობიერება გენდერის ზოგადი საკითხების მიმართ, ისე - სენსიტიურობა⁵⁶.

რეკომენდაციები

საქართველოს პარლამენტს

- სტამბოლის კონვენციასთან შესაბამისობაში მოვიდეს გაუპატიურების დეფინიცია;

49. ხელმისაწვდომია: <http://parliament.ge/ge/parlamentarebi/women/qalebi-parlamentshi-23>

50. საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში „საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ“, 2019, გვ. 187.

51. საქართველოს სახალხო დამცველი, „ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების გენდერული პოლიტიკის შეფასება - სპეციალური აქცენტით ქალთა ეკონომიკურ გაძლიერებაზე“, 2020, გვ. 20.

52. იქვე, გვ. 19-20.

53. 2018 წლის 23 მარტს საქართველოს პარლამენტმა მხარი არ დაუჭირა გენდერული კვოტების შესახებ კანონპროექტს.

54. მესტიის, აბაშის, თიანეთისა და ხონის მუნიციპალიტეტები.

55. ხელმისაწვდომია: http://www.ginsc.net/map_html/index.php?lev=0&cat=0&sub=0&lang=ge

56. საქართველოს სახალხო დამცველი, „ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების გენდერული პოლიტიკის შეფასება - სპეციალური აქცენტით ქალთა ეკონომიკურ გაძლიერებაზე“, 2020, გვ. 16-17.

ქალები

- შეიმუშოს და მხარი დაუჭიროს საგალდებულო გენდერულ კვოტებს პარტიული სიების შედგენისას.

საქართველოს პროკურატურას:

- გაატაროს მკაცრი სისხლის სამართლის პოლიტიკა იძულებითი ქორწინების და გატაცების საქმეებზე;
- გაზარდოს პროკურორების ცნობიერება სექსუალურ დანაშაულებზე და გაამკაცროს სისხლის სამართლის პოლიტიკა ამ მიმართულებით.

საქართველოს მთავრობას:

- შეიმუშაოს სახელფასო სხვაობის გამოთვლის მეთოდოლოგია და მისი დაძლევის სტრატეგია;
- ქალთა ეკონომიკური გაძლიერების მიზნით, უზუნველყოფილ იქნას შესაბამისი პროფესიული გადამზადების პროგრამები, რაც ხელს შეუწყობს მათ დასაქმებას;
- სექსუალურ ძალადობაზე, სექსუალურ შევიწროებასა და მათი აღმოფხვრის მექანიზმებზე ჩატარდეს ცნობიერების ამაღლების კამპანიები.

ღობოქი ადამიანები

საქართველოს კონსტიტუციითა და საერთაშორისო ინსტრუმენტებით გარანტირებული უფლებებით სარგებლობისას, საქართველოში მცხოვრები ლგბთქი ადამიანები კვლავ არაერთ სისტემურ დაბრკოლებას აწყდებიან, რაც განპირობებულია საზოგადოებაში მათ წინააღმდეგ ფესვგადგმული სტიგმითა და გავრცელებული სტერეოტიპებით. ამგვარი ფონი ნასაზრდოებია სახელმწიფოს მხრიდან ჯგუფის სპეციფიკური საჭიროებების უგულებელყოფით, რაც ლგბთქი ჯგუფის წევრებს მოწყვლადს ხდის ჰომო/ბი/ტრანსფობიური ძალადობისა და დისკრიმინაციის მიმართ.

სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის (სოგის) ნიშნით ძალადობისა და დისკრიმინაციისგან დაცვის თაობაზე გაეროს დამოუკიდებელი ექსპერტის ანგარიში

გარემოს ამგვარ კონტექსტს ადასტურებს სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის (სოგის) ნიშნით ძალადობისა და დისკრიმინაციისგან დაცვის თაობაზე გაეროს დამოუკიდებელი ექსპერტის 2019 წელს გამოქვეყნებული ანგარიში საქართველოს შესახებ⁵⁷, სადაც ხაზგასმულია, რომ „ცემა გავრცელებული პრაქტიკაა, ისევე, როგორც მუდმივი შვიწროება და ბულინგი ოჯახის მხრიდან, გარიყვა სასწავლო პროცესიდან, სამუშაოდან და ჯანდაცვის დანესებულებებიდან“⁵⁸. ამავე ანგარიშში ექსპერტი საფუძვლიანად აანალიზებს იმ დაბრკოლებებს, რომლებიც ტრანს ადამიანებს ექმნებათ გენდერის სამართლებრივი აღიარების მექანიზმის არარსებობის პირობებში. სქესის შესახებ ჩანაწერის ცვლილებისათვის დღემდე არსებულ მოთხოვნათა შორისაა სქესის კვლავმინიჭების ქირურგიული ოპერაცია, რაც ეწინააღმდეგება ადამიანის უფლებების დაცვის სტანდარტებს და წარმოადგენს არაადამიანურ და დისკრიმინაციულ მოპყრობას. სწორედ ამიტომ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს წინაშე საქართველოს წინააღმდეგ არსებითად გასახილველ

57. ანგარიში ხელმისაწვდომია: <https://undocs.org/en/A/HRC/41/45/ADD.1?fbclid=IwAR1uGxuj6IMh0KqfY09D1vUNMQv4SWO0LSiwgZcH7UQCeSdyIM71tmToyZo>

58. იქვე. პარა, 31.

ლგბტქი ადამიანები

არსებულ საქმეთა რიცხვს⁵⁹ 2019 წელს კიდევ ერთი საჩივარი შეემატა⁶⁰. ახალი საჩივარი, როგორც წინამორბედი ორი, საიდენტიფიკაციო დოკუმენტებში სასურველი გენდერის ასახვაზე ეროვნული ინსტიტუციების უარს ეხება.

გაეროს დამოუკიდებელი ექსპერტის შეფასებით, თემთან დაკავშირებით არსებული სტიგმა და საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის ან გენდერული იდენტობის არანებაყოფლობითი გამჟღავნების შიში, ასევე ძალადგანი უწყებების მიმართ ნდობის არქონა და პოლიციელთა მხრიდან ფობიური ქცევისა და დამოკიდებულებების გამოვლენა, არის ის ბარიერები, რის გამოც ძალადობის მსხვერპლი ლგბტქი თემის წევრები თავს იკავებენ პოლიციისთვის მიმართვისგან⁶¹. 2019 წლის ოფიციალური სტატისტიკის თანახმად, სექსუალური ორიენტაციის ან/და გენდერული იდენტობის ნიშნით შეუწყნარებლობის მოტივით დანაშაულის ჩადენისათვის სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო 32 პირის მიმართ⁶². თუმცა, მითითებული ბარიერების გამო ინციდენტების თაობაზე მიმართვიანობის დაბალი მაჩვენებელი, საბოლოოდ, ოფიციალურ სტატისტიკასა და არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ დოკუმენტირებულ შემთხვევებს შორის მაღალ ცდომილებას განაპირობებს, რამეთუ უკანასკნელი გაცილებით აღემატება პირველს⁶³. ამასთან, კვლავ პრობლემაა ერთიანი სტატისტიკის მეთოდოლოგიის არარსებობა, რაც, თავის მხრივ, სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულებთან განრძობადი ბრძოლისა და სახელმწიფოს პრევენციული პოლიტიკის დაგეგმვისათვის არსებით ბარიერს წარმოადგენს.

საკითხთან მიმართებით, მნიშვნელოვანია შინაგან საქმეთა სამინისტროში 2018 წელს შექმნილი და 2019 წელს მანდატგაფართოებული ადამიანის

59. ინფორმაცია საქმეებზე ხელმისაწვდომია: <http://ehrac.org.uk/news/georgias-denial-legal-gender-recognition-trans-man/>

60. ინფორმაცია საჩივარზე ხელმისაწვდომია: <https://gyla.ge/ge/search?q=%E1%83%92%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1+%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%95%E1%83%98>

61. იქვე, პარა 40.

62. 31.01.2020-ის საპასუხო წერილი საქართველოს გენერალური პროკურატურიდან.

63. WISG-ის მიერ 2018 წელს ჩატარებული კვლევის თანახმად, 2015-18 წლების პერიოდში 226 რესპოდენტი გამხდარა სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულისა თუ ინციდენტის მსხვერპლი (აღდგომელაშვილი.ე., წინასწარგაწყობიდან თანასწორობამდე: ლგბტქი ადამიანები საქართველოში, 2018).

უფლებათა დაცვისა და გამოძიების ხარისხის მონიტორინგის დეპარტამენტის არსებობა. თუმცა, რამდენადაც შექმნილი დეპარტამენტი არ არის სპეციალიზებული საგამოძიებო უწყების შემცველი პოლიციის სისტემაში, ის არ წარმოადგენს სამართალდამცავ დონეზე სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულების გამოძიების გაძლიერებისთვის მიზანმიმართულ ძალისხმევას⁶⁴. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ შსს-ს და ზოგადად მთავრობას დისკრიმინაციულ დანაშაულებთან ბრძოლაში შესამუშავებელი აქვს სისტემური პრევენციული პოლიტიკები, რომელიც, ერთი მხრივ, სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულების სტუქტურული მიზეზების შესწავლასა და გარდაქმნაზე იქნება ორიენტირებული, მეორე მხრივ კი - მსხვერპლების ყოვლისმომცველ სოციალურ და სამართლებრივ დაცვაზე.

შეკრების, მანიფესტაციის და გამოხატვის თავისუფლება

ლგბტქი ჯგუფისათვის შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების, ისევე როგორც გამოხატვის თავისუფლების რეალიზება კვლავ განსაკუთრებით მწვავედ დგას, რასაც მოწმობს როგორც 2013 წლის 17 მაისის (და ყოველი მომდევნო წლის 17 მაისის) გამოცდილება, ასევე 2019 წლის ივნის-ივლისში „თბილისის პრაიდის“ გამართვის გარშემო განვითარებული მოვლენები. აღნიშნულ უფლებათა რეალიზების პრაქტიკულ შეზღუდვას თან სდევს ჰომოფობიური ჯგუფების მუდმივად აქტიური მობილიზაციის პრაქტიკაც.

2019 წელი ინტენსიური აღმოჩნდა ამ უფლებათა ხელშეშლის კონტექსტში, თვალსაჩინოდ კი “თბილისის პრაიდის კვირეულის” ფარგლებში გამოჩნდა. შინაგან საქმეთა სამინისტრომ უარი განაცხადა „ღირსების მარშის“ ჩატარებისას უზრუნველყო მონაწილეთა უსაფრთხოება⁶⁵ და მათივე უსაფრთხოებიდან გამომდინარე, არაპროპორციული ალტერნატივა, მარშის დახურულ სივრცეში, ღამის კლუბში ან საფეხბურთო მოედანზე ჩატარება შესთავაზა⁶⁶. აღნიშნულს დაერთო კიდევ საქართველოს საპატრიარქოს

64. რასიმბისა და შუენცნარებლობის წინააღმდეგ ევროპული კომისიის (ECRI) 2019 წლის 5 მარტს გამოქვეყნებული შუალედური დასკვნა (CRI(2019)4) საქართველოს მიმართ 2016 წლის 1 მარტის ანგარიშში გაცემული რეკომენდაციების შესრულების შესახებ, ხელმისაწვდომია: <https://women.ge/ka/news/newsfeed/226/>

65. განცხადება ხელმისაწვდომია: <https://police.ge/ge/shinagan-saqmeta-saministros-gantskhadeba/12775>

66. დეტალები ხელმისაწვდომია: <https://netgazeti.ge/news/368709/>

ოფიციალური მონოდება, საქართველოს ხელისუფლებას არ დაეშვა „თბილისის პრაიდის“ მიერ ორგანიზებული „ღირსების მარში“ გამართვა⁶⁷. საპასუხოდ, 14 ივნისს, მთავრობის კანცელარიასთან „თბილისის პრაიდის“ მხარდამჭერებმა გამართეს აქცია, ხელისუფლებისგან მათი შეკრების უფლების გარანტირების მოთხოვნით.

აქციის ორგანიზატორებისა და აქტივისტების ნაწილს ულტრაკონსერვატიული პოლიტიკური და კლერიკალური ჯგუფები დაუპირისპირდნენ. აღნიშნული ჯგუფების ლიდერები და წევრები ღიად გამოხატავდნენ ძალადობრივ განზრახვებს და აშკარად უგულებელყოფდნენ კონსტიტუციური წესრიგის საფუძვლად მდებარე პრინციპებს. კონტრაქციის მონაწილეები დაემუქრნენ და სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენეს საქართველოს სახალხო დამცველის წარმომადგენელს⁶⁸. საყურადღებოა ასევე, 16 ივნისს თბილისის ცენტრში გამართული აქცია, სადაც ლევან ვასაძემ უკიდურესად პრობლემური და ანტისახელმწიფოებრივი განცხადებები⁶⁹ გააკეთა, „სახალხო ლეგიონების“ შექმნა და ქუჩებში პატრულირება დაანონსა. მისი განცხადება დანაშაულის სავარაუდო ნიშნებს შეიცავდა, რაზეც შსს-მ გამოძიება დაიწყო⁷⁰, თუმცა, გამოძიების ეფექტიანობისა და შედეგების შესახებ საზოგადოებას ინფორმაცია ამ დრომდე არ მიუღია⁷¹. მას შემდეგ, რაც დაანონსებული მარში ორჯერ ჩაიშალა, 8 ივლისს ორგანიზატორებმა მოახერხეს ექსპრომტად შეკრება. ნახევარსაათიანი ღონისძიება, რომელსაც დაახლოებით 20 აქტივისტი და მხარდამჭერი ესწრებოდა, მას შემდეგ დასრულდა, რაც შეიტყვეს, რომ ექსტრემისტი ჯგუფები მათ დასარბევად მიემართებოდნენ⁷².

ჰომოფობიური ჯგუფების მორიგი სამიზნე 8 ნოემბერს ფილმის „და ჩვენ ვიცეკვით“ პრემიერა იყო. კინოთეატრთან შეკრებილი ძალადობრივი ჯგუფები ღიად დაუპირისპირდნენ როგორც ფილმის სანახავად მისულ მაყურებელს, ასევე პოლიციის თანამშრომლებს. ადგილზე დაფიქსირდა 27

67. განცხადება ხელმისაწვდომია: <http://tbl.ge/3rm1>

68. დეტალები ხელმისაწვდომია: <https://women.ge/ka/news/newsfeed/248/>

69. იხ: <http://tbl.ge/3ruf> ასევე: <http://go.on.ge/14kv>

70. ხელმისაწვდომია: <https://imedineews.ge/ge/dzalovnebi/108905/shssm-igbtq-praidis-tsinaagmdelegionissheqmnis-shesakheb-levan-vasadzis-gantskhadebis-shemdeg-gamodzieba-daitsko>

71. საქართველოს სახალხო დამცველის ზოგადი წინადადება დისკრიმინაციის თავიდან აცილებისა და მის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხზე: <http://www.ombudsman.ge/geo/qvela-zogadi-tsinadadeba/sakhalkho-damtsvelma-khelisuflebas-igbt-temis-tsarmomadgenlebis-gamokhatvis-tavisuflebis-datsvisken-moutsoda>

72. იხ.: <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/2020/georgia.pdf>

ადმინისტრაციული სამართალდარღვევა, პოლიციელებზე განხორციელებული თავდასხმის, პოლიციის მანქანის დაზიანებისა და პოლიტიკოს დავით ბერძენიშვილის მიმართ განხორციელებულ ძალადობის ფაქტებზე დაიწყო გამოძიება⁷³. უარყოფითად უნდა შეფასდეს ხელისუფლების უყურადღებობა ფილმის პრემიერამდე ძალადობრივი ჯგუფების ლიდერების განცხადებების მიმართ, რომლებიც საჯაროდ იმუქრებოდნენ და მხარდამჭერებს კინოჩვენების ჩაშლისკენ მოუწოდებდნენ.

ამკარაა, რომ ულტრაკონსერვატიული ძალადობრივი ჯგუფების საქმიანობა მომართულია კონკრეტული სამოქალაქო და აქტივისტური ჯგუფების, განსაკუთრებით კი ლგბტქი თემის წინააღმდეგ. მათი მობილიზება კი მეტწილად წარმოადგენს საზოგადოებაში არსებული ჰომო/ბი/ტრანსფობიის მანიფესტირებას. რაც შეეხება საზოგადოების განწყობას NDI-ს ახალი გამოკითხვის მონაცემებით, რომელიც 2019 წლის ივლისის თვეში მნიშვნელოვან საკითხებზე საზოგადოებრივ აზრს იკვლევდა, საზოგადოების მხოლოდ 27% პასუხობს, რომ სექსუალური უმცირესობების (ლგბტი ადამიანების) უფლებების დაცვა მნიშვნელოვანია⁷⁴.

სიძულვილის ენა

საზოგადოების ჰომო/ბი/ტრანსფობიურ განწყობას ხელს აძლევს საპარლამენტო თუ აღმასრულებელი ხელისუფლების მხრიდან ჰომოფობიური და ტრანსფობიური სიძულვილის ენის გამოყენების პრაქტიკა. ამგვარი სიძულვილის ენა პარლამენტის ტრიბუნიდან 2019 წელსაც ისმოდა⁷⁵. ამ მხრივ, მისასაღმებელია 2019 წლის თებერვალში პარლამენტის მიერ მიღებული ეთიკის კოდექსი⁷⁶, თუმცა, სამწუხაროა ფაქტი, რომ მისი მიღება საჭირო გახდა. ასევე, კოდექსით დაცულ დისკრიმინაციის საფუძვლებს შორის არ

73. იხ.: <https://police.ge/ge/shinagan-saqmeta-saministros-gantskhadeba/13120>

74. იხ.: <https://women.ge/ka/news/newsfeed/254/>

75. 2019 წელს პარლამენტში ფრაქცია „პატრიოტთა ალიანსის“ წევრის ემზარ კვიციანის მიერ „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ კანონში მომზადებული ცვლილებები ჩავარდა, რაც კანონიდან არსებული ტერმინების – „სექსუალური ორიენტაცია“ და „გენდერული იდენტობა“ ამოღებას “ზნეობრივი ნორმების დარღვევის გამო” ითხოვდა. იხ: <https://1tv.ge/news/emzar-kvicianis-kanonproeqti-diskriminacii-s-yvela-formis-aghmofkhvris-shesakheb-parlamentshi-chavarda>; ასევე იხ. ალექსანდრე ქანთარიას ჰომოფობიური განცხადება: <http://go.on.ge/19az>

76. ხელმისაწვდომია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4489058?publication=0>

ლგბტქი ადამიანები

იკითხება სოგი, ისევე როგორც არაეფექტურია კოდექსით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის მექანიზმი.

საკონსტიტუციო სასამართლოს განჩინება და ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმა

წინა წლების ანგარიშების შესრულების შეფასებისას, მნიშვნელოვანია, ყურადღება დაეთმოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 17 დეკემბრის განჩინებას, რომლითაც სასამართლომ ძალადაკარგულად ცნო სადავო ნორმა, რომელიც მსმ (მამაკაცი, რომელსაც სექსი აქვს მამაკაცთან) ადამიანებისთვის სისხლის დონაციის უფლების 10-წლიანი ვადით შეზღუდვას ითვალისწინებდა⁷⁷, თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ აკრძალვის ვადის განსაზღვრა სამინისტროს პრეროგატივაა, ხოლო საბოლოო შედეგის შეფასება - ნაადრევი.

ბოლოს, 2018-2020 წლის ადამიანის უფლებების დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმის ის თავი, რომელსაც უნდა დაერეგულირებინა სოგისთან დაკავშირებული საკითხები, 2019 წლის ბოლოსაც არ იყო დამტკიცებული, რითიც დასტურდება კიდევ სახელმწიფოსათვის ლგბტქი თემის წინაშე არსებული საკითხების არააქტუალობა.

რეკომენდაციები

შინაგან საქმეთა სამინისტროს:

- სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთან საბრძოლველად სამართალდაცვით სისტემაში სპეციალიზებული საგამოძიებო დანაყოფის შექმნა, რომელიც სპეციფიკურად დისკრიმინაციული მოტივით, მათ შორის სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობისა და გამოხატვის საფუძველზე, ჩადენილ დანაშაულებს გამოიძიებს. სისტემაში არსებული სხვა დანაყოფის მსგავსად მას უნდა მიეცეს მთელი რიგი სპეციალური საქმიანობის ინსტრუქციები, მაგალითად, მოეხსნას ტეროტორიულობის პრინციპი და ა. შ.;
- დისკრიმინაციულ დანაშაულებთან ბრძოლის პროცესში, სისტემური

77. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 17 დეკემბრის N2/16/1346 განჩინება

პრევენციული პოლიტიკისა და ინსტიტუციური მექანიზმების შექმნა, რომელიც კვლევასა და სათემო და ადამიანის უფლებებზე მომუშავე ორგანიზაციებთან ინტენსიურ თანამშრომლობას დაეფუძნება. არსებითია ამ პოლიტიკაში სამართალდაცვითი, სასჯელარულუბითი, განათლებისა და ჯანდაცვის/სოციალური დაცვის სფეროების ურთიერთდაკავშირება და მსხვერპლის დაცვისა და გაძლიერების მრავალმხრივი ინსტრუმენტების შემუშავება.

საქართველოს გენერალურ პროკურატურას:

- ულტრაკონსერვატიული ძალადობრივი ჯგუფების მიერ ლგბტქი ადამიანების წინააღმდეგ განხორციელებული ძალადობის ან ძალადობის საკაროდ მონოდების ფაქტებზე დროული, ეფექტური და ჯეროვანი გამოძიების ჩატარება.

საქართველოს მთავრობას:

- ლგბტქი პირთა მიერ შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლებით, ასევე გამოხატვის თავისუფლებით სრულყოფილად სარგებლობა და მასზე დაკისრებული პოზიტიური ვალდებულების ეფექტურად განხორციელება;
- ადამიანის თვითგამოხატვაზე დაფუძნებული გენდერის სამართლებრივი აღიარების ადმინისტრაციული მექანიზმის შექმნა, უფლების მზლუდავი მოთხოვნების გაუქმება და არაბინარული იდენტობის აღიარება როგორც სრულწლოვანი, ისე არასრულწლოვანი მოქალაქეებისათვის, როგორც ეს ხაზგასმულია გაეროს დამოუკიდებელი ექსპერტის საქართველოს მიმართ რეკომენდაციებში⁷⁸.
- საზოგადოებაში არსებული სტიგმისა და ნეგატიური წინასწარგანწყობების აღმოსაფხვრელად შესაბამისი ზომების მიღება, მათ შორის, განათლების სისტემის ძირეული რეფორმის საშუალებით, რომელიც დაეფუძნება სამოქალაქო განათლების სწავლების გაძლიერებას და სექსუალობის შესახებ განათლების ინკლუზიას ფორმალურ თუ არაფორმალურ სასწავლო კურიკულუმებში.

78. <https://undocs.org/en/A/HRC/41/45/ADD.1?fbclid=IwAR1uGxuj6IMh0KqfY09D1vUNMQv4S5W00LSiwgZcH7UQCeSdylM71tmToyZo> პარა, 90.

არადოკინანტი
რელიგიური
გაერთიანებები

საქართველოში რელიგიისა და რწმენის თავისუფლებასთან დაკავშირებული სისტემური პრობლემები 2019 წელსაც აქტუალური იყო. კანონმდებლობაში კვლავ რჩება თანასწორობის პრინციპის სანინალმდეგო, დისკრიმინაციული ნორმები; კვლავაც დადგა დღის წესრიგში არასეკულარული და რელიგიის თავისუფლების შემზღუდავი საკანონმდებლო ინიციატივები; უცვლელად დარჩა რელიგიური გაერთიანებების საკუთრებასთან დაკავშირებული სისტემური გამონწვევები; კვლავინდებურად პრობლემურია რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტოს მანდატისა და პოლიტიკის საკითხი. რელიგიური შეუწყნარებლობით ჩადენილ დანაშაულებზე გამოძიების დაწყების გაუმჯობესებული მაჩვენებლის მიუხედავად, პრობლემად რჩება პროკურატურის მიერ დაზარალებულისა და ბრალდებულის სტატუსის მინიჭების საკითხი. მნიშვნელოვანია, რომ საანგარიშო პერიოდში სასამართლომ დისკრიმინაციულად მიიჩნია ბათუმის მერიის მიერ მუსლიმებისათვის მეჩეთის მშენებლობის ნებართვაზე უარი.

რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტოს მანდატი და პოლიტიკა

რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტოს მანდატი და ფუნქციები თავიდანვე ბუნდოვანი და გაუმჭვირვალე იყო. ამასთან, მისი უფლებამოსილებები და პოლიტიკა მიმართული არაა რელიგიის თავისუფლებისა და რელიგიური გაერთიანებების თანასწორუფლებიანობის დაცვისა და ინკლუზიურობისაკენ. სააგენტო კონფესიების ავტონომიაში ჩარევის, მათი დიფერენციაციისა და მათზე სახელმწიფო გავლენის ზრდაზე უფროა ფოკუსირებული.

ეროვნული უმცირესობების დაცვის შესახებ ევროპული ჩარჩო კონვენციის (FCNM) შესაბამე მონიტორინგის (2019) ანგარიშში⁷⁹ აღნიშნულია, რომ რელიგიური გაერთიანებები უნდობლობას გამოხატავენ სააგენტოს მიმართ და ნდობას უცხადებენ სახალხო დამცველთან არსებულ რელიგიათა საბჭოს. აქვე, გასათვალისწინებელია რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წი-

79. ეროვნული უმცირესობების დაცვის შესახებ ევროპული ჩარჩო კონვენციის (FCNM) საკონსულტაციო კომიტეტის საქართველოზე შესაბამე მონიტორინგის ანგარიში, ხელმისაწვდომია: <https://rm.coe.int/3rd-op-georgia-en/1680969b56?fbclid=IwAR0Hzmw9vtSyyIlg-54T9muRaAnA4xybjFh1fTVKrQvROxqS7IGX3a0dybqA>

ნააღმდეგ ევროპული კომისიის (ECRI) მიერ გამოქვეყნებული შუალედური ანგარიში, სადაც კომისია მიუთითებს, რომ სახელმწიფომ არ შეასრულა კომისიის ის რეკომენდაცია, რომლის თანახმადაც, რელიგიის სახელმწიფო სააგენტოს უნდა ეთანამშრომლა აღნიშნულ საბჭოსთან და გაეზიარებინა თავისი მრავალწლიანი გამოცდილება⁸⁰.

დისკრიმინაციული ნორმები და რელიგიის თავისუფლების შემზღუდავი საკანონმდებლო ინიციატივები

სახელმწიფოს კვლავ არ გამოუხატავს ნება, აღმოეფხვრა ის დისკრიმინაციული კანონმდებლობა, რომელიც არადომინანტი რელიგიურ ორგანიზაციებს უთანასწორო მდგომარეობაში აყენებს. საქართველოს პარლამენტმა არც საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის გადაწყვეტილებების შესაბამისად⁸¹ განახორციელა ცვლილებები. სასამართლომ დაადგინა, რომ “სახელმწიფო ქონების შესახებ” საქართველოს კანონისა და საგადასახადო კოდექსის კონკრეტული ნორმები პრივილეგირებულ მდგომარეობაში აყენებდა მხოლოდ მართლმადიდებელ ეკლესიას და იმავე სტატუსის მქონე სხვა რელიგიური გაერთიანებებს უზღუდავდა მსგავსი უფლებებით სარგებლობას.

2019 წლის 12 აგვისტოს, ცხრა რელიგიურმა გაერთიანებამ⁸² საკონსტიტუციო სასამართლოს კვლავ მიმართა ახალი სარჩელით. მოსარჩელებმა მოითხოვეს “სახელმწიფო ქონების შესახებ” საქართველოს კანონის იმ დისკრიმინაციული ნორმების არაკონსტიტუციურად ცნობა, რომლებიც

80. ECRI Conclusions on the Implementation of the Recommendations in respect of Georgia subject to interim Follow-up, 5 მარტი, 2019, ხელმისაწვდომია: <https://rm.coe.int/ecri-conclusions-on-the-implementation-of-the-recommendations-in-respe/1680934a7e>

81. დეტალურად იხ. კოალციის 2018 წლის ანგარიში “დისკრიმინაციის დაცვის უფლების განხორციელება სხვადასხვა ჯგუფისთვის საქართველოში”, გვ. 62.

82. სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“, ააიპ „ქართველ მუსლიმთა კავშირი“, სსიპ „ლათინ კათოლიკეთა კავკასიის სამოციქულო ადმინისტრაცია“, სსიპ „მეშვიდე დღის ქრისტიან-ადვენტისტთა ეკლესიის ტრანსკავკასიური უნიონი“, ააიპ „საქართველოს სიცოცხლის სიტყვის ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ლუთერული ეკლესია“, სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველო“, სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, სსიპ „სომეხთა სამოციქულო მართლმადიდებელი წმიდა ეკლესიის საქართველოს ეპარქია“. მოსარჩევეთა ინტერესებს ტოლერანტობისა და მრავალფეროვნების ინსტიტუტი (TDI) და თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტის სამართლის კლინიკა იცავენ.

რელიგიურ გაერთიანებებს, გარდა მართლმადიდებელი ეკლესიისა, უზღუდავს სახელმწიფო ქონების შეძენას და გაცვლას (მე-3 მუხლის 1-ლი, მე-2 და მე-5 პუნქტები)⁸³. საქმის წარმოება გრძელდება. 2019 წლის 7 მაისს, რელიგიურმა გაერთიანებებმა საკონსტიტუციო სასამართლოს საგადასახადო კოდექსის იმ დისკრიმინაციული ნორმების შესახებაც მიმართეს, რომლებიც მათ ქონების გადასახადისგან არ ათავისუფლებს⁸⁴.

2019 წელს აქტიურად განიხილებოდა საკონონმდებლო ინიციატივები, რომლებიც ქმნიდა რელიგიისა და რწმენის თავისუფლების გაუმართლებელი შეზღუდვის რისკს. ერთ-ერთი ასეთი ინიციატივა ეხებოდა რელიგიისა და რელიგიური გაერთიანებების შესახებ სპეციალური კანონის მიღების, ან სხვადასხვა კანონში ცვლილებების სახით, რელიგიის თავისუფლებასთან დაკავშირებით დამატებითი რეგულაციების დანესების საკითხს. საქართველოს პარლამენტის ადამიანის უფლებების დაცვისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის კომიტეტის თავმჯდომარის ინიციატივით, 2019 წლის იანვარს შეიქმნა რელიგიის საკითხებზე მომუშავე ჯგუფი. მასში მონაწილეობის მისაღებად რელიგიური გაერთიანებები, სახალხო დამცველი, არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლები მიიწვიეს. რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტო აქტიურად ჩაერთო სამუშაო პროცესში და ლობირებდა რელიგიის შესახებ სპეციალური კანონის მიღების ინიციატივას.

ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციები და რელიგიურ გაერთიანებათა უმრავლესობა არ დაეთანხმნენ სპეციალური კანონის მიღების საკითხს. სახალხო დამცველთან არსებულმა რელიგიათა საბჭომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ კანონის მიღება რელიგიის თავისუფლებისა და რელიგიური ორგანიზაციების თანასწორუფლებიანობის შეზღუდვის არაერთ რისკს შეიცავდა⁸⁵.

2019 წელს ასევე დღის წესრიგში დადგა არადომინანტური რელიგიური გაერთიანებების სასულიერო პირებისათვის სამხედრო სავალდებულო

83. 2019 წლის 12 აგვისტოს რეგისტრირებული კონსტიტუციური სარჩელი N 1440. 2020 წლის 20 თებერვალს საკონსტიტუციო სასამართლოში საქმეზე გაიმართა განმწესრიგებელი სხდომა.

84. 2019 წლის 7 მაისს რეგისტრირებული კონსტიტუციური სარჩელი N 1422.

85. სახალხო დამცველთან არსებული რელიგიათა საბჭოს განცხადება, 01.02.2019 <http://www.tabula.ge/ge/story/143716-religiata-sabcho-religiur-organizaciebze-kanonis-shemushaveba-dghis-tsesrigshi-ar-unda>

სამსახურის გადავადების უფლების შეზღუდვის საკითხი. 2019 წლის 12 მარტს საქართველოს პარლამენტის თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტის თავმჯდომარემ, ირაკლი სესიაშვილმა, პარლამენტს წარუდგინა საკანონმდებლო ინიციატივა სავალდებულო სამხედრო სამსახურის შესახებ საქართველოს კანონში იმ ნორმის გაუქმების შესახებ, რომელიც სასულიერო პირებს სავალდებულო სამხედრო სამსახურის გავლის გადავადების უფლებას ანიჭებს⁸⁶. აღნიშნული ინიციატივა კომიტეტის თავმჯდომარემ ფართო საზოგადოებრივ ჯგუფებთან სათანადო კონსულტაციის ჩატარების გარეშე მოამზადა. ინიციატივა უარყოფითად შეაფასეს რელიგიურ გაერთიანებათა დიდმა უმრავლესობამ და არასამთავრობო ორგანიზაციებმა⁸⁷. საბოლოოდ, 2019 წლის 5 აპრილს, საკონონმდებლო ინიციატივის განხილვა გადაიდო.

2019 წელს კიდევ ერთხელ გამოვლინდა დომინანტი რელიგიური ჯგუფის გავლენა სახელმწიფოს საკანონმდებლო საქმიანობაზე. კერძოდ, საქართველოს საპატრიარქოს ინიციატივის საპასუხოდ⁸⁸, საქართველოს პარლამენტმა 12 მაისი ღვთისმშობლისადმი საქართველოს წილხვდომილობის დღედ 2019 წლის 8 მაისს რიგგარეშე სხდომაზე⁸⁹ დაჩქარებული წესით გამოაცხადა⁹⁰. ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის წილხვდომილობის დღე-სასწაულის აღსანიშნავად და სხვადასხვა ღონისძიების ორგანიზებისთვის, მთავრობის სარეზერვო ფონდიდან 900 ათასამდე ლარი გამოიყო⁹¹.

86. „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 30-ე მუხლის თანახმად, სამხედრო სამსახურში განწვევის გადავადება ვრცელი ჩამონათვალიდან შეეხება იმ პირსაც, რომელიც არის მღვდელთმსახური ან სწავლობს სასულიერო სასწავლებელში. შესაბამისად, სამხედრო სამსახურის შესახებ კანონში ნორმის გაუქმება, ამ უფლებას შეუზღუდავს ყველა რელიგიური გაერთიანების სასულიერო პირს, მართლმადიდებელი ეკლესიის გარდა, რომელსაც ეს უფლება კონსტიტუციური შეთანხმებითაც აქვთ მინიჭებული.
87. NGO-ები: არამართლმადიდებელი სასულიერო პირებისთვის ჯარის გადავადების გაუქმება დისკრიმინაციაა, ტაბულა, 2019, <https://bit.ly/36GOIqN>
88. “12 მაისი საქართველოს ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის წილხვდომილობის დღედ დადგინდა და ეროვნულ დღესასწაულად გამოცხადდა”, 28.12.2018, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/2K56dKA>
89. საქართველოს პარლამენტი, რიგგარეშე სხდომა, 06.05.2019, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/30mg4zU>
90. “96 მომხრე, 0 წინააღმდეგი - პარლამენტმა 12 მაისი ღვთისმშობლის წილხვდომილობის დღედ გამოაცხადა”08.05.2019, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/2Qx0mj7>
91. “მთავრობამ ღვთისმშობლის წილხვდომილობის სადღესასწაულო ღონისძიებებისთვის 694 000 ლარი გამოიყო”, 10.05.2019, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/2XuqKiU>

რელიგიური გაერთიანებების საკუთრებასთან დაკავშირებული პრობლემა

1991 წელს, საბჭოთა კავშირის დაშლისა და საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, მხოლოდ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის სასარგებლოდ მოხდა ქონების რესტიტუცია. სხვა კონფესიებს ჩამორთმეული ქონების დიდი ნაწილი დღემდე არ დაუბრუნდა. ასეთი საკულტო ნაგებობების დიდი ნაწილი კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლია. ქონების მოვლა-პატრონობის ვალდებულება სახელმწიფოს აკისრია. ისტორიული და კონფესიური მესაკუთრებისთვის მათი დაუბრუნებლობის პარალელურად, ისინი განადგურების პირამდე მიდიან, საქართველოს საპატრიარქოსთვის გადაცემული ასეთი ისტორიული ნაგებობები კი ავთენტურობასა და პირველად სახეს სულ უფრო კარგავენ. ადგილი აქვს შენობების ისტორიული და კონფესიური წარმომავლობის დამადასტურებელი მახასიათებლების განადგურებას და წაშლას. პრობლემას თვალსაჩინოდ წარმოაჩენს თბილისში მდებარე „თანდოიანც სურბ ასტვანანინის“ სახელწოდებით ცნობილი, ისტორიულად სომხური წარმომავლობის ეკლესიის საქმე, რომელიც 2017 წელს სახელმწიფომ საქართველოს საპატრიარქოს გადასცა⁹².

2019 წლის 7 მარტს ეროვნულ უმცირესობათა დაცვის შესახებ ჩარჩო კონვენციის მრჩეველთა კომიტეტის მიერ საქართველოს შესახებ მიღებულ მესამე დასკვნაში აღინიშნა, რომ რელიგიური უმცირესობებისთვის სალოცავი ადგილების რესტიტუციის და მშენებლობის ნებართვის პროცედურები არ არის საკმარისად გამჭვირვალე და არ ეფუძნება მკაფიო და ობიექტურ სამართლებრივ კრიტერიუმებს. მრჩეველთა კომიტეტმა მოუწოდა ხელისუფლებას, უზრუნველყოს რელიგიური გაერთიანებებისთვის ქონების რესტიტუციის არადისკრიმინაციულ რეჟიმში განხორციელება⁹³.

არადომინანტი რელიგიური გაერთიანებებისთვის ერთ-ერთი უმთავრესი პრობლემა ახალი რელიგიური ნაგებობების მშენებლობის პროცესში სა-

92. TDI და EMC საპატრიარქოსთვის სომხური ისტორიული ეკლესიის თვითნებური გადაცემის საქმეზე: <http://tdi.ge/ge/news/536-tdi-da-emc-sapatriarkostvis-tandoiancis-eklesiis-tvitnehuri-gadacemis-sakmeze>

93. ეროვნულ უმცირესობათა დაცვის ჩარჩო კონვენციის მრჩეველთა კომიტეტის 2019 წლის 7 მარტს მიღებული მესამე დასკვნა საქართველოს შესახებ, დოკუმენტი ხელმისაწვდომია ქართულად https://smr.gov.ge/uploads/prev/3rd_Op_Geo_05dc9050.pdf და ინგლისურად: <https://bit.ly/2GfRpVz>

ხელმწიფოს მიერ შექმნილი ბარიერებია. 2019 წელს კვლავ აქტუალური იყო ბათუმში მეჩეთის მშენებლობისა და საქართველოს მოქალაქე მუსლიმების მიერ რელიგიისა და რწმენის თავისუფლებით სარგებლობის საკითხი.

2019 წლის 30 სექტემბერს, ბათუმის საქალაქო სასამართლომ ბათუმში ახალი მეჩეთის მშენებლობის ფონდის სასარჩელო მოთხოვნები ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა და დაადგინა, რომ მეჩეთის მშენებლობაზე ბათუმის მერიის უარი იყო დისკრიმინაციული.

სასამართლომ განმარტა, რომ ბათუმის მერიის მიდგომა ორი სხვადასხვა რელიგიური ჯგუფის მიმართ უთანასწორო იყო, რამდენადაც იგივე საცხოვრებელ ზონაში შვიდი მართლმადიდებლური ეკლესიაა უნებართვოდ აშენებული, მათ შორის, რამდენიმე მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში არსებულ მიწაზე. ბათუმის მერიამ გადაწყვეტილება სააპელაციო წესით სასამართლოში გაასაჩივრა და ამით კიდევ უფრო მეტად გააჭიანურა მუსლიმი თემისთვის უფლების განხორციელების შესაძლებლობა⁹⁴.

რელიგიური შეუწყნარებლობით მოტივირებული დანაშაულები

რელიგიური სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულების კუთხით, ერთ-ერთი ყველაზე მონყვლადი ჯგუფი იეპოვას მონმეებია. 2019 წელს იეპოვას მონმეთა ქრისტიანული ორგანიზაციის ინფორმაციით, გამოვლინდა რელიგიური შეუწყნარებლობის **24 შემთხვევა**, რომელიც მოიცავდა ფიზიკურ ძალადობას, ვანდალიზმს/რელიგიური ლიტერატურის, სტენდების, ავტომობილების, სამეფო დარბაზებისა და სხვა ქონების დაზიანებას, რელიგიური მსახურების უკანონო ხელშეშლასა და სხვა სახის რელიგიურ შეუწყნარებლობას.

სახელმწიფო პოლიტიკის ანალიზი აჩვენებს, რომ კვლავინდებურად პრობლემურია არადომინანტი რელიგიური ჯგუფების წარმომადგენლების წინააღმდეგ განხორციელებულ ქმედებებში პროკურატურის მიერ და-

94. ბათუმის მერიამ ახალი მეჩეთის მშენებლობის საქმეზე საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება გაასაჩივრა, ტოლერანტობის და მრავალფეროვნების ინსტიტუტი, 2019 <http://tdi.ge/ge/news/743-batumis-meriam-batumshi-axali-mechetis-msheneblobis-sakmeze-sakalako-sasamartlos>

ზარალეულის სტატუსის, ასევე სავარაუდო სამართალდამრღვევთათვის ბრალდებულის სტატუსის მინიჭების საკითხი.

დადებითად უნდა შეფასდეს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადამიანის უფლებათა დაცვისა და გამოძიების ხარისხის მონიტორინგის დეპარტამენტის როლი რელიგიური შეუწყნარებლობით ჩადენილ დანაშაულებებზე გამოძიების დაწყების თვალსაზრისით. თუმცა, დეპარტამენტის უფლებამოსილება მხოლოდ გამოძიების მიმდინარეობის მონიტორინგითა და სარეკომენდაციო ხასიათის დოკუმენტის გამოცემით შემოიფარგლება და არ გააჩნია უშუალოდ საგამოძიებო ფუნქცია. ევროპული კომისია რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ (ECRI) საქართველოს მოუწოდებდა, შეექმნა საგამოძიებო ფუნქციის მქონე სპეციალური დანაყოფი, რომელიც სიძულვილის მოტივით ჩადენილი დანაშაულების გამოძიებაზე იმუშავებდა. ვინაიდან ახლად შექმნილ დეპარტამენტს საგამოძიებო ფუნქცია არ აქვს, 2019 წელს გამოქვეყნებულ ანგარიშში ECRI-მ ეს რეკომენდაცია მხოლოდ ნაწილობრივ შესრულებულად მიიჩნია⁹⁵.

რეკომენდაციები:

საქართველოს პარლამენტს:

- უარი თქვას რელიგიური ორგანიზაციების საქმიანობის რეგულირების შესახებ სპეციალური კანონის შემუშავების ინიციატივებზე;
- არ დაუშვას არადომინანტური რელიგიური გაერთიანებების სასულიერო პირებისათვის სამხედრო სავალდებულო სამსახურის გადავადების უფლების შემზღუდავი კანონის მიღება;
- დაუყოვნებლივ აღმოიფხვრას სახელმწიფო ქონების კანონსა და საგადასახადო კოდექსში არსებული დისკრიმინაციული ნორმები, რომელიც დიფერენცირებას ახდენს მართლმადიდებელ ეკლესიასა და სხვა რელიგიურ გაერთიანებებს შორის;
- შეიმუშაოს და შექმნას მესაკუთრეთათვის ქონების რესტიტუციის საკანონმდებლო ჩარჩო, რელიგიური გაერთიანებებისათვის საბჭოთა პერიოდში ჩამორთმეული რელიგიური საკუთრების უკან დაბრუნების ან კომპენსაციის შესაძლებლობით.

95. ECRI-ის მოხსენება საქართველოს შესახებ, გამოქვეყნდა 2019 წლის 5 მარტს <https://rm.coe.int/ecri-conclusions-on-the-implementation-of-the-recommendations-in-respe/1680934a7e>

საქართველოს მთავრობას:

- გადაიხედოს რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტოს მანდატის, საქმიანობის და მისი არსებობის საჭიროების საკითხები;
- შეისწავლოს საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის მიერ რელიგიური გაერთიანებებისთვის მიყენებული ზიანის მასშტაბი და უზრუნველყოს ჩამორთმეული ქონების აღნუსხვა;
- შეისწავლოს თბილისში, 2017 წელს აღმაშენებლის #38-ში მდებარე ისტორიულად სომხური “თანდოიანცის ეკლესიის” საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიისათვის გადაცემის კანონიერება და აღკვეთოს საქართველოს საპატრიარქოს მიერ აღნიშნულ ნაგებობაზე განხორციელებული ნებისმიერი ტიპის სამშენებლო, არქეოლოგიური და სხვა ტიპის სამუშაოები;
- რელიგიური შეუწყნარებლობით მოტივირებულ დანაშაულებზე სახელმწიფომ მოახდინოს თანმიმდევრული, სათანადო და მყისიერი რეაგირება;
- შინაგან საქმეთა სამინისტრომ გაითვალისწინოს რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ევროპული კომისიის (ECRI) რეკომენდაცია და შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადამიანის უფლებების დეპარტამენტს მიენიჭოს გამოძიების ფუნქცია.

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს:

- აღმოიფხვრას დისკრიმინაციული მიდგომები რელიგიური გაერთიანებებისთვის მშენებლობის ნებართვის გაცემის პროცესში და აღკვეთოს ხელოვნური ბარიერების შექმნის პრაქტიკა.

ეთნიკური უპირესობები

ოს სისტემური გამოწვევები, რომელიც ეთნიკური უმცირესობების უფლებების დაცვისა და ინტეგრაციის მიმართულებით არსებობს, 2019 წელსაც არ გამხდარა მნიშვნელოვანი პოზიტიური ცვლილებების საგანი. სახელმწიფო კვლავ განაგრძობდა სამოქალაქო თანასწორობის და ინტეგრაციის სამოქმედო გეგმით განსაზღვრული რუტინული აქტივობების შესრულებას. თუმცა, იმის გამო, რომ სამოქმედო გეგმა არ პასუხობს იმ რეალურ პოლიტიკურ და სოციალურ გამოწვევებს, რომლებიც ეთნიკური უმცირესობების წინაშე ისტორიულად დგას და ის პოლიტიკის მნიშვნელოვან სფეროებში არ ითვალისწინებს სპეციალურ პოზიტიურ მექანიზმებს, ეთნიკური უმცირესობების მიმართ არსებითად თანასწორი პოლიტიკური, სოციალური და უფლებრივი გარემოს შექმნა რთულდება.

ინტეგრაციის სუსტი პოლიტიკა და დისკრიმინაციული პოლიტიკური განწყობები

სახელმწიფოს პოლიტიკა ფორმალურად უფლებების დაცვის, თანასწორობის და ინკლუზიის პრინციპებს ეფუძნება, თუმცა, რეალობაში თვალშისაცემია, რომ უმცირესობების საკითხი ხელისუფლების მიერ მეტწილად უსაფრთხოების, გეოპოლიტიკის და ეთნოცენტრისტული პერსპექტივით არის დანახული. სახელმწიფო პოლიტიკის ყველა დონეზე რელიგიურად ნეიტრალური და ინკლუზიური პოლიტიკის გატარება გამომწვევად რჩება.

შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატი ინტეგრაციის პოლიტიკის გატარების პროცესში არსებითად კოორდინაციის როლით შემოიფარგლება. მას არ გააჩნია სათანადო მანდატი, რეალური პოლიტიკური ძალაუფლება და შესაბამისი ფინანსური რესურსები იმისათვის, რომ ქმედითი ნაბიჯები გადადგას ინტეგრაციის პოლიტიკის რეალური მხარდაჭერის მიზნით.

მიმდინარე წელს მაღალი თანამდებობის პირების მხრიდან კვლავ ისმოდა პრობლემური და დისკრიმინაციული განცხადებები. ამ კუთხით, ნიშანდობლივი იყო პარლამენტის განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის კომიტეტის თავმჯდომარის განცხადება, რომელმაც საქართველოს აზერბაიჯანელი თემი მეზობელ ქვეყანას დაუკავშირა და ამით ხელი შეუწყო კიდევ

უფრო მეტ გაცხოებას თემში⁹⁶. ასევე, მიმდინარე წელს პარლამენტის დეპუტატმა ემზარ კვიციანმა სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სამმართველოს შეიხს ქართული ენის არცოდნის გამო შენიშვნა მისცა და მიუთითა, რომ თუ ის საქართველოს მოქალაქეა, ქართულ ენაზე უნდა ილაპარაკოს⁹⁷.

დაბალი პოლიტიკური მონაწილეობა

საქართველოს არ გააჩნია სპეციალური პოზიტიური მექანიზმები უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობის ნახალისების მიზნით. საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან საკონსულტაციო მექანიზმების არარსებობა მნიშვნელოვან პრობლემად რჩება უმცირესობების პოლიტიკაში მონაწილეობის თვალსაზრისით. ერთადერთი პლატფორმა, რომელიც უზრუნველყოფს უმცირესობებთან სახელმწიფო უწყებების კონსულტაციას სახალხო დამცველის ქვეშ მოქმედი ეთნიკურ უმცირესობათა საბჭოა. თუმცა, საკანონმდებლო და აღმასრულებელი შტოები საბჭოსთან არასტაბილურად და ფრაგმენტულად თანამშრომლობენ.

დაბალი პოლიტიკური მონაწილეობა გამომწვევად რჩება თვითმმართველობის დონეზეც, სადაც თვითმმართველობის კოდექსით გათვალისწინებული დემოკრატიული მონაწილეების მექანიზმები არ მუშაობს, ან არაეფექტურად მუშაობს⁹⁸. ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობის პროცესს არსებითად აფერხებს ქვემო ქართლის რეგიონსა და კახეთში უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულ მუნიციპალიტეტებში ადმინისტრაციული ორგანოების მიერ უმცირესობების ენებზე საჯარო ინფორმაციის, ადმინისტრაციული წარმოების თარგმნის ვალდებულების

96. კოალიცია თანასწორობისთვის საქართველოს აზერბაიჯანელებთან დაკავშირებით მარიამ ჯამის განცხადებას ეხმიანება: <https://emc.org.ge/ka/products/koalitsia-tanastorobistvis-sakartvelos-azerbaijanelebtan-dakavshirebit-mariam-jashis-gantskhadebas-ekhmianebs>

97. მირტაგი ასადოვის საჩივრის საფუძველზე ემზარ კვიციანს სახალხო დამცველმა ზოგადი წინადადებით მიმართა: <https://gyla.ge/ge/post/mirtagi-asadovis-sachivris-safudzvelze-emzar-kvicians-sakhalkho-damcvelma-zogadi-tsinadadebit-mimarta#sthash.HR0ugMns.Ing3gjFV.dpbs>

98. ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობის გაძლიერება მარნეულის მუნიციპალიტეტში, EMC, 2020, ხელმისაწვდომია: <https://emc.org.ge/ka/products/etnikuri-umtsiresobebis-politikuri-monatsileobis-gadzliereba-marneulis-munitsipalitetshi>

შეუსრულებლობა⁹⁹. აღნიშნული პრობლემა ასუსტებს სახელმწიფო ინსტიტუტების მიმართ ადგილობრივი თემის ნდობას და კავშირს და ხელს უშლის მათ რეალურ პოლიტიკურ მონაწილეობას, სერვისების მიღებას და საჯარო დისკუსიებში ჩართულობას.

სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტის (ISSA) უახლოესი კვლევა¹⁰⁰ აჩვენებს, რომ უმცირესობების რეგიონებში ადგილობრივი მუნიციპალიტეტისთვის ადამიანების თითქმის 70%-ს არც საჯარო და არც პირადი საჭიროებისთვის არასდროს მიუმართავს. მაგალითად, მარნეულის და ბოლნისის მერიის ან საკრებულოს საჯარო განხილვები არ ითარგმნება უმცირესობების ენაზე, რის გამოც ეთნიკური უმცირესობების თემის წევრები ამ პროცესში თითქმის არ მონაწილეობენ. მეტიც, ნომინალური და მოჩვენებითია საკრებულოს წევრი ეთნიკური უმცირესობების მონაწილეობა ამ პროცესებში, რადგან ხშირ შემთხვევაში, ენობრივი ბარიერის გამო, ისინი ვერ ეცნობიან განსახილველ, ქართულ ენაზე მომზადებულ დოკუმენტებს¹⁰¹. პოლიტიკური მონაწილეობის პროცესიდან კიდევ უფრო განდევნილები არიან ადგილობრივი ქალები და ამ დრომდე მუნიციპალიტეტებს არ აქვთ სპეციალური მიდგომები ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის გაძლიერების მიზნით. პოლიტიკურ და ადმინისტრაციული პროცესებიდან ეთნიკური უმცირესობების გარიყულობა ზრდის მათ სოციალურ მოწყვლადობასაც.

2019 წელი მძიმე იყო პანკისის ხეობისთვის. ჰესების მშენებლობის წინააღმდეგ ხეობაში არსებულ წინააღმდეგობას ხელისუფლებამ 21 აპრილს მასშტაბური საპოლიციო ღონისძიებით უპასუხა¹⁰². ჰესების გარშემო მიმდინარე პოლიტიკური მოლაპარაკებები ჯერ კიდევ არ იყო ამოწურული, ხელისუფლების მხრიდან მსგავსი გადაწყვეტილება ამ ხეობაში აქამდე არსებულ ძალადობრივ პოლიტიკაზე მიუთითებს. აღსანიშნავია, რომ სუს

99. CoE Advisory Committee, para 18 <https://rm.coe.int/3rd-op-georgia-en/1680969b56>

100. ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის კვლევა, ISSA, 2019, ხელმისაწვდომია: <https://osgf.ge/publication/etnikuri-umciresobebis-warmomadgenlebis-politikur-ckhovrebashi-monawileobis-kvleva/>

101. EMC მარნეულის მერიის საქმიანობის ანგარიშის საჯარო განხილვას ეხმანება: <https://emc.org.ge/ka/products/emc-marneulis-meriis-sakmianobis-angarishis-sajaro-gankhilvas-ekhmianebsa>

102. ადამიანის უფლებებზე მომუშავე ორგანიზაციები ეხმანებიან პანკისის ხეობაში საპოლიციო ძალის გამოყენებას <https://emc.org.ge/ka/products/adamianis-uflebebeze-momushave-organizatsiebi-ekhmianebian-pankisis-kheobashi-sapolitsio-dzalis-gamoqenebas>

და პოლიცია მთელი წლის განმავლობაში ჰესებთან დაკავშირებული პროტესტის ჩახშობას ადგილობრივი ლიდერებისა და აქტივისტების პოლიციის განყოფილებებში დაბარებისა¹⁰³ და მუქარის ტაქტიკით აქტიურად ცდილობდა. ასევე მოლაპარაკებების პროცესში სრულიად უკანონოდ ღიად იყო ჩართული შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილე. აპრილის მძიმე მოვლენების შემდეგ, ჰესის მშენებლობის საკითხი დროებით შეჩერდა, თუმცა, სახელმწიფომ მოლაპარაკების და თემთან კონსულტაციების დემოკრატიული ფორმატები მაინც არ შექმნა. ამ პროცესების პარალელურად, გაიზარდა თემში შიდა კონფლიქტები, რაც 27 ნოემბერს ადგილობრივ ინტერესთა შორის სროლით და მსხვერპლით დასრულდა.

სოციო-ეკონომიკური და კულტურული პრობლემები

სახელმწიფოს კვლავ არ გააჩნია საჯარო სამსახურში ეთნიკური უმცირესობების დასაქმების ხელშეწყობის სპეციალური პოლიტიკა. უმცირესობების სტაჟირების პროგრამა¹⁰⁴, „ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამით“ (1+4) მოსარგებლე პირებისათვის დაიწყო 2018 წელს, რაც პოზიტიური ნაბიჯია. თუმცა, პროგრამა სუსტად უზრუნველყოფს ახალგაზრდების რეალურ დასაქმებას და ის შინაარსობრივ გაუმჯობესებასაც საჭიროებს.

მკვეთრად დაბალი და უთანასწოროა განათლების ხარისხი უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებული რეგიონების საჯარო სკოლებში, რაც ამ ჯგუფებს სათანადო განვითარების შესაძლებლობას უსპობს. ეს ვლინდება სასკოლო გამოცდებში ჩაჭრების მაჩვენებლებითაც, რომელიც არაქართულენოვან სკოლებში მერყეობს 8.23% -29.95%, მაშინ როცა იგივე მაჩვენებელი ეროვნული მასშტაბით 1.5% -4.5%-მდე მერყეობს¹⁰⁵. ამ დრომდე,

103. EMC მოუწოდებს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, შეწყვიტოს პანკისის ხეობაში ადგილობრივი აქტივისტების და თემის წევრების შევიწროებისა და კონტროლის პრაქტიკა <https://emc.org.ge/ka/products/emc-moutsodebs-shinagan-sakmeta-saministros-shetsqvitos-pankisis-kheobashi-adgilobrivi-aktivistebis-da-temis-tsevrebis-shevitsroebisa-da-kontrolis-praktika>

104. ეთნიკური უმცირესობების ახალგაზრდებისთვის სტაჟირების პროგრამა გამოცხადდა: <https://reginfo.ge/people/item/5735-etnikuri-umziresobebis-axalgazrdebistvis-stajirebis-programa-gamozxadda>;

105. <https://edu.aris.ge/news/saatestato-da-erovnul-gamocdebze-araqartulenovani-moswavleebis-chachris-ricxvi-magalia.html>; იხ ასევე ტაბატაძე და გორგაძე, სახელმწიფო ენის ერთ წლიანი პროგრამის შეფასება, 2016, ხელმისაწვდომია აქ: <https://www.cciir.ge/images/pdf/CCIIR%20research%20document.pdf>; გვ 28:

განათლების სამინისტროს არ შეუმუშავებია სპეციალური ხედვა და პოლიტიკა, რომელიც ეთნიკური უმცირესობების ზოგადი განათლების კუთხით არსებულ გამოწვევებს რეალურად უპასუხებდა.

უმცირესობით დასახლებულ რეგიონებში პრობლემურია წინასასკოლო განათლების ინფრასტრუქტურის სიმცირე. მაგალითად, მარნეულის 20-მდე სოფლის შესწავლისას აღმოჩნდა, რომ არც ერთ მათგანში არ იყო საბავშვო ბაღი¹⁰⁶, გარდა საიმერლოსი, ასევე შულავერში მხოლოდ 5 წლის ზემოთ ბავშვებისთვის არის მოსამზადებელი ჯგუფი. ეს მნიშვნელოვან პრობლემებს წარმოშობს როგორც ბავშვების განვითარების, ასევე მათი სოციალიზაციის, სახელმწიფო ენის ცოდნის მხრივ, რაც ასევე მძიმე ტვირთად აწვება დედებს.

ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში სახელმწიფო კულტურის დომინაციის პრაქტიკა ასევე საყურადღებოა. ეს ვლინდება, მათ შორის, ადგილობრივი კულტურის სახლების პოლიტიკაში, რომელიც აშკარად ნაკლებ ინტერესს და რესურსებს უთმობს უმცირესობების კულტურის განვითარებას, ეთნიკური უმცირესობების დღესასწაულების გადაწერის¹⁰⁷, უმცირესობების კულტურის სუსტი რეპრეზენტაციის პრაქტიკებში¹⁰⁸.

ქვემო ქართლში მძიმედ დგას ისეთ სასიცოცხლო რესურსებზე, როგორცაა მინა, სასმელი და სარწყავი წყალი, ასევე ბაზისურ სოციალურ პროგრამებზე ხელმისაწვდომობის პრობლემა¹⁰⁹, რაც აქ მცხოვრები უმცირესობების სოციალურ მონყვლადობას ზრდის¹¹⁰. სიღარიბე ეთნიკურ უმცირესობებში უფრო ღრმაა. ISSA-ს უახლესი კვლევის მიხედვით, სიღარიბის მაჩვენებელი საქართველოს მასშტაბით არის 43.3%, უმცირესობებში კი ეს მაჩვენებელი 52.5%-მდე აღის.

---

106. კასუმლო, ბათიალო, ულაშლო, ბეთარაფჩო, კირიხლო, თაბაქენდი, ხულდარა, მულანლო, აღმაშედლო, ხანჯი-გაბლო, შულავერი, საიმერლო, დაშტაფა, კაჩაგანი, ენიქენდი, ჯანდარა, და კიროვკა.

107. მარნეულის კულტურის ცენტრის პოლიტიკის შეფასება <https://emc.org.ge/ka/products/marneulis-kulturis-tsentrის-politikის-shefaseba>

108. დმანისობა - გადანერვილი დღესასწაული და კულტურული დომინაციის მექანიზმი <https://emc.org.ge/ka/products/dmanisoba-gadatserili-dghesastsauli-da-kulturuli-dominatsiის-mekanizმი>

109. EMC-მ მარნეულის მუნიციპალიტეტს რეკომენდაციების და ხედვების დოკუმენტი წარუდგინა <https://emc.org.ge/ka/products/emc-s-rekomendatsიების-da-khedvebis-dokumenti>

110. ქვემო ქართლის სოფლების საჭიროებების მიმოხილვა: <https://emc.org.ge/ka/products/kvemo-kartლის-soflebis-sachiroebების-mimokhilva>

სიცოცხლის უფლების ხელყოფა და ექსტრადაცია

მიმდინარე წელს, თემირლან მახალიკაშვილის სიცოცხლის ხელყოფის საქმეზე გამოძიება შეწყდა და ის კითხვები, რაც ამ საქმესთან დაკავშირებით არსებობდა, პასუხგაუცემელი დარჩა¹¹¹. აღნიშნულ საქმეზე მიმდინარე წელს EMC-იმ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს მიმართა¹¹², რომელმაც მალევე დაიწყო კომუნიკაციის პროცესი საქართველოს მთავრობასთან.

მიმდინარე წელს პრობლემური იყო ეთნიკურად ჩეჩენი პირების რუსეთის ფედერაციაში ექტრადირების რამდენიმე შემთხვევა. მათ შორის ერთ-ერთი იყო საქართველოში მცხოვრები, ეთნიკური ჩეჩენი რამზან ახიადოვის რუსეთის ფედერაციაში ექსტრადირების ფაქტი¹¹³. ახიადოვის მიმართ მიღებულ სასამართლო აქტებში და იუსტიციის სამინისტროს გადაწყვეტილებაში სათანადოდ არ არის დასაბუთებული რამზან ახიადოვის მიმართ წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის მაღალი რისკის არარსებობა. მსგავსი გადაწყვეტილებები განსაკუთრებით პრობლემურია იმ პირობებში, როცა რუსეთის ფედერაციაში ადამიანთა უფლებების მასობრივ, მძიმე დარღვევებს და საპატიმრო დაწესებულებებში წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის შემთხვევებს აქვს ადგილი¹¹⁴.

რეკომენდაციები

საქართველოს მთავრობას:

- ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის პოლიტიკა მთავრობის პოლიტიკის პრიორიტეტებში მოექცეს. შეიმუშაოს სამოქალაქო თანასწორობის და ინტეგრაციის ახალი სტრატეგიის დოკუმენტი და სამოქმედო გეგმა ადამიანის უფლებათა აქტორებისა და უმცირე-

111. EMC: თემირლან მახალიკაშვილის სიცოცხლის ხელყოფის საქმეზე გამოძიების შეწყვეტა დაუსაბუთებელია და ის პროკურატურის პოლიტიმების კიდევ ერთი დადასტურებაა <https://emc.org.ge/ka/products/emc-temirlan-machalikashvilis-sitsotskhilis-khelqofis-sakmeze-gamodziebis-shetsqveta-dausabutebelia-da-is-prokuraturis-politizibis-kidev-erti-dadasturebaa>

112. <https://emc.org.ge/ka/products/emc-m-temirlan-machalikashvilis-sakmeze-evrosasamartlos-mimarta>

113. <https://www.radiotavisupleba.ge/a/30173139.html>

114. <https://emc.org.ge/ka/products/emc-ramzan-akhiadovis-rusetis-federatsiashi-ekstradirebis-fakts-ekhmaureba>

- სობების ორგანიზაციების რეკომენდაციების გათვალისწინებით;
- გააძლიეროს შერიგების და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის მანდატი და გამოყოს ადეკვატური ფინანსური რესურსები ინტეგრაციის ეფექტიანი პოლიტიკის საწარმოებლად;
- შეიმუშავოს ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობის გაძლიერებაზე ორიენტირებული სპეციალური მექანიზმები და პოლიტიკა, რომელიც პოლიტიკურ და სამოქალაქო ჯგუფებთან, ასევე ეთნიკური უმცირესობების ორგანიზაციებთან აქტიურ კონსულტაციებს დაეფუძნება;
- გააძლიეროს კოორდინაცია სახალხო დამცველთან არსებულ ეთნიკურ უმცირესობათა საბჭოსთან, სისტემური და რეგულარული კონსულტაციების და რეკომენდაციების გათვალისწინების გზით;
- შექმნას ეთნიკური უმცირესობების ქმედითი გრძელვადიანი და რეგულარული საკონსულტაციო მექანიზმები მთავრობის ადმინისტრაციასთან, ისევე როგორც სხვა რელევანტურ უწყებებთან;
- მიიღოს სპეციალური ზომები ეთნიკური უმცირესობების ცენტრალურ და ადგილობრივი ხელისუფლების დონეზე დასაქმების წასახალისებლად, განსაკუთრებული აქცენტით 1+4 პროგრამის კურსდამთავრებულებზე;
- ეთნიკური უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულ რეგიონებში უზრუნველყოს ფინანსური რესურსების მობილიზება, იქ არსებული ინფრასტრუქტურული, სოციალური, საგანმანათლებლო საჭიროებების საპასუხოდ;
- შექმნას უმცირესობების ენებზე თარგმანის რესურსები, განსაკუთრებით სახელმწიფო სერვისების მიწოდებაზე პასუხისმგებელ უწყებებსა და პლატფორმებში.

რელევანტურ ადგილობრივ თვითმმართველობებს:

- ადამიანის უფლებებზე მომუშავე აქტორებთან და სათემო ორგანიზაციებთან აქტიური კონსულტაციების გზით, შეიმუშაონ თვითმმართველობის დონეზე სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სტრატეგიის დოკუმენტი და სამოქმედო გეგმა;
- თვითმმართველობის დონეზე შექმნან უმცირესობების საკონსულტაციო მექანიზმები;

ეთნიკური უმცირესობები

- გააძლიერონ ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის საფუძველზე, უკვე არსებული სამოქალაქო ჩართულობის მექანიზმები;
- მუნიციპალიტეტის საკრებულოს სხდომები რეგულარულად, სინქრონული წესით თარგმნონ უმცირესობების ენებზე; ასევე თარგმნონ საკრებულოს მიერ განსახილველი დოკუმენტები;
- იმ მოქალაქეებისთვის, რომლებმაც არ იციან ქართული ენა, ადმინისტრაციული წარმოების და საჯარო ინფორმაციის გაცემის პროცესებისთვის უზრუნველყონ რელევანტური უმცირესობების ენებზე თარგმანის რესურსების შექმნა;
- საკუთარი ვებ-გვერდები და სხვა ოფიციალური საჯარო პლატფორმები ასევე თარგმნონ რელევანტური უმცირესობების ენაზე.

განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს:

- შეიმუშაოს ეთნიკური უმცირესობების განათლების მხარდაჭერის პოლიტიკის გრძელვადიანი სტრატეგიის დოკუმენტი, რომელიც არსებული საჭიროებების, პოლიტიკის ხარვეზების კვლევას და ამ საკითხზე მომუშავე აქტორებთან და უმცირესობების წარმომადგენლებთან აქტიურ კონსულტაციებს დაეფუძნება;
- შეისწავლოს სახელმწიფო ენის სწავლების პროცესში არსებული სისტემური ხარვეზები და მიიღოს ზომები მათ აღმოსაფხვრელად.

შერიგების და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატს:

- აღმოფხვრას პანკისის ხეობაში დაძაბული და საპოლიციო პრაქტიკაზე დაფუძნებული მიდგომები დემოკრატიული დიალოგის და პოლიტიკის ფორმატების შექმნის გზით.

უცხოელები:
რასიზმი და
ქსენოფობია

რასიზმისა და ქსენოფობიის სხვადასხვა ფორმით გამოვლენა საქართველოში კვლავაც მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება. უცხო ქვეყნის (განსაკუთრებით აზიისა და აფრიკის ქვეყნების) მოქალაქეები კვლავ განიცდიან დისკრიმინაციას საჯარო სივრცეში. ნეოფაშისტური და ძალადობრივი დაჯგუფებების მიერ ჩადენილი ძალადობა ისევ სათანადო რეაგირების გარეშე რჩება სახელმწიფოს მხრიდან. ამასთან, სახელმწიფოს ამ დრომდე არ აქვს რასიზმთან ბრძოლის სპეციალური პოლიტიკა და სტრატეგია, რაც უარყოფითად აისახება დისკრიმინაციის მსხვერპლი ადამიანების ყოველდღიურ ცხოვრებასა და უსაფრთხოებაზე.

ამ უკანასკნელი პრობლემის ყველაზე მწვავე გამოვლინება 2018 წელს, სავარაუდო ქსენოფობიური და ანთისემიტური მოტივით ვიტალი საფაროვის მკვლელობა იყო. 2019 წელის 27 ივნისს, საქმეზე გამამტყუნებელი განაჩენი დადგა. დამამძიმებელ გარემოებებში ჯგუფურად ჩადენილი განზრახ მკვლელობისთვის 15-15 წელი ორ პირს მიესაჯა, თუმცა სასამართლომ ბრალდებიდან ამორიცხა **რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული ან ეთნიკური შეუწყნარებლობის მოტივი**¹¹⁵. განაჩენი სააპელაციო სასამართლოში გასაჩივრდა. აღნიშნულ საქმეზე ყურადღება სახალხო დამცველის ანგარიშშიც გამახვილებულია¹¹⁶.

საანგარიშო პერიოდში კვლავ პრობლემურია უცხოელების, განსაკუთრებით კი აზიისა და აფრიკის ქვეყნების მოქალაქეების მიმართ სახელმწიფოს არათანმიმდევრული პოლიტიკა, რომელიც, ხშირ შემთხვევაში, შესაძლოა, დისკრიმინაციულად შეფასდეს. მათ შორისაა ვიზის მიღების, საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის კვეთის, ბინადრობის ნებართვისა და თავშესაფრის მოპოვების პროცესებში შექმნილი დაბრკოლებები.

თავშესაფრის მაძიებლის მიერ განაცხადის გამოხმობის სამართლებრივი შედეგი

„საერთაშორისო დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისი ნორმები¹¹⁷ უფლებას ანიჭებს განმცხადებელს, უკან გამოიხმოს საერთა-

115. <https://bit.ly/2JS572H>

116. <http://ombudsman.ge/res/docs/2020040215365449134.pdf> გვ. 183.

117. “საერთაშორისო დაცვის შესახებ” საქართველოს კანონის 41-ე მუხლის მე-5 პუნქტი.

შორისო დაცვის შესახებ განაცხადი. აღნიშნულ შემთხვევაში, გადაწყვეტილების მიმღები ორგანო წყვეტს საქმის გამოკვლევას ეტაპს, მიუხედავად იმისა, შეფასდა თუ არა ყველა რელევანტური ფაქტი და გარემოება¹¹⁸. იმ შემთხვევაში, თუ განმცხადებელი შეიცვლის აზრს და განაცხადის განახლებას გადაწყვეტს, კანონის მიხედვით, ამისათვის სავალდებულო იქნება, მან განახლებულ განაცხადში დაასაბუთოს ახალი პირადი გარემოება ან/და მისი წარმოშობის ქვეყანაში წარმოქმნილი ახალი გარემოებები. ეს კი უფლებას უკარგავს განმცხადებელს, ხელახლა მიმართოს უწყებას იმავე საქმეზე.

შეფერხება ანკეტირების დაგეგმვასა და საიდენტიფიკაციო მონშობის გაცემის პროცედურაში

ბოლო დროს, შეინიშნება უარყოფითი ტენდენცია, თავშესაფრის მაძიებელთან ანკეტირების დაგვიანებით დაგეგმვასა და დროებითი საიდენტიფიკაციო მონშობის გაცემის შეჩერებასთან დაკავშირებით¹¹⁹. ამის გამო, თავშესაფრის მაძიებლებს ეზღუდებათ წვდომა ისეთ სერვისებზე, როგორებიცაა: პირადი დოკუმენტების გაცემა, ჯანმრთელობის დაცვის პროგრამები, განათლება და სხვა ისეთი სორციალური სერვისები, რომელთა არარსებობაც აიძულებს განმცხადებელს, დატოვოს ქვეყანა მანამ, სანამ მისი საქმე კვლავ წარმოებაშია.

თავშესაფრის საქმეების ადმინისტრაციულ ორგანოსა და სასამართლოში განხილვის პროცესი ზედაპირული და ხანგრძლივია. ჩვეულებრივ, საქ-

118. მაგალითად, ყოფილა შემთხვევები, როდესაც განმცხადებელმა განაცხადი გამოიხმო იმ რწმენით, რომ მას შეეძლებოდა საქართველოში დარჩენა სხვა სამართლებრივი საფუძვლით, ან როდესაც განმცხადებელმა ვერ დატოვა საქართველო და ვერ ჩააღწია სხვა ქვეყანაში. სხვა შემთხვევაში, განმცხადებელმა მოითხოვა შსს-ს განპასპორტის დაბრუნება განქორწინების მიზნით, რომელიც ავტომატურად განხილულ იქნა, როგორც განახლების გამოხმობა.

119. „საერთაშორისო დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის 27-ე მუხლის მეოთხე პუნქტის მიხედვით, ანკეტის შესავსებად გასაუბრება პირთან ტარდება საერთაშორისო დაცვაზე განცხადების წარდგენიდან 10 სამუშაო დღის ვადაში. თუმცა, ხშირად, განცხადების წარმოება მიმდინარეობს მისი წარდგენიდან 2 თვის განმავლობაში. ანკეტირების შემდეგ, თავშესაფრის მაძიებელი იღებს მიგრაციის დეპარტამენტის მიერ გაცემულ თავშესაფრის მაძიებლის ცნობას, რომელიც ადასტურებს მის სტატუსს ქვეყანაში. აღნიშნული დოკუმენტის მომსახურების სააგენტოში წარდგენის შემდეგ, 10 დღის ვადაში, გაიცემა თავშესაფრის მაძიებლის საიდენტიფიკაციო მონშობა. ხშირია შემთხვევები, როდესაც მომსახურების სააგენტო დროებით წყვეტს საიდენტიფიკაციო მონშობის გაცემას გაურკვეველი დროით.

მეები საფუძვლიანად არ განიხილება. მოსამართლეების მიერ დასმული კითხვები მეტად ფორმალურ ხასიათს ატარებს. საქმეები არ განიხილება კანონით დადგენილ ვადებში. ასევე, შეინიშნება დამატებითი შესწავლისთვის მიგრაციის დეპარტამენტში გადაწყვეტილების უკან დაბრუნების ხშირი შემთხვევების ტენდენცია.

ბინადრობის ნებართვის გაცემისას უცხო ქვეყნის მოქალაქეების სავარაუდო დისკრიმინაციული მოპყრობა

საფუძვლიანია, ვივარაუდოთ, რომ უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისთვის ბინადრობის ნებართვის გაცემისას სახელმწიფო პოლიტიკა დისკრიმინაციულია რასის, ეროვნების ან მოქალაქეობის ნიშნით. განსაკუთრებულად ხშირად, აზია-აფრიკის ქვეყნების წარმომადგენელი უცხოელებისთვისაა გართულებული საქართველოში ბინადრობის ნებართვის მოპოვება. მათთვის ნებართვის გაცემაზე სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს უარყოფითი გადაწყვეტილებების უდიდესი უმრავლესობა ეფუძნება სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის დასკვნას¹²⁰ ნებართვის გაცემის მიზანშეწონილობის შესახებ, სახელმწიფო უსაფრთხოების მოტივით¹²¹. პროცესის არც ერთ ეტაპზე, ბინადრობის ნებართვის მსურველს არ ენიჭება უფლება, გაეცნოს უსაფრთხოების სამსახურის მიერ მის წინააღმდეგ წარმოდგენილ მტკიცებულებებს. საიდუმლო მასალებზე დაშვების უფლებამოსილება არც ადვოკატს გააჩნია. ბინადრობის ნებართვის მიღების მსურველს ებღუდება უფლება, წარადგინოს არგუმენტირებული სანინააღმდეგო პოზიცია.

სახელმწიფო საზღვრის კვეთისას შექმნილი დაბრკოლებები

აქტუალურია ბოლო წლებში სახელმწიფო საზღვრის კვეთისას აზიისა და აფრიკის ქვეყნების წარმომადგენელი უცხოელებისათვის საქართველოში შემოსვლაზე უარის საკითხი. ამ მხრივ, არსებობს საზღვრის კვეთაზე

120. <http://ombudsman.ge/res/docs/2020040215365449134.pdf> გვ. 424.

121. გასათვალისწინებელია, რომ 10,050 განმცხადებელი (საერთო რაოდენობის 82.6%), რომელთაც 2012-2017 წლებში უარი ეთქვათ ბინადრობის ნებართვაზე, წარმოდგენდნენ აფრიკის ან/და აზიის ქვეყნებს (მათ შორის, ნიგერია, კამერუნი, ეგვიპტე, ინდოეთი, ბანგლადეში და პაკისტანი). http://tdi.ge/sites/default/files/tdi_angarishi_rasobrivi_diskriminacia_ucxoelebis_uplebebi.pdf გვ. 40.

დაუსაბუთებელი უარის თქმის მზარდი ტენდენცია. საქართველოში შემოსვლაზე უარის თქმის საფუძვლად საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო ხშირად მიუთითებს „უცხოელთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის პირველი ნაწილის „ი“ ქვეპუნქტზე (“კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძველი”). სამინისტრო არც უთითებს და არც ასაბუთებს, თუ რა არის ეს სხვა საფუძველი და რომელი კანონი ითვალისწინებს მას. აღნიშნულ პრობლემას გამოეხმაურა საქართველოს სახალხო დამცველიც 2019 წლის ანგარიშში¹²².

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ მოქმედი რეგულაციების თანახმად, უცხოელს საქართველოში შემოსვლაზე უარის გადაწყვეტილების გასაჩივრებისთვის მხოლოდ ათი დღე აქვს¹²³. ეს ვადა არაგონივრულად მოკლეა საიმისოდ, რომ უცხოელმა შეძლოს კანონიერი ინტერესების სრულყოფილად დაცვა (მოიძიოს ადვოკატი, გაიაროს კონსულტაცია, მოამზადოს საჩივარი).

უცხოელი სტუდენტების სამართლებრივი მდგომარეობა¹²⁴

უცხოელი სტუდენტები (განსაკუთრებით, აზიისა და აფრიკის ქვეყნების წარმომადგენლები) სირთულეებს აწყდებიან როგორც სახელმწიფო საზღვრის კვეთისას, ისე - სასწავლო ვიზისა და სასწავლო ბინადრობის ნებართვის აღების მხრივაც. მათთვის პრობლემურია როგორც ვიზის მიღება, ისე - მისი მოქმედების გახანგრძლივება. ბოლო წლებში გაზრდილია უცხოელი სტუდენტებისთვის ვიზაზე უარის თქმის მაჩვენებელი. სასწავლო ბინადრობის ნებართვაზე უარს ეუბნებიან ისეთ სტუდენტებს, რომლებსაც სტუდენტის აქტიური სტატუსი აქვთ საქართველოში. ხშირად, საქართველოში ლეგალურად ყოფნის ვადის გახანგრძლივებისთვის მათ 40 დღეზე ნაკლები დრო ეძლევათ, რაც ბინადრობის ნებართვაზე განაცხადის გან-

122. <http://ombudsman.ge/res/docs/2020040215365449134.pdf> გვ.გვ. 422-423.

123. 2015 წლის 23 ივნისის საქართველოს ვიზის გაცემის, მისი მოქმედების ვადის გაგრძელებისა და მოქმედების შეწყვეტის წესის დამტკიცების თაობაზე საქართველოს მთავრობის N280 დადგენილების 38-ე მუხლის მე-5 პუნქტი <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2882028?publication=0>

124. უფრო ვრცლად იხილეთ GDI-ს ანგარიში „უცხოელ სტუდენტთა სამართლებრივი მდგომარეობა საქართველოში (კანონმდებლობისა და სტატისტიკური მონაცემების ანალიზი)“, ივნისი, 2019 ხელმისაწვდომია: < <https://gdi.ge/uploads/other/1/1118.pdf>>

სახილველად წარმოებაში მიღებისათვის საკმარისი არ არის. ასეთი სტუდენტები ხშირად იძულებული ხდებიან, შეწყვიტონ სწავლა და დატოვონ საქართველო, ქვეყანაში კანონიერი საფუძვლის გარეშე ყოფნის გამო¹²⁵.

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის შესყიდვა უცხოელების მიერ

საქართველოს კონსტიტუციაში შესული ცვლილებების ფონზე, რომელიც ეხებოდა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრებასთან დაკავშირებით განსაკუთრებული სამართლებრივი რეჟიმის შემოღებას, 2019 წლის 2 ივლისს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო “სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ” საქართველოს ორგანული კანონი. კანონი უცხოელებთან მიმართებით აწესებს ბლანკეტურ რეგულაციას და უცხოელი ფიზიკური პირის მიერ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწაზე საკუთრების უფლების არსებობას უკავშირებს ერთადერთ შემთხვევას - თუკი მან სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მქონე მიწის ნაკვეთი მემკვიდრეობით მიიღო¹²⁶, ან მართლზომიერ მფლობელობაში უკვე ჰქონდა¹²⁷. უცხო ქვეყნის მოქალაქეების მიერ დაფუძნებულ იურიდიულ პირებს კი მიწის შეძენის შესაძლებლობას მხოლოდ შესაბამისი საინვესტიციო გეგმის წარდგენის და ამ გეგმის დამტკიცების შემთხვევაში ანიჭებს.

უნდა აღინიშნოს, რომ “სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის შესახებ” საქართველოს კანონის პროექტის პირველი ვერსია შეიცავდა ღია დისკრიმინაციულ დებულებებს. იგი ავალდებულებდა უცხოელებს, თუნდაც მიწის მემკვიდრეობით მიღების შემთხვევაში დაემუშავებინათ იგი, ან გაეხვისებინათ. არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და სამოქალაქო საზოგადოების აქტიური მონაწილეობის და წარდგენილი რეკომენდაციების¹²⁸ გათვალისწინების შედეგად, პარლამენტმა შეარბილა რეგულაციე-

125. http://tdi.ge/sites/default/files/tdi_angarishi_rasobriv_i_diskriminacia_ucxoelebis_uplebebi.pdf გვ. 34

126. “სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ” საქართველოს კანონის მე-4 მუხლის მე-2 პუნქტი.

127. “სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ” საქართველოს კანონის მე-10 მუხლი.

128. <https://gdi.ge/uploads/other/0/950.pdf>

ბი¹²⁹. თუმცა, უარყოფითად უნდა შეფასდეს თავად კონსტიტუციაში ქსენოფობიურ ნიადაგზე შესული პოპულისტური დებულება უცხოელებისთვის სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფლობაზე შეზღუდვების მხრივ.

რეკომენდაციები

საქართველოს პარლამენტს:

- „საერთაშორისო დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში შევიდეს ცვლილება და თავშესაფრის მაძიებელს მიეცეს შესაძლებლობა, საქმის გამომხმობის შემთხვევაში ხელახლა მიმართოს მიგრაციის დეპარტამენტს თავშესაფრის მოთხოვნით, იგივე საქმეზე, იმავე გარემოებებით;
- „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ საქართველოს კანონში შევიდეს ცვლილება და ადვოკატს მიეცეს უფლება, სახელმწიფო საიდუმლოების სტატუსის მქონე ინფორმაციასთან დაშვებაზე.

საქართველოს მთავრობას:

- გაიზარდოს საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე საქართველოს ვიზის გაცემისა და საქართველოში შემოსვლაზე უარის თქმის გადაწყვეტილების გასაჩივრების ათდღიანი ვადა.

სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს:

- ამაღლდეს ბინადრობის ნებართვის გაცემაზე უარის თქმის გადაწყვეტილებების დასაბუთებულობის სტანდარტი;
- უცხოელზე ბინადრობის ნებართვის გაცემასთან დაკავშირებული ადმინისტრაციული წარმოების პროცესში გამოიკვლიოს საქმისთვის მნიშვნელოვანი ყველა გარემოება და დისკრეციული უფლებამოსილება გამოიყენოს დასაბუთებულად.

საქართველოს შსს მიგრაციის დეპარტამენტს:

- უზრუნველყოს იმ პიროვნების თავშესაფრის მაძიებლად დარეგისტრირება და ეფექტური ხელმისაწვდომობა ანკეტირებაზე, ვინც საჭიროებს საერთაშორისო დაცვას. განაგრძოს დროებითი საი-

129. <https://gdi.ge/ge/news/parlamentma-miwebis-kanonze-gdi-s-shenishvnebis-nawili-gaitvaliswina.page>

დენტიფიკაციო მოწმობის დროული გაცემა ყველა თავშესაფრის მაძიებელზე.

საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს:

- ამალღდეს უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისთვის ვიზის გაცემაზე უარის თქმის გადანყვეტილებების დასაბუთებულობის სტანდარტი;
- გამოიკვლიოს საქმისთვის მნიშვნელოვანი ყველა გარემოება უცხოელზე ვიზის გაცემასთან დაკავშირებულ ადმინისტრაციული წარმოების პროცესში და ვიზის გაცემაზე უარის გადანყვეტილება მართლოდენ სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის დასკვნაზე არ დააფუძნოს;
- გაუხანგრძლივოს უცხოელებს ვიზის მოქმედების ვადა 40 დღემდე, როდესაც უცხოელის განცხადება ბინადრობის ნებართვის მიღების თაობაზე ხარვეზიანად მიიჩნევა, საქართველოში ლეგალურად ყოფნის საკმარისი დღეების არარსებობის გამო.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს:

- აამაღლოს უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისთვის საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე ვიზის გაცემასა და საქართველოში შემოსვლაზე უარის თქმის გადანყვეტილებების დასაბუთებულობის სტანდარტი;
- დაასაბუთოს, კონკრეტულად რომელ კანონს თუ კანონქვემდებარე აქტს ეყრდნობა უცხოელისთვის საქართველოში შემოსვლაზე უარის თქმის გადანყვეტილების მიღებისას, როდესაც გადანყვეტილება „უცხოელთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის „ი“ ქვეპუნქტის საფუძვლზე მიიღება. აღმოიფხვრას აღნიშნული დებულების თვითკმარ ნორმად გამოყენების მანკიერი პრაქტიკა.

სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურს:

- აღმოიფხვრას ბინადრობის ნებართვის მიღების მსურველ უცხოელებზე სერვისების განვითარების სააგენტოსთვის შაბლონური დასკვნების გაცემის მანკიერი პრაქტიკა, განსაკუთრებით აზიის და აფრიკის ქვეყნების წარმომადგენელი უცხოელების მიმართ.

საერთო სასამართლოებს:

- დეტალურად შეისწავლოს უცხოელთათვის საქართველოში შემოსვლაზე უარის, აგრეთვე ვიზისა და ბინადრობის ნებართვის გაცემაზე, ასევე თავშესაფრის მიცემაზე უარის საფუძვლიანობა;
- გულდასმით შეისწავლოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის დასკვნის საფუძვლიანობა და სახელმწიფო საიდუმლოების სტატუსის მტკიცებულებები.

კონფლიქტით
დაზარალებული
მოსახლეობა

2019 წელი განსაკუთრებით მძიმე იყო საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე და მის მიმდებარედ, ადმინისტრაციულ საზღვართან მცხოვრები საქართველოს მოქალაქეებისთვის. ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო მექანიზმების წვდომის ნაკლებობა ამ რეგიონებზე კიდევ უფრო აბრკოლებს ეფექტური დაცვის და მონიტორინგის საშუალებებს, რაც ასევე ხაზგასმული იყო ამერიკის შეერთებული შტატების ბოლო ანგარიშში¹³⁰.

მძიმეა ეთნიკური ქართველების მდგომარეობა გალსა და ახალგორში, სადაც ისინი კომპაქტურად ცხოვრობენ და შებლდული აქვთ ისეთი საბაზისო სამოქალაქო, პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკურ უფლებები, როგორცაა მშობლიურ ენაზე განათლების უფლება, გადაადგილების თავისუფლება, ხმის მიცემის უფლება, უფლება ხარისხიან ჯანდაცვაზე, თავისუფლების ხელშეუხებლობის უფლება. აღსანიშნავია, რომ გალსა და ახალგორში ეთნიკურ ქართველებათვის მშობლიურ ენაზე განათლების უფლების შეზღუდვა¹³¹ გავლენას ახდენს ზოგადად ხარისხიანი განათლების უფლებაზე წვდომაზე, რის გამოც ადგილობრივი მოსახლეობა ხშირად იძულებული ხდება, რისკის ფასად დატოვოს საკუთარი სახლი და თბილისის კონტროლირებად ტერიტორიაზე გადმოვიდეს განათლების მისაღებად.

ახალგორში საზღვრის ჩაკეტვას უკავშირდებოდა ექიმი ვაჟა გაფრინდაშვილის დაკავების ფაქტიც. ვაჟა გაფრინდაშვილი 2019 წლის 9 ნოემბერს საოკუპაციო გამყოფ ხაზთან სამხრეთ ოსეთის de facto ხელისუფლებამ უკანონოდ დააკავა¹³². საერთაშორისო ორგანიზაციების და საზოგადოების ბენოლის ფონზე, გაფრინდაშვილი ცხინვალის დე ფაქტო ხელისუფლებამ

-
130. OHCHR ანგარიში, გვ 32-41. ხელმისაწვდომია აქ: https://www.ecoi.net/en/file/local/1443533/1930_1537260340_g1824969.pdf; ნახეთ ასევე აშშ სახელმწიფო დეპარტამენტის 2019 წლის ანგარიში, გვ 25. ხელმისაწვდომია აქ: <https://ge.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/165/GEORGIA-2019-HUMAN-RIGHTS-REPORT-2-1.pdf>
131. ახალგორელ მოსწავლეებს და სკოლის პერსონალს ქართულ ენაზე საუბარი ეკრძალებათ: <http://akhkhaliganatleba.ge/%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%92%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%9A-%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%A1%E1%83%AC%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%A1-%E1%83%93%E1%83%90/>
132. ვაჟა გაფრინდაშვილის საქმეზე ადამიანის უფლებებზე მომუშავე ორგანიზაციები ევროპის საბჭოს ინსტიტუტებს მიმართავენ: ხელმისაწვდომია აქ: <https://emc.org.ge/ka/products/vazha-gafrindashvilis-sakmeze-adamianis-uflebebeze-momushave-organizatsiebi-evropis-sabchos-institutebs-mimartaven>

28 დეკემბერს ამნისტიის საფუძველზე გაათავისუფლა მას შემდეგ, რაც 1 წლითა და 9 თვით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა¹³³.

მთელი წლის განმავლობაში, პრობლემურად იდგა სამხრეთ ოსეთის de facto რეჟიმის მხრიდან ახალგორში მცხოვრები თამარ მეარაყიშვილის დევნის საქმე¹³⁴. ადგილობრივი სასამართლოების მხრიდან თამარ მეარაყიშვილის მიმართ გამოძიების არაერთხელ შეჩერების მიუხედავად, de facto პროკურატურა გამოძიებას მუდმივად აახლებს¹³⁵ და ახალ დავას იწყებს. წარდგენილი ბრალდების დაუსაბუთებლობა და შინაარსი, მის მიმართ მიმდინარე სისხლის სამართლებრივი დევნის პოლიტიკურ ხასიათზე მიუთითებს. თამარ მეარაყიშვილის თქმით, საქართველოს ხელისუფლებამ საერთაშორისო ფორმატებში სათანადო ძალისხმევას არ სწევს მისი საქმის დაყენებისა და მხარდაჭერის მოპოვების მიზნით.

2019 წლის განმავლობაში არ ყოფილა არავითარი პროგრესი აფხაზეთის de facto ხელისუფლების წარმომადგენლების მიერ გიგა ოთხოზორიას მკვლელობის გამოძიებასთან დაკავშირებით. დე ფაქტო რეჟიმმა მკვლელობაში ბრალდებულს ყველა ბრალი მოუხსნა¹³⁶. 2019 წლის 12 მარტს კიდევ ერთი საქართველოს მოქალაქე, ირაკლი კვარაცხელია ემხვერპლა, რომელმაც რუსი ე. წ. „მესაზღვრეების“ ტყვეობაში საეჭვო ვითარებაში გარდაიცვალა¹³⁷.

უკანონო ბორდერიზაცია

მძიმე სოციალური მდგომარეობაა გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებში. უკანონო ბორდერიზაციის პროცესმა ახალგორში 34-მდე სოფელი გაყო

133. Georgian Doctor Vazha Gaprindashvili Released from Tskhinvali Custody: <https://civil.ge/archives/333211>

134. EMC ახალგორელი აქტივისტის, თამარ მეარაყიშვილის წინააღმდეგ დევნისა და შევიწროების საქმეს აფასებს <https://emc.org.ge/ka/products/emc-akhalgoreli-aktivistis-tamar-mearaqishvilis-tsinaaghmdag-devnisa-da-shevitsroebis-sakmes-afasebs>;

135. ახალგორელი აქტივისტის დევნას სამხრეთ ოსეთის დე-ფაქტო ხელისუფლება კვლავ აგრძელებს <https://emc.org.ge/ka/products/akhalgoreli-aktivistis-devnas-samkhret-osetis-de-fakto-khelisufleba-kvlav-agrdzelebs>;

136. EUMM, პრეს რელიზი 46th IPRM შეხვედრა გალში: https://eumm.eu/en/press_and_public_information/press_releases/5874/

137. “მავთულხლართბის ზონის მიღმა – ადამიანის უფლებათა მასობრივი დარღვევები აფხაზეთის და სამხრეთ ოსეთის გამყოფ ხაზებს მიღმა:”, გვ 5

ლობებით და მავთულხლართებით, რამაც ადგილობრივებს შეუზღუდა წვდომა საბაზისო ინფრასტრუქტურებზე (ფერმები, საძოვრები, სარწყავი სისტემები, სასაფლაოები, ეკლესიები)¹³⁸. უკანონო „ბორდერიზაციის“ გამო ადგილობრივები კარგავენ მიწას და სხვა უძრავ ქონებას¹³⁹. ადგილობრივ მოსახლეობას არ აქვს წვდომა სასმელ წყალზე, ზოგიერთ სოფელში სასმელი წყალი ან საერთოდ არ არის ან დაბინძურებულია, მოსახლეობას შეზღუდული აქვს წვდომა პირველად სამედიცინო დახმარებაზე¹⁴⁰. უკანონო „ბორდერიზაციის“ გამო დაკარგული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწები, რომელიც მოსახლეობის შემოსავლის ერთადერთი წყარო იყო, კიდევ უფრო მეტად ამძიმებს ადგილზე არსებულ სოციალურ ფონს¹⁴¹.

საზღვრების ჩაკეტვა და ჰუმანიტარული კრიზისი

2019 წელს განსაკუთრებით კრიტიკული იყო ე. წ. საზღვრების თვითნებური და პოლიტიკურად მოტივირებული ჩაკეტვის ფაქტები. 2019 წლის 4 სექტემბერს, რუსეთის ფედერალური უსაფრთხოების სამსახურმა და სამხრეთ ოსეთის de facto ხელისუფლებამ სრულად დაკეტა მოსაბრუნე-ოდი-სის გადასასვლელი¹⁴², რომელსაც სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს ახალგორის რაიონის მოსახლეობისთვის. მათი უმეტესობა აღნიშნულ პუნქტს ყოველდღიურად, საქართველოს დანარჩენ ტერიტორიაზე სამედიცინო მომსახურების, განათლებისა და სოციალური სერვისების მისაღებად და ნათესავებისა და ოჯახის წევრების მოსანახულებლად იყენებდა. de facto ხელისუფლებამ გადასასვლელის ჩაკეტვა პოლიტიკური ზენოლის ბერკეტად გამოიყენა საქართველოს ხელისუფლების წინააღმდეგ, ჩორჩანაში დადგმულ ბლოგ-პოსტის საპასუხოდ. მოსაბრუნე-ოდი-სის გადასასვლელი, რომლითაც დღეში საშუალოდ 400 ადამიანი სარგებლობდა, 2019 წლის

138. Ibid.

139. გვ 22, “Behind Barbed Wires – Human Rights Toll of Borderization in Georgia. Report available at:

<https://www.amnestyusa.org/wp-content/uploads/2019/07/Behind-Barbed-Wire.pdf>

140. STATE OF HUMAN RIGHTS ALONG THE DIVIDING LINES OF ABKHAZIA AND SOUTH OSSETIA, Human Rights Center, 2019, pg 19 <http://www.hridc.org/admin/editor/uploads/files/pdf/report2020/gamyofi%20xazi-eng.pdf>

141. Zone of barbed Wires, Human rights Center, 2019, pg 36. <http://hridc.org/admin/editor/uploads/files/pdf/hrcprep2018/Zone%20of%20Barbed%20Wires-Report%20-eng%202019.pdf>

142. EUMM პრეს რელიზი https://eumm.eu/en/press_and_public_information/press_releases/36637/

კონფლიქტით დაზარალებული მოსახლეობა

ბოლომდე ჩაკეტილი იყო. ე. წ. საზღვრის ჩაკეტვა ადგილობრივ მოსახლეობას - როგორც ქართველებს, ისე ოსებს - საფრთხის წინაშე აყენებს¹⁴³. არაერთმა ახალგორელმა გადაადგილების აკრძალვამდე დატოვა საკუთარი სახლი და საქართველოს კონტროლირებულ ტერიტორიაზე გადმოვიდა. ადგილზე დარჩენილები კი, რომელთა რაოდენობა 1000 ადამიანს აღწევს, მძიმე ჰუმანიტარული კრიზისის, მათ შორის საკვების უკმარისობის და ყოველდღიური მოხმარების საგნებზე გაძვირებული ფასების პირისპირ აღმოჩნდნენ¹⁴⁴.

ახალგორში 2019 წელს შექმნილ ჰუმანიტარულ კრიზისს ემსხვერპლა მარგო მარტიაშვილი, რომელიც მას შემდეგ გარდაიცვალა, რაც დე ფაქტო ხელისუფლებამ კრიტიკულ მდგომარეობაში მყოფ პაციენტს თბილისის მიერ კონტროლირებულ ტერიტორიაზე გადასვლის ნება არ დართო. დე-ფაქტო ხელისუფლებამ მის შვილს დედის დაკრძალვაზე მისვლის საშუალებაც არ მისცა¹⁴⁵.

რეკომენდაციები

საქართველოს მთავრობას, შერიგების და სამოქალაქო თანასწორობის სამინისტროს:

- ადამიანის უფლებებზე მომუშავე აქტორებთან, ექსპერტულ წრებთან ინტენსიური კონსულტაციებით შეიმუშაოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე ადამიანის უფლების დაცვის ხელშეწყობის ახალი ხედვები, მიდგომები და მექანიზმები;
- გააძლიეროს თანამშრომლობა საერთაშორისო ჰუმანიტარულ ორგანიზაციებთან, როგორცაა წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტი, ოკუპირებულ ტერიტორიებზე და მის მიმდებარედ არსებული ჰუმანიტარული კრიზისის ეფექტიანი დაძლევის მიზნით; განავითაროს ჰუმანიტარული მხარდაჭერის სპეციალური პროგრამე-

143. EMC ახალგორში შექმნილ ჰუმანიტარულ კრიზისს ეხმიანება <https://emc.org.ge/ka/products/emc-akhalgorshi-shekmnil-humanitarul-kriziss-ekhmianeba>

144. არასამთავრობო ორგანიზაციების მიმართვა საერთაშორისო ორგანიზაციებს ახალგორში არსებული ჰუმანიტარული კრიზისის შესახებ: <https://emc.org.ge/ka/products/arasamtavrobo-organizatsiebis-mimartva-saertashoriso-organizatsiebs-akhalgorshi-arsebuli-humanitaruli-krizisis-shesakheb>

145. ახალგორში მარგო მარტიაშვილის შვილს დედის დაკრძალვაზე შესვლის ნებართვა არ მისცეს <https://netgazeti.ge/news/402205/>

ბი, რომელიც ე. წ. საზღვრის თვითნებური ჩაკეტვის შემთხვევებში, მინიმუმამდე დაიყვანს მოსახლეობისთვის მიყენებულ ზიანს (საკვების, საბაზისო პროდუქტების და მედიკამენტების მიწოდებით, შესაბამისი საერთაშორისო ორგანიზაციების მხარდაჭერით);

- უზრუნველყოს სოციალური და ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრა იმ მოსახლეობისთვის, რომელიც უკანონო ბორდერიზაციის შედეგად, თბილისი კონტროლირებად ტერიტორიაზე იმყოფება, მათ შორის უზრუნველყოს იგი სასმელი და სარწყავი წყლით, ამბულატორიულ სამედიცინო სერვისებზე ხელმისაწვდომობის გაზრდით, სოციალური დახმარების ეფექტური ზომების გამოყენებით;
- ოკუპირებულ რეგიონებში ადამიანის უფლებების დარღვევების პროაქტიულად გამოიყენოს ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლებრივი ინსტრუმენტები;
- საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე ადამიანის უფლებების დარღვევების ფაქტების საპასუხოდ გააძლიეროს საერთაშორისო ადვოკატირება და ამ რეგიონებში საერთაშორისო ორგანიზაციების მუშაობის ინტერესი;
- გამოიყენოს ყველა მექანიზმი, მათ შორის - სამშვიდობო მოლაპარაკებების ფორმატები, თამარ მეარაყიშვილის ხანგრძლივი იზოლაციის და დევნის შეწყვეტის მიზნით.

უფლებადამცველები და აქტივისტები

2019 წელს, სახალხო დამცველმა პირველად წარუდგინა პარლამენტს ქალ და ლგბტ+ უფლებადამცველთა 2018 წლის უფლებრივი მდგომარეობის შესახებ ინფორმაცია¹⁴⁶. 2019 წლის 9 დეკემბერს, თბილისის ადამიანის უფლებათა სახლის ორგანიზებით, საქართველოში უკვე მეორედ აღინიშნა უფლებადამცველების დღე¹⁴⁷. თუმცა, 2019 წელი ადამიანის უფლებათა დამცველებისა და აქტივისტების მიმართ დისკრიმინაციული მოპყრობის, მუქარის, თავდასხმისა და დისკრედიტაციის ფაქტების მასშტაბურობით გამოირჩეოდა; არაერთგზის დაირღვა მათი შეკრების თავისუფლებაც.

აღსანიშანავია, რომ 2018 წელს ნეონაცისტური ჯგუფის წარმომადგენლების მიერ მოკლული უფლებადამცველის, ვიტალი საფაროვის, საქმეზე თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლემ განაჩენი 2019 წლის 10 ივნისს გამოაცხადა. მან ბრალდებულები დამნაშავედ ცნო მხოლოდ ჯგუფურად ჩადენილ მკვლელობაში და არ დაადგინა ეთნიკური შეუწყნარებლობის ნიშანი¹⁴⁸. საქმის განხილვა სააპელაციო სასამართლოში მიმდინარეობს.

ამასთან, 2019 წლის იანვარში, პროკურატურამ დაზარალებულის სტატუსი მიანიჭა სამოქალაქო აქტივისტ გიგა მაქარაშვილს, რომელსაც 2018 წლის 10 ოქტომბერს მერიასთან გამართული საპროტესტო აქციის დასრულებისას გორის მუნიციპალიტეტის მერიის თანამშრომელმა ნაკვის ურნა დაამხო თავზე. საჯარო მოხელე ნაფიცმა მსაჯულებმა გაამართლეს¹⁴⁹.

146. საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2018, გვ. 141-144. ხელმისაწვდომია: <http://www.ombudsman.ge/res/docs/2019042620571319466.pdf>

147. თბილისის ადამიანის უფლებათა სახლი, 'უფლებადამცველების დღე - 9 დეკემბერი', 23.12.2019. ხელმისაწვდომია: <https://hrht.ge/%e1%83%a3%e1%83%a4%e1%83%9a%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%90%e1%83%93%e1%83%90%e1%83%9b%e1%83%aa%e1%83%95%e1%83%94%e1%83%9a%e1%83%97%e1%83%90%e1%83%93%e1%83%a6%e1%83%94-9-%e1%83%93%e1%83%94%e1%83%99/>

148. ვრცლად იხილეთ ადამიანის უფლებათა ცენტრი, 'უფლებადამცველი ვიტალი საფაროვის მკვლელობის საქმის დეტალები და სამართლებრივი შეფასება, 2019', ხელმისაწვდომია: <http://www.hridc.org/admin/editor/uploads/files/pdf/hrc2019/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A4%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%95%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%9B%E1%83%94.pdf>

149. რადიო თავისუფლება, 'ნაფიცმა მსაჯულებმა გაამართლეს პირი, ვინც გიგა მაქარაშვილს ნაკვით სავსე ურნა თავზე ჩამოამხო', 18.12.2019. ხელმისაწვდომია: <https://www.radiotavisupleba.ge/a/30332631.html>

მაქარაშვილი აპროტესტებდა გორის მერის, კონსტანტინე თავზარაშვილის, განცხადებას, თითქოს აგვისტოს ომის დროს ცხინვალის გორიდან დაიბომბა.

ლგბტ უფლებადამცველების მდგომარეობა

ლგბტ უფლებადამცველებისათვის მთავარ გამოწვევად კვლავ რჩება შეკრების თავისუფლება. სამართალდამცავმა ორგანიზებმა ვერც 2019 წელს უზრუნველყვეს ლგბტ თემისა და მათი უფლებადამცველების შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლების დაცვა: საქართველოსა და სამხრეთ კავკასიაში პირველად, 2019 წლის 18-22 ივნისს, „ღირსების მარშის“ კვირეული უნდა ჩატარებულიყო. თუმცა, შსს-მ „თბილისის პრაიდის“ ორგანიზატორებს უთხრა, რომ კვირეულის ფარგლებში დაგეგმილი მარშის მონაწილეებს ვერ დაიცავდა პომოფობიური ჯგუფებისაგან და მათ პირდაპირ მოუწოდა, გაეუქმებინათ ღირსების მარში, ან მარში დახურულ სივრცეში - კლუბში ან სტადიონზე ჩატარებინათ¹⁵⁰.

სამმა სხვადასხვა ორგანიზაციამ ასევე უარი უთხრა ლგბტ+ თემის უფლებებზე მომუშავე ორგანიზაციებს ფართის გადაცემაზე ლგბტ+ თემატიკაზე ლონისძიებების ჩასატარებლად მაისი-აგვისტოს პერიოდში. საქართველოს სახალხო დამცველმა სამივე დისკრიმინაციული ფაქტის შესწავლა დაიწყო¹⁵¹.

ლგბტ თემის შეკრების თავისუფლება დაირღვა ასევე პომოსექსუალურ თემატიკაზე გადაღებული ფილმის „და მერე ჩვენ ვიცეკვეთ“ ჩვენებაზეც, 2019 წლის 8 ნოემბერს. სათანადო პრევენციული და დამცავი ზომები არ მიღებულია რადიკალური პომოფობიური ჯგუფების მიერ ფილმის პრემიერასთან დაკავშირებით განხორციელებული ძალადობრივი ქმედებების აღსაკვეთად. ფილმის პრემიერას წინ უძღოდა აღნიშნული ჯგუფების აგრესიული მუქარა

150. პრაიდი თბილისში, 'ღირსების მარშის ჩატარება შეუძლებელი გახდა', 07.09.2019. ხელმისაწვდომია: <https://tbilispide.ge/News/Details/10>
ნეტგაზეთი, 'თბილისის პრაიდი: შსს-მ "ღირსების მარშის" კლუბში ან სტადიონზე ჩატარება შემოგვთავაზა', 31.05.2019. ხელმისაწვდომია: <https://netgazeti.ge/news/368709/>

151. საქართველოს სახალხო დამცველი, 'ლგბტ+ თემის უფლებებზე მომუშავე ორგანიზაციებისთვის ფართის გადაცემაზე უარის გამო სახალხო დამცველმა დისკრიმინაცია დაადგინა', 30.01.2020. ხელმისაწვდომია: <http://www.ombudsman.ge/geo/akhali-ambebi/lgbt-temis-uflebebze-momushave-organizatsiebtvis-fartis-gadatsemaze-uaris-gamo-sakhalkho-damtsvelma-diskriminatsia-daadgina>

და ფილმის ჩაშლის მოწოდებები¹⁵². პრემიერის დღეს, მათი ძალადობრივი ქმედებების შედეგად, სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენეს ლგბტ უფლებადამცველებს ანა სუბელიანს და თამაზ სოზაშვილს, რომლებიც კინოთეატრ „ამირანთან“ უფლებადაცვით საქმიანობას ახორციელებდნენ¹⁵³.

20-21 ივნისის მოვლენები

2019 წლის 20 ივნისს, რუსეთის დუმის დეპუტატის, სერგეი გავრილოვის, მიერ პარლამენტის თავმჯდომარის სავარძლიდან სხდომის რუსულად წარმართვას, პარლამენტის შენობის წინ მოჰყვა აქცია, სახელწოდებით „სირცხვილია“. 22:00 საათისთვის აქციის მონაწილეთა მცირე ნაწილმა, რომელიც პარლამენტის შენობის კიბეებთან იმყოფებოდა, პოლიციის კორდონზე მიწოლა დაიწყო. აქციის რამდენიმე მონაწილემ კი, პარლამენტის შენობის წინ განთავსებული პოლიციელების კორდონი და რკინის კონსტრუქცია გადალახა. პარლამენტის შენობის ეზოში შესვლის მსურველთა შეჩერებას პოლიცია ხელით, ასევე, კორდონის მეშვეობით, ცდილობდა.¹⁵⁴ მოგვიანებით, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ აქციის დაშლის გადაწყვეტილება მიიღო, რაც აქციის მონაწილეების, კერძოდ მშვიდობიანი შეკრების უფლებით მოსარგებლე პირების, ჟურნალისტების და მოვლენების ეპიცენტრში შემთხვევით აღმოჩენილი პირების უფლებების მასშტაბურ დარღვევაში გადაიზარდა.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო რამდენიმე საათის განმავლობაში არბევდა შეკრებილ მომიტინგეებს წყლის ჭავლის, ცრემლსადენი გაზისა და რეზინის ტყვიების გამოყენებით. ოფიციალური მონაცემების

152. პირველი არხი, 'გურამ ფალავანდიშვილი - ფილმის ჩვენება თუ მაინც გაიმართება, პასუხისმგებლობა მთავრობამ უნდა აიღოს', 08.11.2019. ხელმისაწვდომია: https://1tv.ge/news/guram-falavandishvili-filmis-chveneba-tu-mainc-gaimarteba-pasukhismgebloba-mtavrobam-unda-aighos/?fbclid=IwAR0c440X7JWvnCfCPHE3LimmqKyPf_wsOQ_Vty4_QAxICvqVamZZsqRO9aY

153. თბილისის ადამიანის უფლებათა სახლი, 'განცხადება 8 ნოემბერს უფლებადამცველების - ანა სუბელიანის და თამაზ სოზაშვილის მიმართ მომხდარ ინციდენტთან დაკავშირებით', 13.11.2019. ხელმისაწვდომია: <https://hrht.ge/%e1%83%92%e1%83%90%e1%83%9c%e1%83%aa%e1%83%ae%e1%83%90%e1%83%93%e1%83%94%e1%83%91%e1%83%90-8-%e1%83%9c%e1%83%9d%e1%83%94%e1%83%9b%e1%83%91%e1%83%94%e1%83%a0%e1%83%a1-%e1%83%a3%e1%83%a4%e1%83%9a/>

154. საია-ს კვლევა „დაკარგული თვალის მიღმა“ 20-21 ივნისის სამართლებრივი შეფასება. ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/2DSRpcQ> გვ. 16-19.

უფლებადამცველები და აქტივისტები

თანახმად, დარბევის შედეგად, სერიოზულად დაშავდა 275 ადამიანი: 28 ადამიანს დასჭირდა ქირურგიული ჩარევა, ხოლო ორმა დაკარგა მხედველობა.¹⁵⁵

სამართალდამცავებმა დააკავეს აქციაზე მყოფი 342 ადამიანი, რომელთაგან 121 დაექვემდებარა ყველაზე მძიმე ადმინისტრაციულ სანქციას - პატიმრობას. ეს პროცესი მიმდინარეობდა არაერთი მძიმე პროცედურული დარღვევის ფონზე. სამინისტრომ თითქმის ყველა დაკავებულის წინააღმდეგ სასამართლოში წარადგინა ერთნაირი, სტანდარტული და, ზოგ შემთხვევაში, ხარვეზიანი ოქმი; სასამართლოში ერთ წარმოებად გაერთიანდა ერთმანეთთან ურთიერთკავშირის არმქონე საქმეები, რაც მეტყველებს მოსამართლეების მიერ საქმეების ფორმალურად განხილვაზე. აქვე, გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ ამ დრომდე სამოქალაქო პირთაგან მხოლოდ 8 ადამიანია დაზარალებულად ცნობილი.¹⁵⁶

2019 წლის ნოემბერ-დეკემბრის აქციები

მას შემდეგ, რაც ივნისის აქციების მთავარ მოთხოვნას, 2020 წლის არჩევნების სრულად პროპორციულად ჩატარებას, მხოლოდ 101-მა დეპუტატმა დაუჭირა მხარი, ნოემბერ-დეკემბერში ხელახლა გაიმართა აქციები, რომლის ფარგლებში მოხდა პარლამენტის პიკეტირებაც. სამართალდამცველებმა დაშალეს პარლამენტის პიკეტირების განზრახვით მოქმედი დემონსტრანტები, ორჯერ წყლის ჭავლის გამოყენებით (2019 წლის 18 და 26 ნოემბერს), ხოლო მესამეჯერ (28 ნოემბერს) - რკინის ჯებირების მეშვეობით გადაკეტეს პარლამენტის შესასვლელამდე მიმავალი გზა.

მიუხედავად იმისა, რომ პარლამენტის ბლოკირება კანონსწინააღმდეგო ქმედებას წარმოადგენს, სამართალდამცავი ორგანოების მიერ განხორციელებული ქმედებები და გამოყენებული ძალა (განსაკუთრებით - მანიფესტანტების დაშლა დილის ხუთ საათზე, წყლის ჭავლის გამოყენებით) ლეგიტიმაციას აცლის მოქალაქეთა შეკრების თავისუფლებაში ჩარევას. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ პოლიცია გაუმართლებლად ზღუდავდა მშვიდობიანი აქციის მონაწილეთა უფლებებს მაშინაც, როდესაც შეკრება პარლამენტის წინ, კანონის ფარგლებში, მიმდინარეობდა. განსაკუთრებით

155. საია-ს კვლევა „დაკარგული თვალის მიღმა“ - 20-21 ივნისის მოვლენების სამართლებრივი შეფასება, 2019, გვ. 5. ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/2DSRpcQ>

156. იქვე.

საგანგაშოა გათბობის მიზნით აქციაზე მითანილი შუშისა და სხვა ნივთების ჩამორთმევის ფაქტები¹⁵⁷.

18 ნოემბერს დაკავებულ თითქმის ყველა პირს, სასამართლომ პატიმრობა შეუფარდა. სასამართლო პროცესები კვლავ დარღვევებით მიმდინარეობდა¹⁵⁸. სასამართლომ მეტი სანდობა მიანიჭა პოლიციელების მიერ მიცემულ ჩვენებებს და საქმეებში სხვა მტკიცებულების არარსებობის პირობებში, ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა დააკისრა მოქალაქეებს¹⁵⁹.

2019 წლის 31 დეკემბერს, პოლიციამ, რომელიც მერიის უკანონო ქმედებებს იცავდა, 10 დემონსტრანტი სრულიად უკანონოდ დააკავა¹⁶⁰. პოლიცია ხელისუფლების მიმართ კრიტიკულად განწყობილი პირების წინააღმდეგ იყენებს მკაცრ ზომებს, ხოლო მმართველი პარტიის მხარდამჭერების უკანონო ქმედებებზე რეაგირება მინიმალურია, რასაც მოწმობს 2019 წლის 2 დეკემბერს “ქართული ოცნების” მხარდამჭერების მიერ ოპოზიციური პარტიების ოფისებზე განხორციელებული თავდასხმების დროს პოლიციის ქმედებები¹⁶¹.

სამოქალაქო საზოგადოების დისკრედიტაციის მცდელობები

2019 წელს უპრეცედენტო აქტიურობით გამოირჩეოდნენ სახელისუფლებო ტროლები, რომლებიც არასამთავრობო ორგანიზაციების დისკრედიტაციას ცდილობდნენ სოციალურ ქსელებში და იმეორებდნენ მმართველი გუნდის გზავნილებს, - აღნიშნულია MDF ანგარიშში¹⁶². ანგარიშის მიხედ-

157. < <http://bit.ly/2E2egTq> > [უკანასკნელად ნანახია 01/04/2020]

158. ვრცლად იხილეთ: საია, „დაკავებული დემონსტრანტების სასამართლო პროცესები მძიმე დარღვევების ფონზე ჩატარდა“, 21.11.2019. ხელმისაწვდომია: <https://gyla.ge/ge/post/dakavebuli-demonstrantebis-sasamartlo-procesebi-mdzime-darghvevebis-fonze-chatarda#sthash.3vpabTyf.dpbs>, აგრეთვე GDI-ს ანგარიში “გამოხატვის თავისუფლება საქართველოში”, ხელმისაწვდომია <https://gdi.ge/uploads/other/1/1078.pdf>

159. უფრო ვრცლად იხილეთ GDI-ს ანგარიშში “გამოხატვის თავისუფლება საქართველოში”, ხელმისაწვდომია <https://gdi.ge/uploads/other/1/1078.pdf>

160. <https://www.radiotavisupleba.ge/a/30353967.html> [უკანასკნელად ნანახია 01.04.2020]

161. < <https://www.radiotavisupleba.ge/a/30299396.html> > [უკანასკნელად ნანახია 01/04/2020]

162. მედიის განვითარების ფონდი, ტროლების ფაბრიკა - TBC-ის, არასამთავრობოების და მედიის წინააღმდეგ, 2019, თავი III. ტროლები არასამთავრობო ორგანიზაციების წინააღმდეგ. ხელმისაწვდომია: http://mdfgeorgia.ge/uploads/library/109/file/saxelisuflebo_trolebi.pdf

ვით, იდენტიფიცირებული სახელისუფლებო ტროლები არასამთავრობო ორგანიზაციების დისკრედიტაციას სამი მიმართულებით ახდენდნენ: 1) საზოგადოებრივი აზრის კვლევებთან მიმართებით¹⁶³; 2) არასამთავრობო ორგანიზაციების ოპოზიციასთან დაკავშირების მცდელობით; 3) სასამართლო რეფორმაზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებთან მიმართებით.

ფეისბუქზე აქტიურად მიმდინარეობდა დისკრედიტაციის ორგანიზებული და კოორდინირებული, დასპონსორებული კამპანია „სირცხვილიას“ წინააღმდეგაც. ახალშექმნილ გვერდებთან ერთად, კამპანიაში ჩაერთნენ ის გვერდებიც, რომლებიც 2018 და 2019 წლების არჩევნებში ოპოზიციური კანდიდატების წინააღმდეგ მოქმედებდნენ, ნათქვამია ISFED-ის ანგარიშში¹⁶⁴. ამავე ორგანიზაციამ წინასაარჩევნოდაც გამოავლინა კოორდინირებული საეჭვო ქცევის რამდენიმე სუბიექტი, რომლებიც დისკრედიტაციის კამპანიას ორგანიზებულად აწარმოებდნენ მედიის წარმომადგენლების, სამოქალაქო აქტივისტების თუ არასამთავრობო ორგანიზაციების წინააღმდეგ¹⁶⁵.

აღსანიშნავია, რომ 20 დეკემბერს, სოციალურმა ქსელმა Facebook-მა, კოორდინირებული არაავთენტური ქცევის გამო, საკუთარი პლატფორმებიდან წაშალა 418 ანგარიში, მათ შორის 344 გვერდი, 13 ჯგუფი, 39 პროფილი და 22 „ინსტაგრამ“ ანგარიში. ამ ანგარიშების მეშვეობით, სხვა ტიპის მასალასთან ერთად, ვრცელდებოდა ადგილობრივი აქტივისტებისა და ორგანიზაციების კრიტიკა¹⁶⁶.

163. 1.1) 4 აპრილს ღია საზოგადოების ფონდისა და საერთაშორისო ორგანიზაცია IDEA-ს დაკვეთით კავკასიური რესურსების კვლევითი ცენტრის (CRRC) მიერ ჩატარებულ კვლევას, რომელშიც რამდენიმე კითხვა საზოგადოებრივი მაუწყებლისადმი ნდობას შეეხებოდა; 1.2) MDF-ის მიერ გამოქვეყნებული კვლევას ევროატლანტიკური ინტეგრაციის საკითხებზე უმცირესობების ინფორმირების შესახებ, რასაც საზოგადოებრივი მაუწყებლის მხრიდან რამდენიმე შეცდომაში შემყვანი სიუჟეტი მოჰყვა.

164. სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადება, 'რუსთაველის გამზირზე მიმდინარე აქციების დისკრედიტაციის კამპანია Facebook-ზე', 01.07.2019. ხელმისაწვდომია: <https://isfed.ge/geo/sotsialuri-mediis-monitoring/rustavelis-gamzirze-mimdinare-aqtsiebis-diskreditatsiis-kampania-Facebook-ze>

165. სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადება, 'დებიზფორმაციის კოორდინირებული სქემა FACEBOOK-ზე', 25.10.2019. ხელმისაწვდომია: <https://isfed.ge/geo/sotsialuri-mediis-monitoring/dezinformatsiis-koordinirebuli-sqema-Facebook-ze>

166. ვრცლად იხილეთ სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადება, 'რომელი სახელისუფლებო გვერდები გააუქმა „ფეისბუქმა“ და რომელი გაუქმდა საკუთარი ინიციატივით?', 28.12.2019.

სამოქალაქო საზოგადოების დისკრედიტაცია ხელისუფლების მაღალჩინოსნებმაც არაერთხელ განახორციელეს 2019 წელს¹⁶⁷. 27 ნოემბერს, ტელეიმედთან მიცემულ ინტერვიუში, ბიძინა ივანიშვილმა გააკრიტიკა სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები, მათ შორის „საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო“ და მისი ხელმძღვანელი, ეკა გიგაური. ბიძინა ივანიშვილმა მათ ბრალი დასდო ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის პოლიტიკური დღის წესრიგის გატარებაში¹⁶⁸, რაზეც შემფოთება გამოთქვა „საერთაშორისო გამჭვირვალობამ“¹⁶⁹. აღსანიშნავია, რომ საანგარიშო პერიოდში, ეკა გიგაური არაერთხელ გახდა ყალბი სამთავრობო გვერდების თავდასხმისა და დეზინფორმაციის კოორდინირებული სქემის სამიზნე¹⁷⁰.

167. ნეტგაზეტი, 'არ მოსწონდათ ზურაბიშვილი და არ იცავდნენ - წულუკიანის მორიგი კრიტიკა არასამთავრობოებისადმი', 22.03.2019. ხელმისაწვდომია: <https://netgazeti.ge/news/350700/>
რუსთავი 2, 'შეტევა 'რუსთავი 2'-სა და არასამთავრობო ორგანიზაციებზე - ირაკლი კობახიძე მესამე სექტორს ისევ თავს ესხმის', 22.03.2019. ხელმისაწვდომია: <http://rustavi2.ge/ka/news/128972>
პირველი არხი, 'გია ვოლსკი - ნაცვლად პროფესიონალური რჩევებისა, არასამთავრობოები პოლიტიკური შეფასებების ისეთ პლატფორმაზე შემოდიან, სადაც არ უნდა იყვნენ', 09.01.2019. ხელმისაწვდომია: <https://1tv.ge/news/gia-volski-nacvlad-profesionaluri-rchevebisa-arasamtavroboebi-politikuri-shefasebebis-iset-platformaze-sadac-ar-unda-iyvnen/>
ტაბულა, '«შავრაზმელები შავ მაიკიანების რანგში» - ზარდიაშვილი არასამთავრობებს, 18.03.2019. ხელმისაწვდომია: <https://www.tabula.ge/ge/story/145901-shavrazmelebi-shav-maikianebis-rangshi-zardiashvili-arasamtavroboebis>
168. პალიტრანუსი, 'ბიძინა ივანიშვილი ეკა გიგაურს აკრიტიკებს', 10.04.2019. ხელმისაწვდომია: <https://palitrnews.ge/video/bidzina-ivanishvili-eka-gigaurs-akritikebs>
ბიძინა ივანიშვილი სტუმრად გადაცემაში «SWOT ანალიზი» - 27 ნოემბერი, 2019. ხელმისაწვდომია: <https://www.imesi.ge/ge/video/45200/bidzina-ivanishvili-stumrad-gadatsemashi-swot-analizi--27-noemberi-2019#!?page=2>
169. საერთაშორისო გამჭვირვალობა, 'Transparency International Urges Dialogue with Civil Society During Political Crisis in Georgia, 30.11.2019. ხელმისაწვდომია: https://www.transparency.org/news/pressrelease/georgia_political_crisis_dialogue_with_civil_society?utm_medium=email&utm_campaign=Global%20Newsletter%2029%20November&utm_content=Global%20Newsletter%2029%20November+CID_1b76d4f4691424d1dd47871f584c2c3c&utm_source=Email%20marketing%20software&utm_term=worrying%20backlash
170. საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო, 15.01.2019: <https://www.facebook.com/TransparencyInternationalGeorgia/posts/10156025989807966>
18.10.2019: <https://www.facebook.com/TransparencyInternationalGeorgia/posts/10156637605927966>
ISFED, 'დეზინფორმაციის კოორდინირებული სქემა FACEBOOK-ზე', 25.10.2019. ხელმისაწვდომია: <http://www.isfed.ge/geo/blogi/dezinformatsiis-koordinirebuli-sqema-Facebook-ze>

პარლამენტის ადამიანის უფლებათა კომიტეტის თავმჯდომარემ, სოფიო კილაძემ არასამთავრობო ორგანიზაციის “პარტნიორობა ადამიანის უფლებებისთვის” (PHR) წარმომადგენლებზე, ანა აბაშიძესა და ანა არგანაშვილზე განაცხადა, რომ „დესტრუქციული როლი დავალებული აქვთ“¹⁷¹. მანვე უარყოფითად შეაფასა გენდერის მკვლევრისა და აქტივისტის, ხატია ახალაიას ვიდეოგაკვეთილები სექსუალურ განათლებებზე. როგორც აქტივისტი აღნიშნავს, სოფიო კილაძის ამ განცხადების შემდეგ, გაიზარდა მის მიმართ მუქარის ფაქტები¹⁷². გამოძიების ფარგლებში იდენტიფიცირდა 30-მდე პირი, თუმცა, არც ერთი მათგანი არ მიცემულა პასუხისმგებაში და გამოძიება არაეფექტურად მიმდინარეობს.

რეკომენდაციები

- მაღალი პოლიტიკური თანამდებობის მქონე პირებმა ადამიანის უფლებების დაცვის მნიშვნელობის ხაზგასასმელად ღიად დაუჭირონ მხარი უფლებადამცველებს;

პარლამენტს:

- სახელმწიფომ უზრუნველყოს უფლებათადაცვითი საქმიანობის დაცვის გარანტიები კანონმდებლობით. კერძოდ, განისაზღვროს უფლებადამცავთა დეფინიცია და მოხდეს მათ საქმიანობაში ხელის შეშლის კრიმინალიზაცია.

შსს-ს და გენერალურ პროკურატურას:

- უზრუნველყონ უფლებადამცველთა წინააღმდეგ მიმართული შესაძლო დანაშაულებრივი ქმედებების დროული და ეფექტური გამოძიება და პასუხისმგებელ პირთა დასჯა;

მითების დეტექტორი, “TI-ის ხელმძღვანელის წინააღმდეგ გაყალბებულ პოსტს ქართული ოცნების დეპუტატი, პარტიის მხარდამჭერი და “ობიექტივის” წამყვანი ავრცელებენ”, 21.10.2019. ხელმისაწვდომია: <http://www.mythdetector.ge/ka/myth/ti-khelmdzghvanelis-cinaagmdeg-gaqalbebul-posts-kartuli-otsnebis-deputati-partiis>

171. ტაბულა, «კარგი იქნება, FACEBOOK-ზე დეპუტატების შეურაცხყოფას თავს თუ დაანებებთ» - სოფო კილაძის რჩევა NGO-ს, 04.02.2019. ხელმისაწვდომია ბმულზე: <http://www.tabula.ge/ge/story/143827-kargi-iqneba-facebook-ze-deputatebis-sheuracxfas-tavs-tu-daanebebt-sofo-kiladzis>

172. ნეტგაზეთი, “კილაძის განცხადების შემდეგ მუქარებმა მოიმატა” - ხატია ახალაია“, 01.04.2019. ხელმისაწვდომია: <https://netgazeti.ge/news/352986/>

- უზრუნველყონ ერთიანი მიდგომები და თავიდან აიცილონ ადმინისტრაციულ და სისხლისსამართლებრივი ზომების გამოყენება ხელისუფლების მიმართ კრიტიკულად განწყობილი პირებსა და ჯგუფებზე ზეწოლის მიზნით.

საერთო სასამართლოებს:

- ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეების განხილვისას, გაითვალისწინონ კონსტიტუციური და საერთაშორისო სტანდარტები, და გადაწყვეტილები მიიღონ ადამიანის უფლებათა სასარგებლო მიდგომის გათვალისწინებით.

მედიკ

სახელმწიფოში მედიის თავისუფლების უზრუნველყოფა მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული ხელისუფლების მხრიდან თანასწორობის პრინციპის დაცვაზე, რაც გამორიცხავს მედიასაშუალებების მიმართ შერჩევითი სამართლით მოქმედებას და კრიტიკულად განწყობილი მედიის არასახარბიელო მდგომარეობაში ჩაყენებას. საქართველოში მედია, განსაკუთრებით კი მაუწყებლები, ძირითადად პოლარიზებულია, ხოლო დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი მედიასაშუალებები ვერ ახერხებენ, დააბალანსონ ეს მოცემულობა.

2019 წლის განმავლობაში კი, საქართველოში ხელისუფლების მხრიდან გარკვეული მედიასაშუალებების/წარმომადგენლების მიმართ იგრძნობოდა დისკრიმინაციული მიდგომა, რაც გამოიხატა საგადასახადო პოლიტიკაში, სარედაქციო პოლიტიკის შეცვლის მცდელობასა და სხვადასხვა ტიპის მედიის მიმართ განსხვავებულ მიდგომებში.

საკანონმდებლო ბაზა და არსებული გამოწვევები

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კანონმდებლობა სრულად იცავს გამოხატვის თავისუფლებას, მაინც დგას გარკვეული საკითხები დისკრიმინაციული მიდგომისა და აღნიშნული უფლების შეზღუდვის თვალსაზრისით.

„საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, საზოგადოებრივი მაუწყებელი უფლებამოსილია, შეუზღუდავად განახორციელოს სასამართლო პროცესის ფოტოგადაღება, ხოლო თუ ის არ სარგებლობს ამ უფლებამოსილებით, ასეთი უფლებამოსილებით სარგებლობა შეუძლია სხვა საერთო საეთერო მაუწყებელს¹⁷³. თუ საერთო საეთერო მაუწყებელი არ ინტერესდება სასამართლო პროცესით, სხვა დანარჩენი მედიასაშუალებები ფოტო-ვიდეო მასალის გარეშე რჩებიან.

ამგვარი მიდგომა დისკრიმინაციულია და საერთო მაუწყებლებთან შედარებით, არათანაბარ მდგომარეობაში აყენებს და აუდიტორიის სრულყოფილ ინფორმირებაში უშლის ხელს იმ მედიის წარმომადგენლებს, რომელთაც სასამართლო პროცესების გადაღების უფლებამოსილება არ გააჩნიათ.

2018 წლის 28 დეკემბერს, საქართველოს პარლამენტში დარეგისტრირ-

173. „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს კანონი. მუხლი 131, პუნქტი 2, 3.

და კანონპროექტი¹⁷⁴, რომლითაც მაუწყებლის თვითრეგულირების სფეროში არსებული საკითხები გადადის სახელმწიფო რეგულირების კომპეტენციაში, შესაძლებელი ხდება მაუწყებლის თვითრეგულირების ორგანოს გადანყვებილების კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიაში ან სასამართლოში გასაჩივრება. კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიას მედიისთვის შინაარსში ჩარევის საშუალების მიცემა კი, ფაქტობრივად, სახელმწიფოსთვის მედიაზე ზემოქმედების ბერკეტის გადაცემას ნიშნავს. შემოთავაზებული ცვლილებებით, სწორედ ის მუხლი ბრუნდება რეგულირებაში, რომლის საფუძველზეც, 2007 წლის 07 ნოემბრის მოვლენებისას ტელეკომპანია იმედს მაუწყებლობა შეუჩერდა.

ცვლილების საფუძველად მითითებულია საქართველოს ვალდებულება აუდიოვიზუალური მედია დირექტივის¹⁷⁵ იმპლემენტაციის თაობაზე. ამ შემთხვევაში, კანონპროექტით საკითხის მოგვარების არასწორი გზა არის შერჩეული. დირექტივა წევრ სახელმწიფოებს აძლევს შესაძლებლობას, თავად გადანყვითონ სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებული საკითხები და არჩევანი გააკეთოს რეგულირების თუ თვითრეგულირების ფარგლებში.

აღნიშნული კანონპროექტით სახელმწიფოს მიერ არჩეული გზა კი არ გამორიცხავს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის მხრიდან მაუწყებლების მიმართ დისკრიმინაციულ მიდგომას.

მედიის წარმომადგენლებისთვის პროფესიული საქმიანობის განხორციელებაში უკანონოდ ხელშეშლის და ძალის გადამტეხების ფაქტები

2019 წლის განმავლობაში გაიზარდა მედიის წარმომადგენლებისთვის პროფესიულ საქმიანობაში უკანონოდ ხელშეშლის ფაქტები. განსაკუთრებით, უნდა გამოიყოს 20-21 ივნისის მოვლენები, როდესაც ადგილი ჰქონდა მედიის წარმომადგენელთა უფლებების, მათ შორის, გამოხატვის თავისუფლების, არასათანადო მოპყრობისგან დაცვის უფლების, საკუთრების უფლების დარღვევის შემთხვევებს. დღეს არსებული ინფორმაციით,

174. კანონპროექტი: საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის მიერ წარმოდგენილი საკანონმდებლო წინადადება „მაუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს კანონის პროექტთან დაკავშირებით. ხელმისაწვდომია: <https://info.parliament.ge/#law-drafting/17006> (ბოლო ნახვა: 26.03.2020)

175. ევროპის კავშირის „აუდიო ვიზუალური მედია მომსახურების დირექტივა“ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0013&from=EN> (ბოლო ნახვა 26.03.2020)

მიმდინარე გამოძიების ფარგლებში, საქართველოს გენერალური პროკურატურა სწავლობს ჟურნალისტების მიმართ ჩადენილ შესაძლო დანაშაულებს. თუმცა, დღევანდელი მდგომარეობით, მედიის წარმომადგენლების მიმართ განხორციელებულ დარღვევებთან დაკავშირებით, გენერალურ პროკურატურას ბრაღი არც ერთი პირისთვის არ წარუდგენია¹⁷⁶.

საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქართულის მონაცემებით, საია-ს მიერ მოპოვებული მტკიცებულებებით, ასევე, სხვადასხვა მედიასაშუალების მიერ გადაღებული კადრებით დასტურდება, რომ აქციის დაშლის დროს და შემდგომ, მედიის 40-მდე წარმომადგენელს შეეშალა ხელი პროფესიული მოვალეობის შესრულებაში. აქედან, მედიის 32 წარმომადგენელს აღენიშნებოდა დამიანება სხეულის სხვადასხვა მონაკვეთზე, 6 მათგანს ხელი შეეშალა მიმდინარე მოვლენების გადაღებაში, ხოლო 1 პირი დაექვემდებარა თავისუფლების უკანონო აღკვეთას¹⁷⁷.

მედიის მიმართ პრობლემური მიდგომები

სარედაქციო პოლიტიკის ცვლილება აჭარის ტელევიზიაში - მიუხედავად მკვეთრი მედიაპოლარიზებისა, აჭარის ტელევიზია 2018 წელს შეფასდა, როგორც ობიექტური და მიუკერძოებელი ტელევიზია. აღსანიშნავია, რომ საზოგადოებრივი მაუწყებელი ამავე კვლევებში შეფასებული იყო, როგორც ხელისუფლების მიმართ დადებითად განწყობილი მედია და მითითებული იყო, რომ მან საპრეზიდენტო არჩევნების მეორე ტურში ვერ უზრუნველყო სარედაქციო დამოუკიდებლობა და მიუკერძოებლობა¹⁷⁸.

176. აშშ-ს სახელმწიფო დეპარტამენტის დასკვნა, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/03/GEORGIA-2019-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf?fbclid=IwAR3bXUpP3fWCsyc8p6qWr2kHwtf50eO0B_vC9xTTJT4ExhvC5AESwmw1grk გვ. 20-21 (ბოლოს ნახვა: 26.03.2020)

177. საიას კვლევა „დაკარგული თვალის მიღმა“ 20-21 ივნისის სამართლებრივი შეფასება. ხელმისაწვდომია <https://bit.ly/2DSRpcQ> გვ. 61, (ბოლო ნახვა: 26.03.2020)

178. ეუთოს/დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის საერთაშორისო საარჩევნო სადამკვირვებლო მისია საბოლოო ანგარიში. საპრეზიდენტო არჩევნები 2018 წლის 28 ოქტომბერი და 28 ნოემბერი. ხელმისაწვდომია: <https://www.osce.org/ka/odihr/elections/georgia/414827?download=true> გვ. 4, 5-6, 55-56 (ბოლო ნახვა: 26.03.2020) „არჩევნების მონიტორინგის საბოლოო ანგარიში 2016-2018, <https://www.qartia.ge/media/1000907/2018/12/13/1aac0569fdc1253cf61c54e4db128a2d.pdf> (ბოლო ნახვა: 26.03.2020) გვ. 12, 15

2019 წლის აპრილში აჭარის ტელევიზიისა და რადიოს დირექტორს - ნათია კაპანაძეს იმპიჩმენტი გამოეცხადა¹⁷⁹. ამის შემდეგ, ტელევიზიაში განვითარებულმა მოვლენებმა ცხადყო, რომ ეს იყო არხის სარედაქციო პოლიტიკის შეცვლის მცდელობის დასაწყისი. რაც თავისთავად შემდგომში ემსახურებოდა სსიპ აჭარის საზოგადოებრივი მაუწყებლისა და რადიოს პროსახელისუფლებო მედიად ქცევას¹⁸⁰.

მაუწყებლებისთვის წარდგენილი საინკასო დავალება - 2019 წლის აგვისტოში, TV პირველის, რუსთავი 2-ის, კავკასიისა და რამდენიმე რეგიონული არხის ანგარიშებზე, საბიუჯეტო დავალიანების გადაუხდელობის გამო, შემოსავლების სამსახურმა საინკასო დავალება წარადგინა. მსგავს ავტომატურ სანქციას საქართველოს ხელისუფლება წლების განმავლობაში არ იყენებდა მსხვილი მაუწყებლების მიმართ. გავრცელებული ინფორმაციის თანახმად, 2016 წლიდან ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ს 28 მილიონი, „იმედს“ - 19 მილიონი, „მაესტროს“ კი - 8 მილიონზე მეტი ლარის დავალიანება ჰქონდა სახელმწიფო ბიუჯეტის წინაშე¹⁸¹.

მსგავსი მიდგომები არ არის ახალი, მაუწყებლების მიმართ შერჩევითი საგადასახადო პოლიტიკის წარმოება იყო და რჩება საქართველოს სხვადასხვა ხელისუფლების მედიაზე ზეწოლის იარაღად¹⁸².

მედიამენეჯერების მიმართ დაწყებული სისხლის სამართლის საქმეები - პროკურატურამ 2019 წელს, ხელისუფლების მიმართ კრიტიკულად განწყობილ მედიასთან აფილირებულ პირებთან დაკავშირებით სისხლის-

179. მრჩვეულთა საბჭოს 2019 წლის 19 აპრილის გადაწყვეტილება.

180. საზოგადოებრივი ორგანიზაციები აჭარის მაუწყებელში მიმდინარე საგანგაშო პროცესებზე საერთაშორისო ორგანიზაციებს კოლექტიურად მიმართავენ. ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/2WG9MMO> (ბოლო ნახვა: 26.03.2020) საია-ს განცხადება - აჭარის ტელევიზიაში სარედაქციო დამოუკიდებლობა საფრთხეშია. ხელმისაწვდომია: <https://gyla.ge/ge/post/saia-atcharis-televiziashi-saredacio-damoukidebloba-saftrkhesia#sthash.A1BsR4yw.dpbs>

181. TV პირველს, კავკასიას, რუსთავი 2-ს და ერთ რეგიონულ ტელევიზიას ინკასო დაედო. 2019 წლის 25 დეკემბრის განცხადება. <https://netgazeti.ge/news/416990/> (ბოლო ნახვა: 26.03.2020)

182. კოალიცია მედიის ადვოკატებისთვის განცხადება „ხელისუფლება დამოუკიდებელი მედიის წინააღმდეგ შერჩევითი საგადასახადო მიდგომებით მოქმედებს“ <https://gyla.ge/ge/post/khelisufleba-damoukidebeli-mediis-tsinaagmdeg-shercheviti-sagadasakhado-midgomebit-moqmedebs#sthash.FJYSxW4F.dpbs> (ბოლო ნახვა: 26.03.2020)

სამართლებრივი დევნა დაიწყო¹⁸³. ტელეკომპანიების ხელმძღვანელების წინააღმდეგ დაწყებული გამოძიებები, ისევე, როგორც სასამართლოში საქმის განხილვები, უნდა წარმართოს ობიექტურად, პროცესები იყოს მაქსიმალურად გამჭვირვალე და საზოგადოებაში არ უნდა წარმოშობდეს ეჭვებს, რომ მიმდინარეობს ხელისუფლების მიმართ კრიტიკულად განწყობილი მედიის დევნა.

საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის მიდგომები - კომისიამ ბოლო წლებში შეცვალა მიდგომა და კრძალავს არასაარჩევნო პერიოდში პოლიტიკური რეკლამის განთავსებას. არსებობს რისკი, რომ ამ მიდგომამ პოლიტიკურ სუბიექტები არათანაბარ მდგომარეობაში ჩააყენოს მმართველ პარტიასთან შედარებით, რადგან არცთუ იშვიათად, სახელმწიფო უწყებები სოციალური რეკლამის სტატუსით ბიუჯეტის ხარჯზე ათავსებენ რეკლამას. ოფიციალურად, რეკლამას სოციალური რეკლამის სტატუსი აქვს, თუმცა შინაარსით, შესაძლოა, ის პოლიტიკურის მატარებელი იყოს.

მედიის მიმართ მიდგომა მთავრობის მიერ გამართულ ღონისძიებებზე - 2019 წლის 10 დეკემბერს, სპეციალურ პენიტენციურ დაწესებულებაში გამართული ღონისძიების გასაშუქებლად, სადაც იუსტიციის მინისტრი თეა წულუკიანი იმყოფებოდა, მხოლოდ ოთხი მაუწყებელი - „იმედი“, „პირველი არხი“, „რუსთავი 2“ და „მეგისტრო“ მიიწვიეს. შერჩეული მედიების წინასწარ შედგენილ სიაში ვერ მოხვდნენ სხვა მაუწყებლები, მათ შორის ისინი, ვინც ხელისუფლებისადმი კრიტიკული სარედაქციო პოლიტიკით გამოირჩევიან¹⁸⁴.

ონლაინ მედიის დისკრიმინაცია - ხელისუფლება ხშირად შეხვედრებს მხოლოდ ტელევიზიების ჟურნალისტებთან ან სატელევიზიო თოქშოუ-

183. სისხლის სამართლებრივი დევნა მიმდინარეობს ტელეკომპანია “პირველის” დამფუძნებლის, ვახტანგ წერეთლის შამის, ავთანდილ წერეთლის (“უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციაში დახმარების ფაქტზე, ჩადენილი ჯგუფურად, რასაც თან ახლდა განსაკუთრებით დიდი ოდენობით შემოსავლის მიღება” (სსკ 25-194 მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ და მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი)) წინააღმდეგ, ისევე როგორც “მთავარის” ერთ-ერთი მესაკუთრის, გიორგი რურუას (ცეცხლსასროლი იარაღის უკანონოდ შენახვა-ტარების ბრალდებით (სსკ 236-ე მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილები)) და გენერალური დირექტორის, ნიკა გვარამიას (სასამართლო გადაწყვეტილების შესრულებლობა (სსკ 381-ე მუხლის პირველი ნაწილი)) წინააღმდეგ.

184. <https://www.mediachecker.ge/ka/mediagaremo/article/75409-ratom-esaubrebakhelisufleba-mkholod-televiziebs> (ბოლო ნახვა: 26.03.2020)

მედი

ბის წამყვანებთან ატარებს, რაც ონლაინ მედიას დისკრიმინაციულ მდგომარეობაში აყენებს, მაშინ, როდესაც დღეს შემცირებულია ინფორმაციის პირველწყაროდ ტელევიზიის გამოყენება.

რეკომენდაციები:

საქართველოს პარლამენტს:

- არ მიიღოს კანონი, რომლითაც მაუწყებლის თვითრეგულირების მექანიზმების განსახილველი საკითხები გადავა რეგულირებაში და ადმინისტრაციულ ორგანოს (კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიის) ხელში გახდება მედიაზე ზემოქმედების დამატებითი ბერკეტი;
- „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს კანონში შევიდეს ცვლილებები, რომლითაც საერთო საეთერო მაუწყებლების გარდა, სასამართლო სხდომების გაშუქების შესაძლებლობა მიეცემა ყველა სხვა სახის მედიის წარმომადგენელსაც.

შსს-ს და გენერალურ პროკურატურას:

- დროულად და ეფექტიანად გამოიძიოს მედიის წარმომადგენლებისთვის პროფესიული საქმიანობის განხორციელებაში უკანონოდ ხელშეშლის და ძალის გადამეტების ფაქტები (განსაკუთრებით კი 2019 წლის 20-21 ივნისის დაფიქსირებული შემთხვევები).

სსიპ შემოსავლების სამსახურს/ფინანსთა სამინისტროს:

- მედიის მიმართ საგადასახადო პოლიტიკა არ იყოს შერჩევითი და არ იქნას გამოყენებული მედიაზე ზეწოლის იარაღად.

სახელმწიფო უწყებებს:

- ყველა მედიასაშუალების მიმართ ჰქონდეთ ერთგვაროვანი მიდგომა, მათ შორის, გამართული შეხვედრებისას, სატელევიზიო მედიასთან ერთად ყოველთვის მიწვეული იყოს ონლაინ მედიის წარმომადგენლებიც.

